

Vendepunkt eller eskalering?

Betydningen av tidlig foreldreskap for kriminalitet

Carine Ruud Ødegaard

Masteroppgave i sosiologi
ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

15.05.2013

© Carine Ruud Ødegaard

2013

Vendepunkt eller eskalering? Betydningen av tidlig foreldreskap for kriminalitet

Carine Ruud Ødegaard

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Sammendrag

Å få barn i ungdommen er uvanlig i Norge, og siden 70-tallet har antallet tenåringsfødsler sunket jevnt. Tidligere forskning viser at de som blir foreldre i tenårene i mindre grad fullfører skolegang, at færre begynner på høyere utdanning og hyppigere er arbeidsledige. Tenåringsforeldrene kommer oftere fra familier med lite sosioøkonomiske ressurser. Også erfaring med kriminalitet er forbundet med få sosioøkonomiske ressurser i oppveksten. I denne oppgaven undersøker jeg sammenhengen mellom å få barn som ung og egen kriminell atferd.

På den ene siden finnes det flere studier som viser at både tidlig foreldreskap og kriminalitet har felles bakenforliggende årsaker, og at de dermed øker risikoen for hverandre. På den andre siden finnes det en voksende litteratur om lovbruddskarrierer og vendepunkter i livet som kan endre på en slik karriere. Hovedpoenget er at gjennom økning av sosial kontroll, gjennom for eksempel overgangen til foreldreskap, minker tilbøyeligheten til å begå lovbrudd. Om sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet er positiv eller negativ har mye å si for videre livsløp. Sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet er så vidt jeg vet ikke undersøkt med empiri fra Norge tidligere. Mens studier av ung fruktbarhet oftest omhandler jenter, fokuserer studier av kriminalitet i hovedsak på gutter. Fordelen med denne oppgaven er at den baserer seg på gode data for begge kjønn, som gjør det mulig å studere slike marginale fenomener.

Med norske registerdata undersøkes fødselskohortene fra 1977 til 1984. Informantene følges fra året de fyller 15 til året de fyller 25 år. Tidlig foreldreskap operasjonaliseres som å få barn innen året man fyller 21. Jeg bruker både ordinær regresjonsanalyse og individfasteffektmodeller for å besvare oppgaven. Fordelen med fasteffektanalyse er at det er mulig å se hvordan endring i forklaringsvariabelen påvirker utfallsvariabelen. I motsetning til ordinær regresjonsanalyse, innebærer individfasteffektanalyse sammenligninger innad i personene som faktisk opplever tidlig foreldreskap. Dette er fordelaktig fordi seleksjon inn i tidlig foreldreskap kan være en kilde til spuriøsitet, og ved hjelp av fasteffektanalyse er det i stor grad mulig å omgå dette problemet.

Jeg gjør både analyser av hele utvalget, og av et underutvalg som består av de som har begått lovbrudd fra før, og analyser både av kvinner og menn samlet, og separate analyser.

Resultatene fra hele utvalget tilsier at uavhengig av lovbruddserfaring er det en negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet. De som får barn tidlig har lavere sannsynlighet for å begå lovbrudd, og i tillegg synker oddsen for å begå lovbrudd etter overgangen blant de unge foreldrene. Analysene separert på kjønn viser at det er ulik sammenheng for kvinner og menn. De ordinære analysene viser negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet for kvinner, og positiv sammenheng for menn. Fasteffektanalysene viser en reduksjon i odds for å begå lovbrudd både for kvinner og menn, uavhengig av lovbruddserfaring. Hovedfunnene i oppgaven er for det første at seleksjonen inn i tidlig farskap påvirker resultatene mer enn seleksjonen inn i tidlig morskap. Å bli far som ung er mer marginalt enn å bli mor som ung, og er dermed mer et uttrykk for avvikende atferd. For det andre er det negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet, for begge kjønn, uavhengig av tidligere erfaring med lovbrudd. Funnene tyder på at aldersgradert teori for sosial kontroll (Sampson og Laub, 1993) kan brukes til å forklare tidlig foreldreskap som vendepunkt i Norge. I et livsløpsperspektiv vil dette si at selv om man kommer inn på en bane med økt risiko for kriminalitet og avvik, kan tidlig foreldreskap virke som vendepunkt og endre retningen på banen.

Forord

For et år! Til tross for frustrasjon, stress og vanskeligheter, har dette vært et utrolig bra år. Jeg har kost meg masse, hatt det gøy med skrivingen og det har nesten bare gått fremover. Jeg har lært så utrolig mye, både om temaet, om SAS og om disponering av tid. Det er mange som fortjener en takk for å ha bidratt til at jeg kommer til å se tilbake på dette året med stor glede.

For det første, tusen takk til Torbjørn Skardhamar og Torkild Lyngstad! Bedre veilederteam skal man lete lenge etter. Torbjørn, dine tips og råd både til selve teksten, og til læring og bruk av SAS har vært uvurderlige. Jeg hadde aldri trodd at jeg skulle kunne noen slags programmering. Jeg har vært så utrolig heldig som har hatt deg rett borte i gangen, kun tre bank på døra unna. Tusen takk for all tiden, tipsene og oppmuntringen du har gitt. Torkild, din entusiasme og ditt engasjement på vegne av studentene dine er i særklasse. Tusen takk for innholdsrike og svært nyttige tilbakemeldinger på teksten. Jeg tror ikke jeg har møtt noen som leser tekster så nøye som deg. Og tusen takk for formidling av studentplass på SSB. Det har gjort året helt spesielt!

For det andre, tusen takk til seksjon 590 og seksjonsleder Kjetil Telle for at jeg har fått være hos dere. Det er en mulighet få studenter forunt, og jeg er så takknemlig for inkludering i miljøet, i alt fra felleslunsjer og vinlotteri, til deltakelse på det Nordiske Demografisymposiet og VAM. Det har vært veldig inspirerende å sitte i studentkroken og være omgitt av så mange flinke forskere.

For det tredje, tusen takk til Synøve, Erika og Elina for et utrolig hyggelig miljø i studentkroken. Synøve, din ekspertise om å være student på SSB vært svært verdifull. Tusen takk for alle tips og vink, både om SAS og om teksten. At du i tillegg har tatt deg tid til å lese og komme med tilbakemelding på oppgaven er utrolig snilt og var veldig nyttig. Erika, uten deg hadde jeg nok aldri kommet i mål. Utveksling av tips, samarbeid, SAS-frustrasjoner, mat og drikke er en av hovedgrunnene til at jeg har kost meg så mye med å skrive masteroppgave.

For det fjerde, tusen takk til Ranveig for entusiasme, engasjement og positivitet, og ikke minst; innføring i og hjelp til bruk av SAS. Det er ikke bare enkelt å sette seg inn i et helt nytt

dataprogram samtidig som man skriver oppgave, og uten din hjelp er jeg ikke sikker på om det hadde gått bra.

For det femte, tusen takk til Tiril for gjennomlesning av hele oppgaven, og til mamma, tante og tante Anneli for språkvask.

I tillegg til de nevnte over skylder jeg Aasebu en takk for rolige omgivelser og gode arbeidsforhold, og Eirin, Sofie og Vibeke for å være gode studiekamerater til tross for mitt fravær fra Blindern.

Sist, men ikke minst, tusen takk til Sigurd for tålmodighet, oppmuntring og middagslaging gjennom året, og for gjennomlesing av hele oppgaven uka før innlevering.

Alle feil og mangler som gjenstår i oppgaven er selvsagt mine egne.

Oslo, 14.05.13

Carine Ødegaard

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	IV
Forord.....	VI
Innholdsfortegnelse.....	VIII
Oversikt over figurer.....	X
Oversikt over tabeller.....	XI

1 Innledning.....	2
1.1 Forskningsspørsmål.....	3
1.2 Hva vil denne oppgaven bidra med?	4
1.3 Oppgavens gang	6
2 Teoretisk rammeverk	7
2.1 Hedströms mekanismemodell.....	7
2.2 Teorier om fruktbarhet	8
2.2.1 Økonomisk teori om fruktbarhet.....	8
2.2.2 Klasseperspektiv på fruktbarhet.....	11
2.2.3 Lav selvkontroll	11
2.2.4 Oppsummering.....	12
2.3 Livsløpsperspektiv på lovbrudd	13
2.3.1 Aldersgradert teori om sosial kontroll	13
2.3.2 Risikofaktortilnærming.....	22
3 Foreliggende forskning.....	26
3.1.1 Tidlig foreldreskap i Norge.....	26
3.1.2 Konsekvenser av tidlig foreldreskap.....	27
3.1.3 Seleksjon inn i tidlig fruktbarhet.....	30
3.1.4 Konsekvenser eller seleksjon?	31
3.2 Forskning på sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet	31
3.2.1 Kriminalitet blant unge i Norge	32
3.2.2 Foreldreskap som vendepunkt	32
3.2.3 Foreldreskap som avvik	34
4 Hypoteser	36
5 Data og metode.....	41
5.1 Tilgjengelige data	41
5.1.1 Utvalget til bruk i analysen	42
5.1.2 Kriminalitetsdata.....	44
5.2 Fordeler og ulemper med registerdata	44
5.2.1 Begrensinger og feilkilder tilknyttet datasettet brukt i denne oppgaven	45
5.2.2 Etske betraktninger ved bruk av registerdata.....	47
5.3 Forskningsdesign.....	47
5.3.1 Avhengig variabel: Å begå lovbrudd.....	47

5.3.2	Forklaringsvariabel: Tidlig foreldreskap	49
5.3.3	Kontrollvariabler.....	49
5.3.4	Logistisk regresjonsanalyse	51
5.3.5	Fasteffektanalyse.....	54
6	Deskriptiv statistikk.....	57
6.1	Fordeling av utvalget	57
6.2	Kjennetegn ved unge foreldre.....	60
7	Om sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet.....	65
7.1	Hele utvalget	65
7.1.1	Enkle modeller	65
7.1.2	Fulle modeller	67
7.2	Lovbryterutvalget	73
7.2.1	Enkle modeller	73
7.2.2	Fulle modeller	74
7.3	Diskusjon	76
7.3.1	Hele utvalget	76
7.3.2	Lovbryterutvalget.....	78
8	Om sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet for menn og kvinner.....	80
8.1	Hele utvalget	80
8.1.1	Enkle modeller	80
8.1.2	Fulle modeller	82
8.2	Lovbryterutvalget	85
8.2.1	Enkle modeller	85
8.2.2	Fulle modeller	87
8.3	Diskusjon	90
8.3.1	Hele utvalget	90
8.3.2	Lovbryterutvalget.....	92
9	Diskusjon og konklusjon	94
9.1	Konklusjoner	94
9.1.1	Diskusjon	99
9.1.2	Avsluttende kommentar	102
	Litteraturliste.....	105
	Vedlegg / Appendiks.....	112

Oversikt over figurer

Figur 6.1: Førstegangsførelde etter fødselskohort, per 1000 personer	60
Figur 6.2: Førstegangsførelde etter fødselskohort, per 1000 personer	61
Figur 6.3: Førstegangsførelde etter alder, per 1000 personer	61
Figur 6.4: Andel som begår lovbrudd etter alder, per 1000 personer	62
Figur 6.5: Andel som begår lovbrudd og er unge foreldre etter alder, per 1000 personer.....	62
Figur 6.6: Fordeling av utvalget etter landsdel	63
Figur 7.1: Sannsynlighet for å begå lovbrudd etter foreldrestatus	71
Figur 7.2: Sannsynlighet for å begå et nytt lovbrudd etter foreldrestatus	76
Figur 8.1: Sannsynlighet for lovbrudd blant menn og kvinner, etter foreldrestatus.	83
Figur 8.2: Sannsynlighet for å begå et nytt lovbrudd for kvinner og menn, etter foreldrestatus.	88

Oversikt over tabeller

Tabell 6.1: Fordeling i utvalget.....	57
Tabell 6.2: Fordeling blant unge foreldre	58
Tabell 6.3: Fordeling blant lovbryttere	59
Tabell 7.1: Odds for å begå lovbrudd, enkel modell.....	66
Tabell 7.2: Odds for å begå lovbrudd, full modell.....	68
Tabell 7.3: Odds for å begå lovbrudd, full modell.....	72
Tabell 7.4: Odds for å begå et nytt lovbrudd, enkel modell.....	74
Tabell 7.5: Odds for å begå et nytt lovbrudd, full modell.....	75
Tabell 8.1: Odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.....	80
Tabell 8.2: Årlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.	81
Tabell 8.3: Odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.....	82
Tabell 8.4: Årlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.	84
Tabell 8.5: Odds for å begå ett nytt lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.....	85
Tabell 8.6: Årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.	86
Tabell 8.7: Odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.....	87
Tabell 8.8: Årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.	88

1 Innledning

Fra tidligere forskning er det vist at de som blir foreldre i tenårene i mindre grad fullfører skolegang, og at færre begynner på høyere utdanning (Hobcraft og Kiernan, 2001; Kleven og Haugen, 2004 og Boden, Fergusson og Horwood, 2008). Konsekvensene av tidlig foreldreskap avspeiles også i arbeidslivet, hvor tenåringsforeldre tjener mindre og oftere er arbeidsledige (Hobcraft og Kiernan, 2001; Kleven og Haugen, 2004 og Sigle-Rushton, 2005). Forskningen om unge foreldre og konsekvensene av tidlige barnefødsler kommer i hovedsak fra USA og Storbritannia, hvor tenåringsfruktbarhet er svært utbredt. I Norge er det uvanlig få barn i ungdommen, og siden 70-tallet har antallet tenåringsfødsler sunket jevnt. I dag er kun 7,1 av 1000 levendefødte barn født av jenter i tenårene (Statistisk sentralbyrå, 2012). Gutter som får sitt første barn i tenårene er enda færre.

Tenåringsforeldrene kommer oftere fra familier med få sosioøkonomiske ressurser (Hotz, McElroy og Sanders, 1999; Hobcraft og Kiernan, 2001 og Vinnerljung, Franzén og Danielsson, 2007). I tillegg betyr tidlig foreldreskap ofte at skolegang må utsettes, redusert kontakt med venner, og en vanskelig økonomi. Andre forskningsbidrag har funnet en sammenheng mellom få sosioøkonomiske ressurser i oppvekstfamilien og senere erfaring med kriminalitet (Farrington og West, 1995 og Galloway og Skardhamar, 2010). Dette tyder på at tidlig foreldreskap og kriminell atferd har felles bakenforliggende årsaker, men hvordan sammenhengen mellom tenåringsforeldreskap og kriminalitet ser ut finnes det lite kunnskap om. Dette gjelder både internasjonalt og i Norge. Det finnes til min kjennskap ingen studier av denne problemstillingen med empiri fra norske forhold, men internasjonal litteratur peker i to ulike retninger.

På den ene siden er det en voksende litteratur om viktige hendelser og overganger i livet, som kan påvirke beslutninger om å påbegynne eller endre en kriminell karriere eller livsstil. Med vendepunkter og viktige overganger menes her prososiale hendelser, som for eksempel overgangen til foreldreskap. Foreldreskap har vist seg å være et viktig grunnlag for endring (Laub og Sampson, 2003:135). Dette er både fordi det fordrer mer tid brukt hjemme på barnet fremfor ute med avvikende venner, og fordi det påvirker ens identitet, ansvarsfølelse og modenhet (ibid). Det første teoretiske perspektivet postulerer med andre ord at foreldreskap reduserer tilbøyeligheten til å begå kriminelle handlinger, ettersom det å få barn medfører nye former for sosial kontroll. Forskningslitteraturen på området tar imidlertid primært

utgangspunkt i overganger i voksen alder, og det er usikkert om en dempende effekt av foreldreskap også gjelder for *tidlig* foreldreskap.

På den andre siden har flere amerikanske bidragsytere (Thornberry, Stouthamer-Loeber og Van Dyke, 2000; Unruh, Bullis og Yovannof, 2004; Stouthamer-Loeber og Wei, 2008 og Khurana og Gavazzi, 2010) funnet at det å bli far som tenåring ofte sammenfaller med øvrig avvikende atferd. Dette knyttes til den såkalte risikofaktortilnærmingen (Loeber, 1990 og Small and Luster, 1994), som vektlegger at de som opplever en risikofaktor, for eksempel få sosioøkonomiske ressurser i oppveksten, har økt risiko for å oppleve enda en risikofaktor. Risiki akkumuleres med andre ord gjennom livsløpet, og ut fra dette perspektivet kan jeg forvente at tidlig foreldreskap øker sannsynligheten for å begå (nye) lovbrudd. Tidlig foreldreskap er altså både en risiko i seg selv og bidrar, i kombinasjon med andre risikofaktorer, til å øke risikoen for andre utfall. Det er nærliggende å anta at de som blir unge foreldre i utgangspunktet har en mer avvikende livsstil, og at både det tidlige foreldreskapet og et eventuelt påfølgende lovbrudd vil forsterke denne slik at konsekvensene følger hverandre i en negativ spiral. Tidlig foreldreskap vil dermed være en multiplikator for kriminell (og annen avvikende) atferd.

I tråd med flere andre norske forskningsbidrag (Lappegård, 2000 og Lappegård og Rønsen, 2005) blir begrepene tenåringsfruktbarhet og ung fruktbarhet brukt i denne oppgaven om de som faktisk får barn mens de er i henholdsvis tenårene og mens de er unge. Det må ikke forveksles med evnen til å få barn er i tenårene eller som ung.

1.1 Forskningsspørsmål

Oppgavens hovedproblemstilling stiller spørsmål om betydningen av tidlig foreldreskap for en ung mann eller kvinnes kriminelle atferd. Denne operasjonaliseres gjennom følgende tre forskningsspørsmål:

1 Hvilke kjennetegn har de som får sitt første barn i alderen 15 til 21 år?

Dette spørsmålet vil besvares gjennom en kartlegging av de personene som opplevde å bli unge foreldre i Norge i tidsperioden 1992 til 2005. For å kunne gå videre med mer sofistikerte analyser, er det viktig å vite hva som kjennetegner populasjonen jeg studerer.

2 Har unge foreldre større eller mindre sannsynlighet for å begå lovbrudd og hva kan en eventuell forskjell i sannsynlighet skyldes?

Den ene delen av analysen vil beskrive sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminell atferd, og undersøke om det er større eller mindre sannsynlighet for å begå lovbrudd blant de som blir foreldre i alderen 15 til 21 år. Både sannsynligheten for å begå lovbrudd, og sannsynligheten for å fortsette etter å ha begått ett, skal undersøkes. Herunder er det også relevant å undersøke om det er forskjeller i sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet knyttet til kjønn. For at analysen ikke kun skal være deskriptiv ønsker jeg også å forsøke å forklare hvorfor sammenhengen ser ut som den gjør.

3 Hvordan påvirkes sannsynligheten for å begå lovbrudd av seleksjon inn i tidlig foreldreskap?

Det er ikke tilfeldig hvem som blir foreldre i ung alder, og bakenforliggende egenskaper ved personen kan være en kilde til spuriøs korrelasjon mellom tidlig foreldreskap og lovbrudd. For å bøte på slike seleksjonsproblemer skal jeg benytte meg av modeller som inkluderer faste effekter for hver person. Dette innebærer at personen sammenlignes med seg selv, og at tidskonstante egenskaper som gjør personen mer eller mindre tilbøyelig til å få barn som ung implisitt blir kontrollert for. Fasteffektanalyse brukes gjerne for å komme nærmere kausale sammenhenger, fordi det i stor grad er mulig å omgå spuriøsitetsproblemet. Fasteffektanalyse løser selvsagt ikke alle problemer, og det er ikke nødvendigvis mulig å slå fast en kausalsammenheng ved å bruke fasteffektanalyse. Imidlertid er det et godt verktøy for å sammenligne likt med likt, så godt som mulig unngå bakenforliggende variabler og å finne kausalretningen. Til sammen kan jeg så godt som mulig finne ut hvordan tidlig foreldreskap påvirker ens kriminelle atferd, utover å se hvordan den statistiske korrelasjonen ser ut.

1.2 Hva vil denne oppgaven bidra med?

Oppgaven utvider kunnskapen om konsekvenser av tidlig foreldreskap i Norge. Tidligere forskning fokuserer i hovedsak på tidlig foreldreskaps konsekvenser for utdanningsløp og arbeidsliv. Fordelen med å ha lovbrudd som utfall er at det kan skje gjentatte ganger, man kan endre sin kriminelle atferd og det er lett å måle med gode data. Med andre ord er det mulig å finne en eventuell sammenheng mellom tidlig foreldreskap og lovbrudd. Hva konsekvensene av tidlig foreldreskap er for kriminell atferd, vil antagelig ha noe å si for videre utdanningsvalg, deltakelse i arbeidslivet og livsløpet generelt.

Videre utvider oppgaven kunnskapen om tidlig foreldreskap i et livsløpsperspektiv. Hendelser i barndommen og tidlig i livet har mye å si for videre livsløp. På den ene siden innebærer dette å undersøke om tidlig foreldreskap kan beskrives som et vendepunkt bort fra kriminalitet. Foreldreskap som vendepunkt har fått mye mindre oppmerksomhet enn for eksempel ekteskap, og litteraturen peker i flere retninger (Monsbakken, Skardhamar og Lyngstad 2012:1). Oppgaven bidrar til å avgrense konteksten for hvilke områder foreldreskap som mulig vendepunkt eventuelt kan skje innenfor. På den andre siden innebærer det å finne ut om tidlig foreldreskap er så problematisk at det leder livsløpet inn på et (ytterligere) avvikende livsløp.

Litteraturen om tidlig fruktbarhet fokuserer i hovedsak på unge kvinner. Selv om flere kvinner enn menn blir foreldre tidlig i livet er det gode grunner å studere fenomenet for begge kjønn. Dette særlig fordi det er lite kunnskap om unge menns fruktbarhet. I kriminalitetsstudier er tilfellet stort sett motsatt; det er ofte kun menn i utvalget. Dette gjelder også for de fleste studiene av foreldreskap som vendepunkt, og for foreldreskap som en del av en livsstil med atferdsproblemer. En fordel med denne oppgaven er at datasettet som ligger til grunn inkluderer begge kjønn. Resultatene fra analysene gjør det dermed mulig å studere eventuelle forskjeller i sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet mellom kjønnene.

Opgaven har også en fordel av fasteffektanalyse. Individer kan ikke sammenlignes med noen likere enn seg selv, og å bruke individfasteffektmodeller gjør at jeg kan finne et bedre estimat for sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet. Det er en særlig fordel å benytte fasteffektanalyse i et studie av marginale fenomener som tidlig foreldreskap og kriminalitet, og som det er knyttet mye seleksjonsproblemer til.

I de empiriske analysene vil jeg analysere et datasett hentet fra norske administrative registre. Datasettet inneholder informasjon om alle personer i fødselskohortene mellom 1977 og 1984, og disse personene følges i 11 år fra året de fyller 15 til og med året de fyller 25 år. Dette gjør at jeg kan gjøre sammenligninger mellom kjønn, alder, sosioøkonomisk status, individer med foreldre med ulik utdanning og geografi. En stor fordel med registerdata er også at det er mulig å studere marginale fenomener, slik som tidlig foreldreskap og kriminalitet.

1.3 Oppgavens gang

I det neste kapittelet vil jeg gjennomgå det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for oppgaven. Oppbyggingen av kapittelet vil være tematisk, med en del om fruktbarhet og en del om sammenhengen mellom tidlig fruktbarhet og kriminalitet. Før temainndelingen vil jeg kort presentere Hedströms mekanismemodell som vil være det overordnede analytiske rammeverket. Det tredje kapittelet tar for seg gjeldende kunnskapsstatus. Det blir presentert foreliggende empiri både om tidlig fruktbarhet og konsekvenser av dette, og om sammenhengen mellom tidlig fruktbarhet og kriminalitet. Kapittelet vil følge samme temainndelingen som teorikapittelet. I det fjerde kapittelet vil jeg presentere og redegjøre for hypotesene som skal ligge til grunn for analysen. I det femte kapitelet vil jeg i detalj beskrive dataene som analyseres, hvordan disse er bearbeidet for analyse og hvilke statistiske analysemetoder som er tatt i bruk. Det sjette kapitelet vil beskrive utvalget, og vise hvordan utvalget fordeler seg på erfaring med tidlig fruktbarhet og kriminalitet. Målet med dette kapitelet er å besvare det første forskningsspørsmålet. Både det syvende og det åttende kapittelet er analysekapitler hvor jeg presenterer resultater fra analyser og besvarer de to siste forskningsspørsmålene stilt over. I det siste kapittelet oppsummerer og diskuterer jeg hovedfunnene og trekker konklusjoner.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil det bli redegjort for de teoretiske perspektivene som skal ligge til grunn for analysen. Kapitlet er delt inn etter tema. Først skal fokuset være på analytisk sosiologi. Her vil jeg ta utgangspunkt i Hedströms mekanismemodell slik den er beskrevet i *Dissecting the Social* (2005). Andre del av kapitlet omhandler fruktbarhet og mulige teorier om hvorfor noen får barn tidlig. Siste del av kapitlet omhandler to livsløpsperspektiver på sammenhengen mellom fruktbarhet og kriminalitet. Målet med dette kapitlet er å presentere teorier som kan bidra til å forklare hvorfor noen får barn tidlig, og hva dette har å si for kriminell atferd.

2.1 Hedströms mekanismemodell

Hedström argumenterer for en teori som tar sikte på å svare på hvorfor noe har hendt (Hedström, 2005). Dette gjøres ved å ta utgangspunkt i de generative mekanismene som gjør fenomener oppstår. "By focusing on the mechanisms that generate change in social entities, rather than on statistical regularities between variables, a foundation for powerful explanation can be explained" (Hedström, 2005:24). Selve kjernen i analytisk sosiologi er at det ikke holder å vite at det finnes en statistisk sammenheng mellom to fenomener, man må også vite hvorfor denne sammenhengen finnes (ibid). Målet med denne oppgaven er å undersøke sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet, og å forklare hvorfor eventuelle endringer i kriminell atferd finner sted. Forklaringen skal være uttømmende, og ikke gi rom til svarte bokser som åpner for nye "hvorfor"-spørsmål (Boudon, 1998). Hedström definerer mekanismer slik:

"A social mechanism, as here defined, describes a constellation of entities and activities that are organized such that they regularly bring about a particular type of outcome. We explain an observed phenomenon by referring to the social mechanism by which such phenomena are regularly brought about" (Hedström, 2005:25).

Sosiale mekanismer danner grunnlag for Hedströms modell for handling. Han argumenterer for at handling og samhandling skal ligge til grunn for all forklaringsbasert teori (Hedström, 2005:35). Handlingsteorien går ut på at et individs handling er et resultat av hans/hennes ønsker, oppfatninger og muligheter (ibid). Teorien kalles DBO (desires, beliefs and opportunities) og omhandler all intensjonell handling. Innenfor DBO kan noe kalles en handling kun dersom aktøren bevisst mente å handle på gitt måte, og dermed også har evnen til å forklare hvorfor han/hun handlet på nettopp slik. Med intensjonell handling menes også å

avstå fra å handle, dersom aktøren har en forklaring på hvorfor han/hun ikke handlet. Et sentralt poeng er at handlingene ikke skjer i et vakuum, men påvirkes av andre individers handlinger (Hedström, 2005:42-44). Handlingsmønstre som er mulig å se på aggregert nivå er et resultat av hver aktørs ønsker, oppfatninger og muligheter, og de gjensidige påvirkningene og betingelsene de setter for hverandre. Handlingene til aktør A påvirkes av hans/hennes ønsker, oppfatninger og muligheter, som igjen påvirkes av handlingene til aktør B (ibid). Til sammen danner dette grunnlaget for sosial interaksjon.

2.2 Teorier om fruktbarhet

I dette delkapittelet skal jeg presentere teorier som kan forklare fruktbarhetsbeslutninger. Poenget med dette er å diskutere seleksjon inn i tidlig foreldreskap. Det er ikke tilfeldig hvem som får barn tidlig, og det påvirker sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet.

2.2.1 Økonomisk teori om fruktbarhet

Gary Becker (se for eksempel Becker, Duesenberry og Okun, 1960; Becker og Lewis, 1974; Becker, 1993 og Becker, Murphy og Tamura, 1994) beskriver fertilitet med utgangspunkt i økonomisk vekst og investering i humankapital. Av hensyn til plass og relevans skal jeg ikke gjennomgå hele teorien, men ta utgangspunkt i det som omhandler fruktbarhet. I følge Becker ønsker foreldre å nyttemaksimere barn i form av kvalitet og kvantitet (Becker og Lewis, 1974). Med ”kvantitet” menes antall barn, mens med det litt mer ulne ”kvalitet” menes tid og ressurser investert i barnet, overført humankapital mellom generasjoner og gode evner (Becker med flere, 1960 og Becker og Lewis, 1974). Høyere pris på et gode, i dette tilfellet barn, vil ifølge samfunnsøkonomisk teori bety lavere etterspørsel etter dette godet, da færre har råd til å skaffe seg det. Prisen på barn bestemmes av foreldrenes humankapital, fysiske kapital og inntekt, og hva det koster å bruke tid og ressurser på barnet relativt til å bruke tid og ressurser på andre ting (Becker og Lewis, 1974, Becker, 1993 og Becker, med flere, 1994). Jo dyrere tiden til foreldrene er, for eksempel i form av høye inntekter, jo dyrere er det å bruke tid på barnet fremfor arbeidet (Becker, 1993:140). Kvinner inntog i arbeidslivet har gitt økt inntjeningssevne, og det er i følge Becker, en viktig bidragsyter til et kraftig fall i fruktbarheten de siste hundre årene (ibid). Når alternativkostnaden øker blir barn dyrere og etterspørselen synker. Stønader og økonomisk hjelp til mødre (og fedre) vil derimot senke prisen på barn og øke etterspørselen (Becker, 1993:139).

I tillegg til å være et produkt av prisen på et gode, vil også etterspørselen påvirkes av nytten av et gitt gode. Forholdet mellom kvalitet på barnet og kvantitet vil påvirke nytten noen har av barn. Etterspørselen av kvantitet og kvalitet henger tett sammen, som betyr at et fall i etterspørselen etter det ene vil gi en økning i etterspørselen etter det andre (Becker, 1993:151). For eksempel vil et fall i fruktbarheten gi en økning i etterspørsel etter (økt) kvalitet på barna (ibid). Grupper som ønsker høyere kvalitet på barna sine, og som investerer mye i dem, vil ha lavere etterspørsel etter kvantitet av barn. Motsatt vil ikke grupper som ikke forventer høykvalitetsbarn investere tilsvarende i dem, men heller få flere barn (Becker, 1993:152-153).

Judith Blake (1968) har kritisert Becker for å sidestille barn med konsumvarer som kjøleskap og biler. Hun mener han overser mange av aspektene med fruktbarhetsintensjoner som gjør at det ikke er mulig å sidestille valget om å få barn med valget om å kjøpe en annen vare. Valget om å få barn kan ikke, i følge Blake, utelukkende forklare av økonomisk teori, da beslutningen om å få barn er vanskeligere enn det økonomisk teori later til. Det å sette likhetstegn mellom etterspørsel i en økonomisk modell og ønske om barn er problematisk (Blake, 1968:15). Kun fordi man har råd eller ressurser til å få barn, betyr ikke det at ønsket er der. Tilsvarende betyr ikke det at fraværet av ressurser gjør at et eventuelt ønske om barn forsvinner.

Blake mener i tillegg at Becker totalt overser indirekte kostnader, og i stedet kun fokuserer på direkte kostnader (Blake, 1968:19). Særlig når det gjelder tidlig foreldreskap kan indirekte kostnader være veldig høye, da det dreier seg om hele det fremtidige livsløpet. Om dette er noe de unge foreldrene klarer å gripe fullstendig er usikkert. Kostnader knyttet til et tidlig foreldreskap er ikke bare i nåtiden, men også i fremtiden, fordi det potensielt kan bety avbrytning av skolegang eller utdanning, eller vanskeligheter knyttet til arbeidslivet. Hvordan kostnader knyttet til tidlig foreldreskap oppfattes vil sannsynligvis i stor grad være påvirket av klassebakgrunn, hvor de fra høyere klasser som planlegger et langt utdanningsløp eller karriere, vil se på det som en større kostnad å avbryte utdanningsløpet enn individer som ikke planlegger å ta noen utdanning i det hele tatt.

En økonomisk fruktbarhetsmodell forutsetter at individene baserer beslutningen på perfekt informasjon om kostnadene og fordelene med hvert alternativ (Gauthier, 2007:325). Dette er en usannsynlig forutsetning, og kun delvis informasjon er mer tilsvarende virkeligheten

(Gauthier, 2007:326). I følge Hedström handler individene intensjonelt på bakgrunn av ønsker, oppfatninger og muligheter. Det er ikke langt unna den rasjonelle aktør, men der økonomene forutsetter uendelig tilgjengelig informasjon og rasjonalitet, er det ikke gitt at Hedströms aktørers ønsker, oppfatninger og muligheter stemmer overens med virkeligheten. Hedström forutsetter ikke at alle har all informasjon tilgjengelig, men at ønsker, oppfatninger og muligheter stadig endres i samhandling med andre (Hedström, 2005:42-44). Han forutsetter heller ikke at aktørene handler på den mest rasjonelle måten, men på den måten som optimaliserer utfallet gitt informasjonen som er tilgjengelig og hvilke ønsker, oppfatninger og handlingsalternativer som finnes, og at det er mulig å grunngi handlingen. For eksempel kan ønsketenkning gjøre at forestillingen om situasjonen på forhånd er helt annerledes enn hvordan realiteten er. Idéen av hvordan livet blir som forelder kan være noe helt annet enn realiteten. I tillegg kan ens oppfatning av hvor dyrt et barn er være noe helt annet enn faktiske koster (Gauthier, 2007:326). Tilgang på barnetrygd¹, kontantstøtte², overgangsstonad³, foreldrepenger⁴/engangsstonad⁵ utdanningsstonad⁶ og barnetilsynsstonad⁷ kan gjøre følelsen av god økonomi blir urealistisk stor. Særlig om økonomien er dårlig i utgangspunktet, kan støtteordningene virke lukrative selv om de i realiteten ikke er det. Dette kan medføre at avveininger gjort i forhold til kostnadene knyttet til tidlig fruktbarhet oppfattes som mindre enn de er – for noen, og nytten eller gleden av et tidlig foreldreskap kan tilsvarende oppfattes som høyere enn den er. Når det gjelder tidlig foreldreskap vil blant annet normer, forventninger fra familien, egne aspirasjoner og mål for fremtiden spille inn, og det er ikke gitt at beslutningen som blir tatt er økonomisk motivert i det hele tatt. For unge foreldre er neppe valget om å få barn en gjennomtenkt rasjonell avgjørelse, men heller et valg

¹ Barnetrygd gis til alle barn under 18 år, og skal bidra til å dekke utgifter ved å ha barn (www.nav.no).

² Kontantstøtte gis dersom man har barn mellom ett og to år, som ikke går i barnehage (www.nav.no).

³ Overgangsstonad gis til aleneforeldre som har vært bosatte i Norge i (minst) de siste tre år, som skal sikre livsopphold for aleneforeldre. Gis månedlig i opp til tre år, men kan utvides med to år blant annet dersom man er aleneforeldre før man er 18 år (www.nav.no).

⁴ Foreldrepenger er månedlige utbetalinger barnets første leveår, dersom man har hatt arbeid i minst seks av de siste 10 måneder (www.nav.no).

⁵ Engangsstonad er en engangsutbetaling man får ved fødsel, dersom man ikke oppfyller kravene til foreldrepenger (www.nav.no).

⁶ Utdanningsstonad er støtte til utdanning, dersom man er aleneforelder. Kan gis i tre år (www.nav.no).

⁷ Barnetilsynsstonad er støtte til å betale for tilsyn til barnet, slik at man kan jobbe, søke arbeid eller være i utdanning. Gis bare til aleneforeldre (www.nav.no).

som tvinges på en når situasjonen oppstår. At kostnader veies opp mot gevinster i det avgjørelsen om å beholde barnet (eventuelt) blir tatt, kan ikke utelukkes.

2.2.2 Klasseperspektiv på fruktbarhet

Bourdieu (1995) forklarer ulikhet i fruktbarhet med bakgrunn i sin klasseteori, som behandler klasseulikheter og kampen om å stige i det sosiale hierarkiet gjennom investering i økonomisk eller kulturell kapital (ibid). Ens aspirasjoner, meninger, drømmer, verdier og smak er et resultat av kroppsliggjorte, klasseforankrede disposisjoner. Klasseulikhet i fruktbarhet forklarer Bourdieu med at middelklassen må holde antallet barn lavt fordi de vil bruke ressursene sine på oppadgående mobilitet gjennom utdanningssystemet (Bourdieu, 1995: 156-159). De som ikke ønsker seg oppadgående mobilitet får heller flere barn, da dette ligger til deres klassebakgrunn (ibid). Der Becker mener foreldrene aktivt og rasjonelt velger mellom kvalitet og kvantitet på barna, mener Bourdieu at valget blir gjort underbevisst gjennom kroppsliggjorte disposisjoner (habitus). Bourdieus klasseforklaring er svært lik Beckers poeng om kvalitativ og kvantitativ etterspørsel av barn.

I Bourdieus teori er aktørenes meninger og ønsker et resultat av deres klasseforankrede habitus og ens ønske om oppadgående sosial mobilitet. For medlemmer av de dominerende klassene vil et tidlig foreldreskap være ugunstig fordi det gjør det vanskelig å opprettholde ens klasseposisjon. Dette gjelder særlig for de som kommer fra en bakgrunn med høy kulturell kapital, fordi den enkleste måten å reprodusere sin klasseposisjon på er gjennom et langt utdanningsløp. For lavere klasser vil det derimot ikke være et like stort problem, da for eksempel et langt utdanningsløp stort sett ikke er et alternativ (Bourdieu, 1995:147-154). Også Bourdieus teori er kompatibel med Hedströms modell, men aktørens ønsker og oppfatninger vil være et produkt av ens klassebakgrunn. Det samme vil aktørens oppfattede muligheter. Disse vil, som Hedström vektlegger, endres i samhandling med andre, men hvordan de påvirkes vil sannsynligvis være sterkt influert av hvor samhandlingspartneren(e) befinner seg i det sosiale rom. Bourdieus og Beckers teorier vil i stor grad predikere tilsvarende fruktbarhetsmønstre på aggregert nivå, men forklaringene bak er ulike.

2.2.3 Lav selvkontroll

Å gi en grunn for hvorfor man fikk barn som ung er kanskje å tillegge (en del av) de unge foreldrene for mye intensjonalitet. Å bli forelder inneholder aktive valg om å ha sex, å ikke bruke prevensjon og å beholde barnet. Det betyr ikke at avgjørelsen om å ha sex og ikke

bruke prevensjon tas med høy grad av refleksjon over konsekvensene på lang sikt. Ungdom er ofte mindre flinke til å oppgi umiddelbare goder til fordel for positive konsekvenser på lang sikt, og til å veie negative konsekvenser i det lange løp opp mot fordeler på kort sikt (Wolff og Crockett, 2011). Dette støttes av data fra Folkehelseinstituttet, der 15 prosent av jentene og 23,4 prosent av guttene oppgir å ikke ha brukt prevensjon ved siste samleie i en undersøkelse om ungdommers seksualvaner og prevensjonsbruk (Berg-Hansen, 2008:14). Selv om informasjon om prevensjonsmidler er utbredt i befolkningen, også blant de under 22 år, er sannsynligvis de fleste valg om å ikke bruke prevensjon ikke blitt gjort under avveininger av mulige kostnader og nytte av et samleie uten prevensjonsmidler.

Selv om ungdommer i større grad enn voksne har vanskeligheter med å se konsekvenser på lang sikt, er det også forskjeller mellom individer. Gottfredson og Hirschi (2007:87-94) diskuterer lav selvkontroll som et supplement til sosial kontrollteori for å forklare kriminalitet. Individer med manglende selvkontroll begår i større grad handlinger med enkel og umiddelbar gevinst på kort sikt, fremfor handlinger med gevinst på lang sikt (Gottfredson og Hirschi, 2007:89). Lav selvkontroll er også forbundet blant annet med risikofylt atferd, og handlinger som gir spenning (ibid). Fravær av konsekvenstenking, og heller fokusere på ”her og nå” vil sannsynligvis gjøre de med lav selvkontroll mer tilbøyelige til å komme i situasjoner som kan resultere i et tidlig foreldreskap. Dette vil da ikke nødvendigvis ha noe med klassebakgrunn å gjøre, men med personlige egenskaper.

I motsetning til teoriene presentert over, vil lav selvkontroll og andre personlige egenskaper være vanskelig å måle og teste empirisk. Med fasteffektanalyse kommer jeg langt i å grad av selvkontroll som kilde til spuriøsitet, fordi i følge Gottfredson og Hirschi (2007:91-108) skjer utvikling av selvkontroll i svært tidlig i alder, og er stabil gjennom livsløpet. På grunn av stabilitetsforutsetningen til individfasteffektanalyse, som jeg kommer tilbake til i avsnitt 5.3.5, vil variabler som er tidskonstante forsvinne ut av modellen. Dermed vil personlige egenskaper som mulig kilde til spuriøsitet ikke lenger være et problem for analysen.

2.2.4 Oppsummering

Avveininger individer gjør i forhold til fruktbarhet gjør seg til syne som fruktbarhetsmønstre på aggregert nivå. Den lave andelen unge foreldre i Norge viser at enten beslutningen er økonomisk motivert, klassebestemt, normbasert, en kroppsliggjort avveining eller kanskje ikke en beslutning i det hele tatt, er resultatet stort sett å ikke få barn som ung (Statistisk

sentralbyrå, 2012). Dette har nok mye å gjøre med at de fleste uavhengig av klassebakgrunn eller motivasjon, vil unngå de negative konsekvensene som er forbundet med tidlig foreldreskap. Samtidig predikerer både Becker (1993) og Bourdieu (1995) en ujevn seleksjon inn i tidlig foreldreskap fordelt etter sosioøkonomisk bakgrunn. Et tidlig foreldreskap betyr ofte utsettelse av skolegang, noe som er et problem om det skjer før fullføring av videregående opplæring. Avbryting av skolegang gjør det vanskelig å begynne igjen; for det første fordi det sosiale nettverket er ett eller flere år foran i utdanningsløpet og for det andre er det vanskelig fordi ansvaret for et barn har kommet i tillegg, som resulterer i mye mindre disponibel tid til skole. For individer som aldri fullfører videregående, er høyere utdanning utelukket, og det kan være vanskeligere å komme inn på arbeidsmarkedet. Dette betyr videre økt risiko for økonomiske vanskeligheter, som helst bør unngås generelt, og for barneforsørgere spesielt. Uansett om det å få barn tidlig er en intensjonell handling eller ei, legger jeg til grunn at handlinger som blir begått (eller ikke begått) etter overgangen til foreldreskap er intensjonelle, og at det å være ung forelder påvirker disse handlingene. Det vil si at jeg forventer at et foreldreskap påvirker individenes ønsker, oppfatninger og muligheter. Hvordan denne påvirkningen kan forventes å være vil jeg diskutere i det resten av kapittelet.

2.3 Livsløpsperspektiv på lovbrudd

Jeg vil her presentere et livsløpsperspektiv på lovbrudd. Innenfor dette perspektivet finnes både sosial kontrollteori, som antar tidlig foreldreskap som mulig lovbruddsdempende, og risikofaktortilnærmingen, som ser på tidlig foreldreskap som mulig lovbruddsfremmende. Kontrollteorien tar utgangspunkt i endringen av sosial kontroll i forbindelse med viktige hendelser i livsløpet, mens risikofaktortilnærmingen ser på akkumulering av risiko over livsløpet. Målet med denne teoridiskusjonen er å undersøke betydningen av tidlig foreldreskap for hvilken vei livsløpet ser ut til å ta.

2.3.1 Aldersgradert teori om sosial kontroll

Grad av sosial kontroll og sosiale relasjoner diskuteres i Sampson og Laubs aldersgraderte teori om sosial kontroll (Sampson og Laub, 1993; 2003 og 2005). Med boka *Crime in the Making* (1993) utviklet de teorien for å forklare endringen i kriminell atferd gjennom livsløpet. Alder/kriminalitetskurven viser at det blir begått flest lovbrudd i slutten av tenårene, og at flesteparten av avvikere slutter med kriminalitet når de blir eldre (Hirschi og Gottfredson, 1983). Det Sampson og Laub forsøker å vise er at det ikke er alder i seg selv

som fremmer avståelsesprosessen. I stedet er det begivenheter, for eksempel overgangen til foreldreskap, som gjør at noen velger å ikke begå lovbrudd. Slike hendelser, tilknytningen til ulike institusjoner og kvaliteten på sosiale bånd forklarer variasjoner i kriminalitet (Sampson og Laub, 1993). De tar utgangspunkt i livsløpsperspektivet til Elder (1994 og 1998). Teorien legger særlig vekt på "trajectory", (en bane) som viser til retningen livet tar gjennom livsløpet, og "transitions", (overganger) som er viktige hendelser i banen (Elder, 1994:4 og Sampson og Laub, 1993:8). Sett i et livsløpsperspektiv har hendelser og atferd i barndommen stor påvirkning på utfall går senere i livet. Antisosial og kriminell atferd utvikles tidlig i livet og er stabile gjennom livsløpet (Sampson og Laub, 1993:123). Noen hendelser virker imidlertid som vendepunkt ("turning point") og endrer retningen på hele livsløpet. Et eksempel på en slik hendelse er overgangen til foreldreskap (Laub og Sampson, 2003:135). Forfatterne tar utgangspunkt i sosial kontrollteori, som argumenterer for at kriminalitet og avvik oppstår når individets bånd til samfunnet er svekket eller ødelagt (Sampson og Laub, 1993:18). De argumenterer for at uformell sosial kontroll er vel så viktig som formell, og vektlegger viktigheten av sosiale bånd som oppstår i tilknytning til familie (ibid). Baner som fører til både kriminalitet og konformitet er resultater av sosiale bånd til viktige institusjoner for sosial kontroll.

Sampson og Laubs tidlige arbeid kritisert blant annet for å overse aktørens "agency" (evne til aktive intensjonelle valg). I 2003 klargjorde de betydningen av begrepet, og utvidet diskusjonen av den kausale effekten av vendepunkt, med fokus på ekteskap (Laub og Sampson, 2003 og Sampson og Laub, 2005). De skriver "(...) persistent crime is more than weakening of social bonds, and desistance is more than presence of a social bond, as one might be led to conclude (mistakenly) from *Crime in the Making*" (Sampson og Laub, 2005:37). I tråd med Hedström (2005) må et individ aktivt velge å gjøre en kriminell handling, og tilsvarende aktivt velge å ikke gjøre en handling. Valget blir gjort i møte med, eller i fravær av, sosial kontroll. Valget om å begå eller avstå fra et lovbrudd er et resultat av aktørens ønsker, oppfatninger og muligheter, som blir formet etter graden av sosial kontroll. Graden av sosial kontroll øker som følge av overgangen til tidlig foreldreskap, som gjør at at aktørene i mindre grad velger å begå lovbrudd. Utøverne av både uformell og formell sosial kontroll påvirker og betinger aktørens handlingsvalg. I samsvar med Hedströms handlingsmodell går jeg ut i fra at eventuelle kriminelle handlinger aktørene utfører er intensjonelle. Av dette følger også at å slutte med lovbrudd eller endre kriminell atferd kan begrunnes av individene.

Utviklingen av individet over livsløpet skal ifølge forfatterne forstås som interaksjonen mellom individene og deres miljø, kombinert med aktive valg og ”tilfeldig utviklingsstøy” (Sampson og Laub, 2005:40). Videre argumenterer forfatterne for at vendepunktene, som for eksempel foreldreskap, ikke skal tolkes som et enkelt vendepunkt, men som en potensiell kausal kraft som over tid virker inn på avståelsesprosessen fra kriminalitet (Sampson og Laub, 2005).

Kognitiv transformeringssteori

Giordano, Cernkovich og Rudolph (2002) setter sin kognitive transformeringssteori som et beslektet alternativ til Sampson og Laubs sosial kontrollteori. Potensielle prososiale opplevelser, eller ”hooks for change”, kan bare skje på bakgrunn av en kognitiv endring (Giordano med flere, 2002:1000). Lovbrytere som avstår fra kriminelle handlinger, må både være (mentalt) klar for vendepunktet som en katalysator for å bryte et handlingsmønster, og må aktivt velge å avstå (Giordano med flere, 2002:999-1000). Forfatterne argumenterer for at overgangen bort fra å begå lovbrudd består av mer enn kun å la være å bryte loven; det er i tillegg både drastisk miljøskifte og livsstilsendring, og sosial kontroll i seg selv er ikke nok til en så sterk forandring av atferd. Mens det i denne teorien er de kognitive prosessene som er tidsvarierende, er det i aldersgradert teori for sosialkontroll graden av sosial kontroll som varierer (Giordano med flere, 2002:1002). Sampson og Laub mener at avståelse fra kriminalitet er en naturlig følge av begrensingene som kommer av økt sosial kontroll. Transformeringssteorien har derimot en agentbasert tilnærming, hvor forandringen skjer innenfra og skaper en balanse til de ytre påvirkningene (Giordano med flere, 2002:992). Teoriene kan integreres med hverandre for å få et helhetlig bilde av hva som skjer når noen velger å slutte med kriminell atferd (ibid).

Det finnes fire idealtypiske nivåer av kognitiv endring, hvor den første og mest fundamentale er en endring av hvor åpen aktøren er for endring (Giordano med flere, 2002:1000). Det andre nivået er nærvær av potensielle ”hooks for change”, som innebærer at aktøren utsetter seg selv for situasjoner der det potensielt kan finnes katalysatorer for endring. Dette fører igjen til det tredje stadiet av endring, som innebærer et skifte i identiteten (Giordano med flere, 2002:1001). I det fjerde og siste steget har aktøren ikke bare endret sin identitet, men også hvordan han/hun ser på avvikene atferd. Når aktøren ikke lenger ser på en avvikende livsstil som noe positivt eller personlig relevant, er avståelsesprosessen komplett (Giordano

med flere, 2002:1002). Vendepunktet kan både være et resultat av kognitiv endring, eller være utgangspunktet til hvorfor endringen starter.

I overgangen til å bli forelder er det rimelig å anta at det skjer en viss kognitiv transformering. Det å bli mor innebærer minst to aktive valg; å ha sex, å ikke bruke prevensjon og å ikke avbryte svangerskapet. Det er riktignok ikke alltid mangel på prevensjon er et aktivt valg, både feil bruk og produksjonsfeil kan oppstå. Etter at disse valgene er gjort har hun mange måneder å forberede seg på overgangen som kommer. Dersom kvinnen gjennomgår en kognitiv endring på bakgrunn av graviditet og/eller fødselen, er det noe hun til en viss grad har valgt selv. Hennes valg kan legge betingelser for guttens handlingsvalg, fordi situasjonen kan være annerledes for en mann. Hans overgang til å bli far kan være et resultat av kun et aktivt valg; å ha sex (uten prevensjon). Dersom barnefaren også gjennomgår en kognitiv transformering, som gjør at han ønsker å avstå fra lovbrudd, kan det være påvirket av morens valg. Det aktive valget om å bli forelder trenger imidlertid ikke være kjønns spesifikk; begge foreldrene kan ville det/bli enige om det, og begge kan få valget tatt for seg hvis graviditeten blir oppdaget for sent. Jeg kan ikke gå ut i fra at alle unge foreldre i utvalget har tatt et aktivt valg om å bli foreldre, for det gir ikke datasettet noe informasjon om. Jeg antar i stedet at eventuelle kriminelle handlinger og endring i kriminell atferd, er et resultat av bevisste valg av aktørene.

Laub og Sampson avviser ikke en kognitiv endring, men finner informanter som uttrykker viktigheten av det i sitt kvalitative datamateriale, og ikke i det kvantitative.

"The men engage in what can be called "transformative action". (...) Thus, projective actions in the transition from adolescence to adulthood advance a new sense of self and a new identity as a desister from crime or, more aptly, as a family man, hard worker, good provider, and so forth" (Laub og Sampson, 2001:50).

Mekanismer

Hedsröm (2005:28) hevder at for å gjøre forklaringen så presis og enkel som mulig er det nødvendig å dele opp fenomenet i dets generative mekanismer. Målet med kommende avsnitt er dermed å forklare hvorfor sannsynligheten for å begå lovbrudd reduseres av å være ung forelder. Sampson og Laub identifiserer fem sentrale mekanismer som bakgrunn for endring (Sampson og Laub, 2005:34). Noen av mekanismene har en virkning på kort sikt, mens andre bruker lengre tid på å gi en effekt. Dette betyr at en eventuell kriminalitetsdempende effekt av foreldreskap ikke nødvendigvis kommer den dagen barnet er født, men også senere. Felles

for de alle er at de til sammen forklarer hvorfor man velger å slutte å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. Sampson og Laub tar primært utgangspunkt i ekteskap og sysselsetting, og diskuterer foreldreskap i mindre grad. Jeg vil i det følgende gjennomgå hver mekanisme, og argumentere for hvorfor de samme mekanismene ligger til grunn for avstand fra å begå lovbrudd når det gjelder overgangen til tidlig foreldreskap.

(1) Overgangen markerer et distinkt skille mellom fortiden og fremtiden.

Om dette i det hele tatt kan kalles en mekanisme kan diskuteres, men dette ligger til grunn for de følgende fire mekanismene; det er kvalitative forskjeller på tiden før og etter overgangen. Dette gjør at sannsynligheten for å begå lovbrudd sannsynligvis ikke er lik før og etter overgangen.

I overgangen til foreldreskap er det ikke åpenbart hva som er skillet mellom før og etter. Det er klart at man ikke er foreldre før barnet har kommet, men allerede fra vissheten om at barnet er på vei, er det mulighet for både kognitiv endring og atferdsendring på bakgrunn av kjennskapen til at barnet skal komme. På tross av vanskeligheter med å tidfeste nøyaktig når et eventuelt vendepunkt skjer, er det et markant skille mellom å være foreldre og å ikke være det. Tiden før og etter fødsel, eventuelt før og etter graviditet, er kvalitativt svært forskjellig uavhengig av alder på foreldrene.

Første fødsel markerer et klart skille mellom fortid og fremtid blant annet gjennom tilgang på stønader og overføringer. For noen kan dette oppfattes som en økonomisk gevinst som følge av å få barn. Dette er ikke nødvendigvis realiteten, da barn er dyrt og stønader ikke er ment for å generere overskudd, men dekke det aller mest nødvendige. Likevel kan det oppfattes som en plutselig tilgang på mye penger. En (oppfattet) bedre økonomi vil gi andre handlingsmuligheter, og kan dermed være en mekanisme for endring i handlingsmønster bort fra kriminell aktivitet.

Med Hedströms begrepsapparat vil jeg argumentere for at betingelsene for dannelse av både ønsker, oppfatninger og handlingsmulighetene før og etter fødsel er forandret. I møte med barnet, eller i ”møte” med sin nye rolle, kan ønskene både for seg selv og for barnet bli forandret. Å bli forelder gjør ofte at prioriteringene endres til å dreie seg om barnets beste. Oppfatninger av hvordan det er fornuftig å handle som forelder kan også endre seg kraftig gjennom overgangen. Disse formes også gjennom møte med andre og respons man får på

handlinger man gjør mens man er forelder. Handlingsmulighetene endres også, men først og fremst er det sannsynligvis de oppfattede handlingsmulighetene som endres. Med dette mener jeg at selv om det å ha et barn selvfølgelig legger noen begrensinger på hva som er mulig å gjøre, er de største endringene i handlingsmuligheter et resultat av normer og forventninger til hvordan man bør handle som forelder.

(2) Overgangen gir mulighet for investering i nye relasjoner som gir støtte, utvikling og sosiale nettverk.

Mens den første mekanismen ikke vil virke ulikt for voksne og unge foreldre, medfører sannsynligvis mekanisme (2) ulike implikasjoner avhengig av alder på foreldrene. Mulighet for nye relasjoner betyr muligheter til å sosialisere med en annen type mennesker enn forut for overgangen. For det første er det investering i barnet, som er en helt ny relasjon. Edin med flere (2001) beskriver relasjonen mellom fedre og barn som svært viktig for fedrenes valg om å slutte med lovbrudd. Laub, Nagin og Sampson (1998) beskriver viktigheten av kvaliteten på sosiale bånd. De fant at personer som inngår i stabile, gode ekteskap får en større beskyttende effekt av ekteskap på kriminalitet enn effekten ekteskap i seg selv ga. Selv om det sosiale båndet mellom partnere og mellom foreldre og barn er kvalitativt forskjellige, kan det tenkes at samme tilleggseffekt er til stede i relasjonen mellom foreldre og barn, da det kan være den kvalitativt beste relasjonen det er mulig å oppleve. I seg selv kan altså det sosiale båndet til barnet ha en positiv effekt på avstand fra kriminalitet ved at foreldrenes ønsker endres i samvær med barnet.

I tillegg til relasjonen i seg selv, er det også gjennom barnet mulighet for nye relasjoner i form av barselgrupper, helsestasjonsansatte, barnehageansatte og andre barns foreldre. Det er også mulighet for fornyet og/eller forbedret kontakt med egen familie i det et nytt familiemedlem kommer til verden. Disse relasjonene kan bidra med positivt med støtte og sosiale nettverk og til å bidra til en positiv utvikling.

Med Hedströms begrepsapparat vil det si at gjennom samhandling i nye relasjoner med andre åpner det seg nye handlingsmuligheter. Hedström åpner også for endrete ønsker og oppfatninger i møte med andre, og det er dermed mulig å tenke seg at det ikke kun er muligheter for ny(e) sosialiseringsarena(er), men at dette kan endre preferansene om å begå lovbrudd. Særlig vil relasjonen til barnet ha denne påvirkningen. På den andre siden kan denne mekanismen bety (økt) kontakt med barnevern og møtet med helsestasjonen og/eller

barselgruppen kan være en vanskelig påkjønning. Dersom en eller begge foreldrene har kriminelt rulleblad, eller er siktet av politiet er det større sannsynlighet for at møte med institusjonene er vanskelig. I så fall kan denne mekanismen virke mulighetsinnskrenkende heller enn mulighetsfremmende, men på begge måter kan det resultere i å velge bort kriminelle handlinger.

(3) Overgangen legger til rette for nye former for direkte og indirekte overvåkning av atferd.

Sampson og Laub hevder at ektefellen bidrar til nye former for overvåkning fordi det er vanlig å vite hvor ens partner er og hva han/hun gjør. Jeg mener selvsagt ikke at et barn vil gjøre dette, men at overgangen til foreldreskap gir mulighet for å komme i nye situasjoner som innebærer former for sosial kontroll. Barnet vil med andre ord ha en slags indirekte rolle i eventuelle atferdsendringer som oppstår på bakgrunn av foreldreskapet (Giordano med flere, 2002:1043). Foreldreskap åpner for situasjoner som medbringer nye former for sosial kontroll. For det første er det knyttet sterke normer, og noen lover, til foreldrerollen (Keizer, Dykstra og Poortman, 2010:2), som betyr at dersom kravene ikke oppfylles kan det fort bli lagt merke til, av den andre forelder, egne foreldre, eller andre i omgangskretsen. Dette er en indirekte form for overvåkning, men det kan likevel være nok til å endre atferd. Gjennom en slik form for indirekte sosial kontroll kan oppfatningene om hvordan en forelder bør handle endre seg, som videre kan endre atferdsmønsteret. I tillegg utfører helsestasjon og barnehage direkte kontroll av barnet og derigjennom foreldrene. I forlengelse av mekanisme (2) det er det også potensiale for direkte og offisiell kontroll fra barnevern og/eller rettsvesen. Særlig for dem som av ulike grunner står i fare for å bli fratatt barnet, kan kontrollen bety mye for atferden. En slik form for sosial kontroll kan virke mulighetsendrende fordi foreldrene ikke har like full handlingsfrihet når de er utsatt for formell kontroll. Dette gjelder særlig for de unge foreldrene som allerede har erfaring med lovbrudd.

(4) Overgangen gir nye rutineaktiviteter som er sentrert rundt familieliv.

I følge Sampson og Laub er det i overgangen til ekteskap naturlig at det er en økning av rutineaktiviteter sentrert rundt familieliv, som resulterer i mindre tid til (avvikende) venner. I overgangen til foreldreskap er tid brukt på familien en større nødvendighet enn i overgangen til ekteskap. Gauthier og Furstenberg (2002) tar for seg tre viktige overganger til voksenlivet, og ser på hvordan disse påvirker allokering av tid; overgangen til fast jobb, til partnerskap og til foreldreskap. Blant disse finner de at overgangen til foreldreskap er det som har signifikant høyest betydning for hvordan informantene endrer på tidsbruken sin og hvor mye mer tid

som blir brukt i hjemmet. Særlig er dette tilfelle for kvinner. Keizer med flere (2010) argumenterer for at overgangen til farskap er svært viktig for hvordan menn bruker tiden sin. Denne mekanismen påvirker oppfattede muligheter på to ulike måter. På den ene siden gir vendepunktet nye muligheter i form av nye aktiviteter, mens på den andre siden begrenser vendepunktet mulighetene ved at familieliv må prioriteres, og dermed gir det mindre tid til sosialisering. Dette er nok særlig tilfelle for aleneforeldre. I tillegg vil mekanismen skje på bakgrunn av endring av ønsker gjennom samhandling med barnet. Tiden brukt på barnet er ikke utelukkende fordi det er nødvendig å ta vare på barnet, men også fordi det er ønskelig å gi omsorg og bruke tid på barnet sitt.

(5) Overgangen byr på situasjoner som gir en mulighet for identitetsforandring og gir rom for et nytt selv.

Denne mekanismen trekker på mye av den samme argumentasjonen som Giordano med flere (2002) bruker i sin kognitive transformasjonsteori. Transformasjonsteorien vektlegger at kognitiv endring kan skje forut for vendepunktet, mens endringen er et resultat av vendepunktet i sosial kontrollteorien. Gjennom overgangen til foreldreskap oppstår en ny rolle som far eller mor. Det er mange normer og forventinger tilknyttet dette, som både tilrettelegger for rom for nytt selv og for identitetsforandring. I tillegg kan det argumenteres for at det er nødvendig med en slik forandring for å kunne bli foreldre, da livsløpet endres med ansvaret for et spedbarn.

I motsetning til overnevnte mekanismer er denne i mindre grad et resultat av et aktivt valg, men også denne mekanismen kan knyttes til DBO. De andre mekanismene viser hvordan økt sosial kontroll fra andre gjør at ønsker, oppfatninger og muligheter endres og setter betingelser for handling. Dette er i hovedsak ytre faktorer som påvirker individet. Denne mekanismen er en indre påvirkning i individet, og skjer som et resultat av de andre mekanismene. Som svar på ytre forandring må individet forandres innenfra for å skape balanse (Giordano med flere, 2002:992). Med endring av selvet følger også endring av ønsker og oppfatninger. En slik identitetsutvikling er ikke nødvendigvis ett bevisst valg, men et resultat av en rekke intensjonelle valg over tid, om hvorvidt å utføre eller la være å utføre handlinger. Til sammen vil disse valgene og responsen fra andre på disse, gjøre at selvet også endres. I overgangen til foreldreskap er det ikke uvanlig å gjennomgå en identitetsforandring. Kvalitative studier som har undersøkt foreldreskap som vendepunkt finner at det å bli

forelder er et viktig utgangspunkt for endring av selvet (Edin med flere, 2001; Giordano med flere, 2002; Giordano, Seffrin, Manning og Longmore, 2011 og Carlsson, 2012).

Lav selvkontroll

Gottfredson og Hirschi (2007) fremstilling av lav selvkontroll ble presentert i fruktbarhetsteoridiskusjonen over. Forfatterne setter lav selvkontroll i sammenheng med sosial kontrollteori for å forklare kriminalitet (Gottfredson og Hirschi, 2007:85-94). Mens kontrollteorien fokuserer på krefter utenfra som påvirker individet, argumenterer Gottfredson og Hirschi for at dette vil ha ujevn påvirkning avhengig av personlige egenskaper, som for eksempel grad av selvkontroll. For individer med lav selvkontroll vil kriminelle handlinger ha en stor tiltrekningskraft fordi det er handlinger med enkel, kortsiktig gevinst, det gir spenning og krever ikke særskilt gode kognitive evner (Gottfredson og Hirschi, 2007:89). Fordelingen av personlige egenskaper vil dermed avgjøre hvor passende kontrollteorien er.

Kjønn

I utvalget til Sampson og Laub var det bare menn. Dette er vanlig i studiet av kriminalitet på grunn av at menn står for hovedvekten av kriminalitet som blir begått (Skardhamar, 2004; Skardhamar, 2007 og Statistisk sentralbyrå, 2012). Med mindre det finnes populasjonsdata til rådighet er det vanskelig å få signifikante resultater om kvinner, da de ikke begår nok kriminelle handlinger. Estrada og Nilsson (2012) har funnet at det både krever mer og har større konsekvenser for kvinner å være kriminelle. De argumenterer for at kvinner i større grad enn menn blir stigmatisert av kriminelle handlinger, fordi dette er et større brudd på normer og forventinger forbundet med femininitet (Estrada og Nilsson, 2012:198). De finner resultater som underbygger argumentene sine (Estrada og Nilsson, 2012: 211). På bakgrunn av dette er det ikke overraskende at det for kvinner er vanligere med avståelse enn fortsatt kriminalitet (Estrada og Nilsson, 2012:203-204). Normbruddet forbundet med kriminalitet blir forsterket av overgangen til morsrollen. Det er sterkere normer knyttet til morsrollen enn farsrollen, hvor morsrollen i større grad er uforenelig med kriminell atferd enn hva farsrollen er.

I tillegg til normer knyttet til kjønnene er også valget om å bli foreldre kjønnsdelt. Det er kvinnen som velger om hun vil fullføre svangerskapet. I en del tilfeller er det en felles beslutning, mens andre ganger er det kun kvinnen som avgjør. Særlig blant unge foreldre, hvor mange graviditeter sannsynligvis ikke er planlagt og gjerne skjer utenfor partnerskap, er

det rimelig å anta at valget om å beholde barnet ofte er gjort av kvinnen alene. Hun får også en fysisk forberedelse til foreldreskapet, ved at fosteret vokser i magen hennes og dermed en spesiell tilknytning til barnet før det er født.

2.3.2 Risikofaktortilnærming

Risikofaktortilnærmingen er et livsløpsperspektiv med et annet fokus. I likhet med teorien over, er utgangspunktet at hendelser og atferd tidlig i livet som former videre livsløp. Sampson og Laubs (1993, 2005) sosial kontrollteori tar utgangspunkt i hendelser som gir livsløpet en viss bane, og at noen hendelser virker som vendepunkter og kan endre denne banen. Dette er ganske likt argumentasjonen i risikofaktortilnærmingen, men fokuset er i stedet på faktorer som øker risiko for å (fortsette å) oppleve negative utfall. Dette rammeverket er ikke like utbredt i studier av sammenhengen mellom foreldreskap og lovbrudd som kontrollteorien er. Det er imidlertid ikke vanskelig å tenke seg at det kan være et godt perspektiv for å forklare eventuelle ulikheter i kriminell atferd mellom unge foreldre og de som ikke er unge foreldre. En risiko defineres som individuelle eller miljømessige påvirkninger, som kan gjøre individet mer utsatt for et negativt utfall (Small og Luster, 1994:182). Ved å være utsatt for en type risiko, som for eksempel tenåringsforeldreskap, øker sjansen for å utsettes for avvikende atferd, og herunder kriminalitet (Thornberry, Smith og Howard, 1997). Dette innebærer at det ikke er en enkelt vei til et uønsket utfall, men risikoen akkumuleres gjennom livsløpet (Thornberry med flere, 1997:506). Risikoene kan være knyttet til individet, og eksempler kan være lavt intellektuelt nivå eller rusmiddelbruk; til familien, hvor aleneforeldre og lav sosioøkonomisk bakgrunn kan være risiki; eller knyttet til nærmiljøet, hvor avvikende venner, dårlig nabolag eller lite mestring i skolen kan være risiki for et uønsket utfall (Small og Luster, 1994:182). Både tidlig foreldreskap og avvikende atferd ansees som risikoatferd (Thornberry med flere, 1997).

Dersom risiko akkumuleres over livsløpet betyr det i følge risikofaktortilnærmingen at det alltid er stadig større sjanse for å oppleve nye risikofaktorer. For den kommende analysen betyr dette at dersom individet opplever et uønsket utfall, å bli tidlig forelder, så øker sjansen for at enda et uønsket utfall skal skje, som gjør at enhver risikofaktor vil gjøre at risikoen for ytterligere uønskede utfall eskalerer. Det betyr også at de som har lav sosioøkonomisk bakgrunn har høyere risiko for å bli unge foreldre, som igjen gir enda høyere risiko for å begå lovbrudd.

I tråd med dette er et sentralt poeng i livsløpsperspektivet at hendelser bør skje ”on time”. Mens noen hendelser har positive attributter når de skjer i en viss alder, kan de være kostbare i andre. Elder (1994:6) trekker frem graviditet i tenårene som et eksempel på en hendelse som blir ekstra kostbar når den skjer utenfor gjeldende aldersnorm. Ulempene med hendelser som skjer relativt tidlig – eller sent – akkumuleres gjennom livsløpet (Elder, 1998:6).

Risikofaktortilnærmingen står ikke som en ren kontrast til aldersgradert teori for sosial kontroll, selv om de forventer ulik sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet. Dersom det er en negativ sammenheng, og foreldreskap ser ut til å virke som vendepunkt, kan risikofaktortilnærmingen likevel bidra til å forklare hvem som blir foreldre tidlig og hvorfor noen har tidligere erfaring med lovbrudd.

Mekanismer

Risikofaktortilnærmingen diskuterer økning av sannsynlighet for lovbrudd på aggregert nivå. Intensjonell handling på individnivå blir ikke vektlagt, antageligvis fordi det ikke blir ansett som interessant innenfor dette perspektivet. Det betyr ikke at det ikke ligger sosiale mekanismer til grunn for handlinger som fører til eskalering av risiko for avvik. Dette omtales av Sampson og Laub (1997:145) som kumulative ulemper, og skyldes fravær av sosiale bånd. I følge Hedström (2005) skal gode forklaringer ikke åpne for nye spørsmål, og forklaringen skal presisere hvilke generative mekanismer som ligger til grunn for fenomenet som blir forklart. Risikofaktortilnærmingen identifiserer en rekke risikofaktorer som kan predikere negative utfall, og ved akkumulering av risikofaktorer er det større sjanse for avvik. Det foreligger ikke nødvendigvis noen spesifikk forklaring på *hvorfor* utfallet skjer, utover å stadfeste en statistisk korrelasjon mellom risikofaktorer og avvikende atferd. Med Hedströms begrepsapparat lagt til grunn gir ikke risikofaktortilnærmingen noen god forklaring på sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og økt risiko for å begå lovbrudd. På den annen side er risikofaktortilnærmingen forenelig med en lang rekke teoretiske tilnærminger.

Akkumulering av risiko kan imidlertid i seg selv være en mekanisme ved at både muligheter for handling og ønsker og oppfatninger endres hver gang en ny risiko påløper. Ved overgangen til foreldreskap kan dette for eksempel innebære oppfattet nødvendighet for lovbrudd. Foreldreskap innebærer økonomisk ansvar for barnet. Individuer som har opplevd risikofaktorer som for eksempel lite sosioøkonomiske ressurser, arbeidsledighet og/eller dårlige prestasjoner i utdanningsforløpet, kan oppleve at eneste mulighet for å hjelpe seg og

barnet økonomisk er gjennom lovbrudd. Dette vil i så fall være en mulighetsmediert mekanisme fordi handlingsalternativene i situasjonen oppfattes som innskrenket av overgangen til foreldreskap.

Overgangen til foreldreskap kan også føre til endrede oppfatninger gjennom sosial stigmatisering. Sosial stigmatisering skyldes egenskap(er), rykter, oppførsel eller annet som gjør at et individ blir oppfattet som unormalt (Goffman, 1963). Tidlig foreldreskap er uvanlig i Norge og kan være utgangspunkt for stigmatisering som for eksempel en som er lite ansvarlig. Goffman (1963:2-3) vektlegger at det ikke er et universelt fenomen som fører til stigmatisering, men at det varierer ut i fra hva som ansees som normalt i et samfunn eller en gruppe mennesker. Sosiale grupper konstruerer avvikere gjennom å lage regler, og stemple de som bryter dem som utenforstående (Becker, 1973:9). Et individ er med andre ord ikke avviker utelukkende på grunn av sine egenskaper, men som en konsekvens av å bli stemplet som en normbryter (ibid). Et avvikerstempel kan gjennom en selvoppfyllende profeti endre både hvordan den stigmatiserte oppfatter seg selv og handler, og gi oppførsel som oppfyller stereotypien som følger med stigma. En som blir stemplet som avviker kan altså begynne å se på seg selv som avviker, og handle deretter. Lite sosioøkonomiske ressurser, lave kognitive evner, alkohol- eller rusmiddelproblemer hos en selv eller i nær familie, tidlig foreldreskap og erfaring med lovbrudd er alle ansett som risikofaktorer, og de kan også være opphav til sosial stigmatisering. Akkumulering av risikofaktorer gjennom livsløpet øker sjansen for stigmatisering, og dermed også sjansen for å oppfatte seg selv om en avviker, som videre kan øke risiko for avvik. Dette vil i så fall være en mekanisme basert på oppfatninger fordi utgangspunktet er hvordan andre oppfatter individet.

Når aktøren har høy risiko for lovbrudd som følge av akkumulering av risikofaktorer, kan det bety at miljøet denne tilhører ikke ser på lovbrudd som avvik. I miljø hvor lovbrudd, alkohol og promiskuitet er sett på som normalt, vil kanskje verken lovbrudd eller et tidlig foreldreskap være ansett som avvik eller risikoatferd ettersom avvik defineres ut i fra regler i en sosial gruppe, og brudd på disse (Becker, 1973:9). I enkelte sosiale miljøer kan det å begå lovbrudd gi en økt status fordi det ikke blir ansett som brudd på regler. Et foreldreskap kan likevel oppfattes som avvikende. Dette kan gjøre at for å opprettholde sin posisjon i miljøet, ønsker en å bevise at foreldreskap ikke er hinder for å begå lovbrudd. Sett i sammenheng med DBO-modellen vil dette være en mekanisme som tar utgangspunkt både i individets oppfatninger av handlingene sine, og av ønsket om å opprettholde eller oppnå status.

Lav selvkontroll

Det er relevant å trekke inn lav selvkontroll også her. Foruten strukturelle risikofaktorer, slik som få sosioøkonomiske ressurser i oppveksten, er risikoatferd slik som Small og Luster (1994) og Thornberry med flere (1997) beskriver det i stor overenstemmelse med atferd forbundet med lav selvkontroll, for eksempel promiskuitet eller eksperimentering med narkotika. Sampson og Laub (1993:124-125) har tilsvarende argumentasjon. Antisosiale tendenser eller aggresjon i barndommen har forbindelser med en rekke utfall i voksenlivet, som for eksempel fyllekjøring, ekteskapskonflikter og aggresjon overfor egne barn. Dette er ikke handlinger som (nødvendigvis) i seg selv er kriminelle, men som i tråd med risikofaktortilnærmingen kan gi økt risiko for nye risikofaktorer, for eksempel lovbrudd eller et ungt foreldreskap.

3 Foreliggende forskning

I dette kapittelet skal jeg gjennomgå sentrale bidrag om ung fruktbarhet og kriminalitet. Målet med denne delen av oppgaven er å vise en oversikt over hva som allerede finnes av kunnskap om sammenhengen mellom disse to fenomenene. Kapittelet er organisert etter tema på samme måte som foregående. Jeg starter med redegjøring om tidlig foreldreskap og konsekvenser av dette, mens i andre halvdel er fokuset på sammenhengen mellom fruktbarhet og kriminalitet. Det er begrenset rom for å gå i dybden på bidragene, men siktemålet er å vise i store trekk hva tidligere forskning tyder på.

3.1.1 Tidlig foreldreskap i Norge

Trude Lappegård (2000, 2007) beskriver fruktbarheten i Norge. Hun finner at fruktbarheten har endret seg vesentlig siden 70-tallet, hovedsakelig på tre ulike måter; ”en kraftig nedgang i fruktbarhetsnivået, en generell utsettelse av foreldreskapet og en destandardisering av fruktbarhetsmønsteret” (Lappegård, 2000:3). Gjennomsnittsalder for første fødsel i Norge har vært økende siden begynnelsen av 70-tallet. Prioritering av utdanning og karriere har resultert i at gjennomsnittsalder for førstegangsfødende kvinner i 2005 var 28 år (Lappegård, 2007), mot 23 år på 70-tallet (Lappegård, 2000). Dette tallet har holdt seg stabilt etter 2005, og var i 2011 28,4 år (Statistisk sentralbyrå, 2012). Den samme trenden gjelder for menn, men alderen for første farskap er omtrent tre år mer enn alder for første moderskap i et gitt år. Det vil si at i 2011 var gjennomsnittsalderen ved første barns fødsel 31,1 år for menn, mot 26 år i 1970 (ibid).

Fruktbarheten blant tenåringer har også endret seg drastisk i perioden. Blant de fødende kvinnene i 1998 utgjorde bare tre prosent tenåringer i alderen 15-19 år (Lappegård, 2000:1). I 1970 var andelen fem ganger så høy (ibid). I tråd med dette fant Kleven og Haugen (2004:9) at mens det i 2001 var 11,0 barn per 1000 kvinne i alderen 15 til 19 år, var det i gjennomsnitt 44,0 barn per 1000 kvinne i samme alder i årene 1971 til 1975. I 2011 var tallet lavere enn noen gang, kun 7,1 levendefødte barn per 1000 kvinne i samme alder (Statistisk sentralbyrå, 2012). For aldersgruppen 20 til 24 år var også fruktbarhetstallet lavere enn noen gang med 54,3 levendefødte barn per 1000 kvinne (ibid). Økt tilgang på prevensjonsmidler, flere kvinner i utdanning og arbeid og endrede normer og idealer rundt barn og fødsler forklarer veldig mye av de store endringene innenfor fruktbarheten i Norge (Lappegård, 2007:58).

I 1979 ble svangerskapsavbrudd legalisert i Norge (Lappegård, 2000), noe som har gjort barnefødsler til en større valgmulighet. Det har imidlertid ikke vært økning i aborttallene blant tenåringer, men snarere en stabil nedgang mellom 1979 og 1999 (Lappegård, 2000:5). På fylkesnivå er det kun Oslo som skiller seg ut, med høye aborttall og lav fruktbarhet (ibid). Samtidig som aborttallene totalt går ned for tenåringer, finner Lappegård at påbegynte svangerskap blant tenåringer stadig oftere ender i abort. I 1979 endte 54 prosent av alle tenåringsgraviditeter i abort, mens i 1999 var andelen 69 prosent (Lappegård, 2000:6). Med andre ord bruker tenåringer oftere prevensjonsmidler og blir stadig sjeldnere gravide, samtidig som de som blir gravide hyppigere velger å terminere svangerskapet. 2000-tallet begynte med samme nedgang i aborttall i aldersgruppen 15 til 19 år som forut for millenniumskiftet, med 2005 som historisk lavmål med kun 15,4 aborter per 1000 kvinne på landsbasis (Helsedirektoratet, 2012). Dette var en reduksjon på nesten 39 prosent siden år 2000 (ibid). I 2006 begynte derimot tallet å øke, før det ble et toppunkt i 2008 med 18 svangerskapsavbrudd per 1000 kvinne. Dette er tall som var jevnt med 90-tallet. Etter 2008 har det blitt en reduksjon igjen. For aldersgruppen 20 til 24 år har det vært en jevn økning fra år 2001 til 2008, hvor kurven har flatet ut. I 2009 ble det utført 30,4 svangerskapsavbrudd per 1000 kvinne, en økning på omtrent 12 prosent siden 2001 (ibid).

3.1.2 Konsekvenser av tidlig foreldreskap

Felles for det meste av forskningen på tidlig foreldreskap er at resultatene spår en vanskelig fremtid for de unge foreldrene. I det følgende skal etablerte konsekvenser av tidlig foreldreskap gjennomgås. De som opplever tenåringsforeldreskap kommer i større grad enn mødre og kvinner ellers, fra familier med få sosioøkonomiske ressurser og har dermed allerede en høyere risiko for selv å ha lavere utdanning og inntekt (Geronimus og Korenman, 1992; Kiernan, 1997; Kleven og Haugen, 2004; Holmlund, 2005; Sigle-Rushton, 2005 og Vinnerljung med flere, 2007). Til tross for at rekrutteringen inn i et tenåringsforeldreskap ikke er tilfeldig, er de fleste konklusjonene at tidlig foreldreskap i seg selv også bærer med seg negative konsekvenser i voksenlivet. Få har imidlertid brukt fasteffektanalyse, så det er vanskelig å vite om det er seleksjonseffekter eller faktiske effekter av foreldreskap.

Utdanning

Hobcraft og Kiernan (2001:508) finner at for tenåringsmødre i Storbritannia er oddsen for å ende opp uten kvalifikasjoner 2,73 ganger så høy som for mødre mellom 23 og 32 år, kontrollert for fattigdom i barndommen og andre bakgrunnsfaktorer. Sigle-Rushton studerer

tenåringsfedre fra Storbritannia, hvor resultatene er svært like. Hennes resultater viser at også menn får utdanningsløpet sitt ”forstyrret” av tidlig foreldreskap (Sigle-Rushton, 2005:748). Effekten er størst for de som ikke er gift eller samboende med barnemoren (ibid). Hun argumenterer for at det kan være en seleksjonseffekt, men forskjell i utdanningsoppnåelse forblir også etter at sosial bakgrunn er kontrollert for (Sigle-Rushton, 2005:748-759). Lignende funn er gjort av Boden med flere (2008:156-157), som finner en negativ sammenheng mellom tenåringsforeldreskap og lavere utdanningsoppnåelse etter å ha kontrollert for bakenforliggende variabler.

Det er kanskje grunn til å tro at de negative konsekvensene var mindre i Norge og Skandinavia på grunn av mindre sosiale forskjeller og god tilgang på stønader, studielån og billige barnehager, men empirien sier noe annet. Lappegård viser i sine artikler (Lappegård, 2000; Lappegård, 2007 og Lappegård og Rønsen, 2005) at utdanningsløp og alder ved første fødsel henger tett sammen. Stadig flere utsetter første fødsel til fordel for utdanning og karriere, noe som betyr at et tenåringsforeldreskap veldig ofte også betyr lavere utdanningsoppnåelse. I tråd med dette øker kostnadene forbundet med tidlig foreldreskap, i takt med et økt utdanningsnivå i befolkningen. Kleven og Haugen (2004) viser at 17 prosent av tenåringsmødre har *mindre enn* videregående skole som høyeste fullførte utdanning, mens for andre mødre er tallet bare fem prosent. Tilsvarende har 37 prosent av mødre over tenåringsalder høyere utdanning, mens bare seks prosent av tenåringsmødre tar utdanning etter videregående skole (Kleven og Haugen, 2004:12). Forfatterne diskuterer ikke om de unge foreldrene ville tatt høyere utdanning dersom de ikke ble foreldre.

I tråd med de norske funnene har Olausson, Haglund, Ringbäck og Cnattingius 2001:72-73 funnet at tenåringsgraviditeter i Sverige er forbundet med lavere utdanningsoppnåelse og dårligere økonomiske kår enn de som fikk barn i senere alder samt avhengighet av stønader og høyere sjanse for å være uføretrygdet. Forfatterne brukte også søsterpar som fikk barn på ulik alder og sammenlignet dem. De negative effektene av tenåringsgraviditet ble redusert når familiebakgrunn forsvant som variabel, men lavere odds for å fullføre videregående skole og for å ha god økonomi bestod (ibid). Også Holmlund (2005) finner en negativ sammenheng mellom tenåringsmoderskap og antall år i utdanning, men når hun sammenligner forskjellen mellom tenåringsmødre og kvinner i befolkningen, med forskjellen på tenåringsmødre og deres søstre, var effekten betydelig dempet (Holmlund, 2005:726-727 og 737). ”[...] previous studies have somewhat overstated the negative consequences of teenage motherhood”

(Holmlund, 2005:737). Geronimus og Korenmans (1992) artikkel med amerikanske data viser tilsvarende resultater. Felles for alle som brukte søskenmodeller er med andre ord at de tilsynelatende negative konsekvensene dempes ved å kontrollere for seleksjon.

Arbeidsliv og økonomiske betingelser

I likhet med lav utdanning antyder de fleste resultatene at tenåringsforeldreskap betyr lav inntekt og økonomiske vanskeligheter. I England bor 45,2 prosent av tenåringsmødrene i sosialboliger, mens bare 9,7 prosent av mødre mellom 23 og 32 gjør det samme. Når det gjelder stønader mottar 43 prosent av tenåringsmødre støtte, mens 17 prosent av mødre mellom 23 og 32 gjør det samme (Hobcraft og Kiernan, 2001:498). De finner også at oddsen for å ende i en lavinntektshusholdning er 1,92 ganger så høy for tenåringsmødre som for mødre som fikk første barn i alderen 23 til 32 (Hobcraft og Kiernan, 2001:508). De finner disse statistisk signifikante konsekvensene av foreldreskap i tenårene også når fattigdom i barndommen er inkludert (Hobcraft og Kiernan, 2001:506-507). Sigle-Rushton (2005:748) finner tilsvarende resultater for tenåringsfedrene i Storbritannia. Oxford, Lee og Lohr har seks avhengige variable i sin studie av amerikanske tenåringsmødre; ”noe høyere utdanning”, noen gang gått på college, økonomisk motgang, arbeidsmarkedstilknytning, giftemål og flere enn fire fødsler (Oxford med flere, 2010:40). Deres viktigste funn var at timingen for fullføringen av videregående skole var relevant for alle utfall, og at tenåringsmødre ofte bruker lengre tid på å fullføre videregående skole mens andre igjen aldri fullfører (Oxford med flere, 2010:41). Dette fører igjen til større sjanse for økonomisk motgang og lavere sjanse for arbeidsmarkedstilknytning. Tenåringsforeldreskap kan tilsynelatende være et tidlig steg på veien til en negativ spiral med få kvalifikasjoner og dårlige økonomiske kår. Seleksjonseffekter kan imidlertid ikke utelukkes, selv om alle studiene har kontrollert for sosial bakgrunn på en eller annen måte.

Også for økonomi og arbeidsliv finnes det samme mønsteret i Norge som i utlandet. Kleven og Haugen (2004:10) finner at ni prosent av tenåringsmødre i Norge faller innenfor OECDs definisjon av lavinntekt, mot bare tre prosent av mødre ellers. Det er også dobbelt så mange tenåringsmødre i laveste inntektskvintil, sammenliknet med andre mødre (ibid). Kontrollert for gjeld, alder, utdanning, husholdningstype og tilknytning til arbeidslivet, har tenåringsmødre lavere inntekt og lavere yrkesaktivitet enn mødre ellers, selv om mye forklares av utdanningsulikheten (Kleven og Haugen, 2004:14-15).

Andre konsekvenser

Det er ikke bare for utdanning og økonomi at et foreldreskap i tenårene har konsekvenser. Det gir også større sjanse for å være alenemor livet ut, og for å være misfornøyd med livet (Hobcraft og Kiernan, 2001:498 og 408, Kleven og Haugen, 2004:9 og 12). Tenåringsmødre har også større sjanse for å få flere barn (Oxford med flere, 2010:40). Unge fedre har større sjanse for oppfattet dårligere livskvalitet ved fylte 30 (Sigle-Rushton, 2005:748).

3.1.3 Seleksjon inn i tidlig fruktbarhet

Hotz med flere (1999) problematiserer den negative vinklingen av tenåringsforeldreskap i sin artikkel, hvor et av hovedpoengene er at det ikke er tenåringsforeldreskapet i seg selv som er utslagsgivende for uønskede konsekvenser, men bakgrunnen til individene som blir mødre i tenårene. Forfatterne er svært skeptiske til at tenåringsfødsler skal sees som et ”sosialt problem”, og skriver at det er tvilsomt om de samme tenåringsmødrene ville fått bedre betingelser av å utsette moderskapet (Hotz med flere, 1999:36). De finner i likhet med andre bidragsytere konsekvenser på kort sikt, men mener de langsiktige konsekvensene kan spores til sosial bakgrunn, mer enn til tidlig foreldreskap. Det at Holmlund (2005) og Olaussen med flere (2001) fant dempet negativ effekt av foreldreskap når de brukte søsterpar underbygger kritikken. Sigle-Rushton (2005:737) skriver at menn som har lærevansker eller atferdsproblemer har større sjanse for å få barn i tenårene. Det samme gjelder de med lavere klassebakgrunn.

Sverige har den laveste tenåringsfødselsraten blant alle OECD-land, til tross for liberale holdninger om sex i ungdomstiden (Vinnerljung med flere, 2007:100). De som blir foreldre i tenårene er ikke jevnt fordelt i befolkningen; de som ble velferdsmottakere i løpet av ungdomstiden hadde seks til ni ganger så høy odds for å få barn i tenårene som majoritetsbefolkningen (Vinnerljung med flere, 2007:109). Kontrollert for sosial bakgrunn synker oddsraten til mellom fire og seks ganger så høy som majoritetsbefolkningen. De finner også at individer som selv hadde foreldre som fikk sitt første barn i tenårene har høyere odds for å gjenta dette, selv om flertallet ikke gjør det (ibid).

Det er ikke bare sosial bakgrunn som påvirker seleksjonen inn i tidlig foreldreskap. Woodward, Fergusson og Horwood (2001:1176) finner at mange flere av jentene som blir gravide i tenårene har påvist atferds- og oppmerksomhetsproblemer tidlig i ungdomstiden. De

finner også at sosioøkonomiske resurser, skilsmisse i familien og å selv ha tenåringsmor økte risikoen for å selv oppleve tenåringsforeldreskap.

[Av alle risikofaktorene er] *“the extent of conduct problems at age 13 was found to be the strongest independent predictor of subsequent teenage pregnancy risk. In particular, girls with high levels of conduct problems were more prone to becoming pregnant than girls with lower levels of conduct problems, irrespective of their childhood family background and experiences and their adolescence lifestyle and behavior”* (Woodward med flere, 2001:1181).

Woodward med flere (2001) finner altså at det gir størst risiko for tenåringsforeldreskap å ha atferds- og oppmerksomhetsproblemer ved fylte 13 år.

3.1.4 Konsekvenser eller seleksjon?

Selv om alle studiene som ikke bruker fasteffektanalyse kontrollerer for sosial bakgrunn på en eller annen måte, finner de tilsynelatende betydelige negative konsekvenser av tidlig foreldreskap. Som diskutert i foregående kapittel, er det en ujevn seleksjon inn i tidlig foreldreskap. De negative konsekvensene kan være resultat av få sosioøkonomiske ressurser i oppveksten, fremfor av foreldreskapet i seg selv. De som har brukt søskenfasteffektmodeller, og dermed har kontrollert for familiespesifikke bakenforliggende variabler, har vist at det ikke er så betydelige negative konsekvenser forbundet med tidlig foreldreskap, som det den øvrige litteraturen henviser til. Noe redusert odds for utdanning bestod riktignok etter søskenmodellene. I sum antyder litteraturen om tidlig fruktbarhet at mye av konsekvensene kan forklares med seleksjon, men fordi utdanningsløpet blir forstyrret har det også reelle konsekvenser for utdanning (og dermed sannsynligvis også arbeidsliv).

3.2 Forskning på sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet

I dette delkapittelet ligger hovedvekten på forskning på sammenhengen mellom overgangen til foreldreskap og kriminalitet. Først skal jeg veldig kort redegjøre forskning på kriminalitet blant unge i Norge. I andre og tredje del har jeg delt bidragene etter tema: De som bruker foreldreskap som vendepunkt bort fra en lovbruddskarriere, og de som ser på foreldreskap i ungdommen som en del av, og bidragsyter til, en avvikende livsstil. Forskingen på sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet er ufullstendig, og kommer ikke til noen klar konklusjon.

3.2.1 Kriminalitet blant unge i Norge

Å begå lovbrudd i ungdomsårene er ikke så uvanlig som å bli ung forelder. To av 10 som er født i 1977 er siktet for lovbrudd mellom fylte 14 og 24 år, og en av 10 er siktet for forbrytelser (Skardhamar, 2004). 23 prosent av unge født i 1982 er siktet for lovbrudd før fylte 22 år (Skardhamar, 2007:148). Gutter er mer aktive enn jenter. 23 prosent av mennene og kun 11 prosent av kvinnene er siktet for ett eller flere lovbrudd i perioden 1992 til 2004 (ibid). De fleste lovbruddene skjer i ung alder, og toppen ligger rundt 18-20 års alder (Skardhamar, 2004; Statistisk sentralbyrå, 2012). Blant denne aldersgruppen har det vært en nedgang i siktelser for forbrytelser fra 2007 (Statistisk sentralbyrå, 2012).

De aller fleste som begår lovbrudd gjør det bare en gang. Disse får altså aldri noen lovbruddskarriere. En liten gruppe står imidlertid for en stor andel av lovbruddene som blir begått. ”Den lille og mest aktive lovbrystergruppen, som er siktet for mer enn 30 forbrytelser, står alene for 34 prosent av forbrytelsene med kjent gjerningsperson” (Skardhamar, 2004). Mens konformitet er vanligst, også for de som begår et lovbrudd, er det noen få som fortsetter med lovbrudd gjennom livsløpet.

3.2.2 Foreldreskap som vendepunkt

En rekke studier har tatt for seg Sampson og Laubs (1993 og 2005) teori om aldersgradert sosial kontroll for å undersøke viktige hendelser i livet som eventuelle vendepunkt bort fra et kriminelt livsløp. Mens ekteskap og fulltidsjobb – gjerne i kombinasjon – har mye empirisk støtte som vendepunkt i livet (Sampson og Laub, 1993; Laub med flere, 1998; Giordano med flere, 2002; Sampson med flere, 2006 og Savolainen, 2009), er studiene av foreldreskap som vendepunkt både færre og mindre entydige. I kvalitative studier blir overgangen til foreldreskap ofte fortalt om som vendepunkt, både for menn og kvinner. Et eksempel er en far som forteller dette: ”She changed my life a lot. I was headed down the wrong path. I grew up on the streets, everything from drugs to this and that. I mean, I’ve been in jail before. But ever since she’s been born, I slowed down a lot” (Edin med flere, 2001:26). Det er flere kvalitative forskningsbidrag som forteller lignende historier (se for eksempel Edin med flere, 2001; Giordano med flere, 2002; Giordano med flere, 2011 og Carlsson, 2012). I kvantitative studier derimot, peker funnene flere veier.

Savolainen (2009:299) finner med finske data at å bli far hadde en dempende effekt på gjentagende kriminalitet, og særlig om farskapet kom i sammenheng med ekteskap eller et

samboerforhold. Skardhamar og Lyngstads artikkel fra samme år gir lignende resultater med norske data. De finner at både for menn i et ekteskap eller samboerforhold og for single menn, har overgangen til farskap en dempende effekt på sannsynligheten for å begå kriminelle handlinger (Skardhamar og Lyngstad, 2009:19). Uggen og Kruttschnitt (1998:355-356) finner at å være mor har en dempende effekt på illegal inntjening av penger, mens å være far har liten effekt. Chen og Kandel (1998) studerer marihuanabruk, og finner at å bli mor er den viktigste grunnen til at kvinner slutter med marihuana, men at jo tidligere begynnelse, desto vanskeligere er det å slutte. Monsbakken med flere (2012:18) viser med norske data at å få barn kun har en dempende effekt på kort sikt for kvinner i ekteskap eller samboerforhold, mens det for alenemødre er en langtidseffekt på sannsynligheten for lovbrudd. For menn i ekteskap eller i samboerforhold er det ingen effekt av å få barn, men det var en dempende effekt flere år i forkant, som tyder på at det er forholdet og ikke farskapet som er avgjørende (Monsbakken med flere, 2012:19). For menn er unntaket også single fedre, hvor det ikke er en endring før fødselen av første barn, men en gradvis dempende effekt etter fødselen (ibid).

Farrington og West (1995:278) finner dersom menn fikk barn utenfor ekteskap, økte hyppigheten av lovbrudd. (...) "unmarried conception is, like offending, a symptom of underlying antisocial personality (or a weak conscience or low self-control)" (Farrington og West, 1995:278). Forfatterne trekker eksplisitt en sammenheng mellom barn utenfor ekteskap, lovbrudd og lite selvkontroll. Thompson og Petrovic (2009:394) finner at overgangen til foreldreskap fører til en økning i bruk av illegale narkotiske stoffer både for menn og kvinner i forhold. Single mødre er imidlertid marginalt mer tilbøyelig enn single fedre til å slutte med hyppig dopbruk etter første barn (ibid). Blokland og Nieuwebeerta (2005:1224-1225) fant derimot ingen effekt av foreldreskap på domfellelsesrate med sine nederlandske data.

Noen amerikanske studier tar for seg effekten av å bli *unge* foreldre, som også er temaet i denne oppgaven. Hope, Wilder og Watt (2003) fokuserer på avvik blant unge jenter i USA. De finner at jenter som var blitt gravide i ungdomstida har en signifikant mer avvikende atferd, enn de som ikke ble gravide som unge (Hope med flere, 2003:565). De finner imidlertid at moderskapet fungerer som et vendepunkt, og at jentene som blir mødre ikke har en mer avvikende atferd enn jentene som ikke blir mødre i ungdomstiden (Hope med flere, 2003:570). I studien til Kreager, Matsueda og Erosheva (2010) om unge kvinner fra

ressurssvake nabolag i Denver, viser forfatterne at overgangen til foreldreskap er et veldig viktig vendepunkt i livene til de unge jentene (Kreager med flere, 2010:248). Forfatterne argumenterer for at for disse kvinnene er det å bli mor en måte å komme ut av høy-risikolivsstilen de levde i, og skape seg et annet liv. Foreldreskap er i tillegg det viktigste vendepunktet for disse kvinnene, i motsetning til ekteskap, som mange andre studier har funnet (ibid). Giordano med flere (2011) viser at foreldreskap som vendepunkt i stor grad avhenger av sosioøkonomisk status; ”In general, young adults from highly disadvantaged families were less likely than their more advantaged peers to experience subsequent declines in criminal involvement after becoming parents” (Giordano med flere, 2011:411). Dette skiller seg fra studien til Kreager med flere (2010), hvor foreldreskap ble et vendepunkt for ressurssvake jenter. Giordano med flere (2011) finner også en kjønnseffekt, kvinner har en marginalt større sannsynlighet for å avstå fra kriminalitet. Dette gjelder særlig om graviditeten var ønsket (ibid). De finner imidlertid ingen effekt hos menn av hvorvidt graviditeten var ønsket.

3.2.3 Foreldreskap som avvik

En rekke bidragsytere har funnet en sammenheng mellom tidlig seksuell aktivitet og/eller graviditet og avvikende atferd (se for eksempel Mott, Fondell, Hu, Kowaleski-Jones og Menaghan, 1996, og Hockaday, Crase, Shelley og Stockdale, 2000). Elster, Lamb, Peters, Kahn og Tavare (1987) viser til tilsvarende resultater også for partnere til tenåringsmødre. De fleste dataene er amerikanske, og sammenhengen mellom tidlig seksuell aktivitet og tidlig graviditet er ikke like klar i Norge (Lappegård, 2000). Det er vanlig med tidlig seksuell debutalder i Norge, men norske tenåringer er flinke til å bruke prevensjonsmidler som hindrer graviditet. Tidlig seksuell debut er med andre ord ikke et klart tegn på avvik i Norge, slik som disse amerikanske studiene antyder. Tidlig seksuell debut er imidlertid et premiss for tidlig foreldreskap.

Khurana og Gavazzi (2010:766) finner at tenåringsfedre i større grad enn ikke-tenåringsfedre har vært tidligere lovbrøyttere, og at de har større sannsynlighet for å fortsette med avvikende aktiviteter også etter at barnet er født. Deres studie faller innenfor risikofaktortilnærmingen. Ifølge Khurana og Gavazzi er det mye empirisk støtte for risikofaktortilnærmingen fordi det er så mange atferdsproblemer som sammenfaller med tenåringsfarskap. Dette bemerker også Unruh med flere (2004). I Pittsburgh Youth Study finner Thornberry med flere (2000:5) at etter overgangen til foreldreskap var det 4,2 ganger så sannsynlig at tenåringsfedrene begikk

en ”alvorlig avvikende handling” som en gruppe ikke-fedre matchet på alder, rase og nabolag. Khurana og Gavazzi viser at avvik og tenåringsfarsskap ofte skjer samtidig. Både kumulative ulemper på grunn av hendelser til feil tid, og kumulativ risiko på grunn av avvikende livsstil på flere måter hentyder at tidlig foreldreskap ikke kan antas å være kriminalitetsdempende, men heller kriminalitetsfremmende. Også Khurana og Gavazzi tar utgangspunkt i datasettet fra Pittsburgh Youth Study, og mener resultatene deres motsier hva forskere som har brukt aldersgradert teori om sosial kontroll har funnet:

”Drawing from life course perspective (...), some researchers have proposed that fatherhood can be a potential turning point in the lives of criminally involved, low-income, unskilled men and can serve as a powerful deterrent to their criminal involvement (...). However, in case of delinquent teen fathers, the existing longitudinal evidence from the Pittsburgh Youth Study speaks to the contrary” (Khurana og Gavazzi, 2010:766).

En studie av Stouthamer-Loeber og Wei (1998:64) ga tilsvarende resultater; tenåringsfedre var mer avvikende både året de ble fedre samt året etter, enn deres matchede ikke-fedre var. De brukte også data fra Pittsburgh Youth Study.

4 Hypoteser

I de to foregående kapitlene har jeg presentert teoretiske perspektiver på fruktbarhet og kriminalitet, og presentert foreliggende forskning på dette. I det følgende skal jeg oppsummere og trekke ut hypotesene som skal ligge til grunn for analysen.

Fruktbarhetsteoridiskusjonen over taler om seleksjon inn i tidlig foreldreskap; det er ikke tilfeldig hvem som blir unge foreldre. Becker (1993) forklarer ulike fertilitetsmønstre med utgangspunkt i økonomisk teori og ulikheter i kostnader. Blake (1968) er kritisk til økonomisk teori som forklaring på fruktbarhetsbeslutninger, da det å bestemme seg for å få et barn ikke kan sidestilles med å bestemme seg for å kjøpe en vare. Bourdieu (1995) på sin side forklarer ulikhet i fruktbarhetsbeslutninger med underbevisste, klasseforankrede disposisjoner. Både Becker og Bourdieu viser til at tidlig foreldreskap i mindre grad vil skje blant de som har mest å tape på å avbryte utdanningsløpet, samt en potensiell lønnsom karriere/høy sosial posisjon. Dette vil føre til en selektiv tilstrømming inn i tidlig foreldreskap. Begge teoriene viser til at de med få sosioøkonomiske ressurser fra før, er de med minst å tape ved et tidlig foreldreskap. Dette henviser videre til risikofaktortilnærmingen, som peker til at de med få sosioøkonomiske ressurser i oppveksten (en risikofaktor) har økt risiko for å løpe enda en risikofaktor (Loeber, 1990; Small og Luster, 1994 og Thornberry med flere, 1997). I følge risikofaktortilnærmingen akkumuleres risiki gjennom livsløpet, og for hver risiko som påløper, øker risikoen for å oppleve flere risikofaktorer (Small og Luster, 1994). Dette peker videre til sosial kontrollteori (Sampson og Laub, 1993, 2005). Selv om risiko ikke er et eksplisitt tema, åpner teorien for akkumulering av ulemper gjennom livsløpet på grunn av fravær av sosial kontroll (Sampson og Laub, 1997). Argumentasjonen i denne teorien er at jo lavere grad av sosial kontroll, jo høyere sannsynlighet for å falle utenfor samfunnet og begå lovbrudd (Sampson og Laub, 1993, 2005). Imidlertid finnes det hendelser som kan endre på hele livsløpet på grunn av økt grad av sosial kontroll og gi styrkede sosiale relasjoner. Overgangen til foreldreskap kan være en slik hendelse.

Det at den sosiale situasjonen endrer seg i forbindelse med foreldreskapet, gjør i følge Hedström (2005) at aktørens ønsker, oppfatninger og muligheter endres. På aggregert nivå kan dette gi seg til uttrykk gjennom ulike kriminalitetsmønstre for de som blir foreldre som

unge og de som ikke blir det. Hvordan tidlig foreldreskap påvirker kriminaliteten er imidlertid ikke entydig ut i fra tidligere forskning, men jeg skal postulere tre hovedhypoteser som skal ligge til grunn for analysen.

Hypotese 1 – Om å begå lovbrudd

Sampson og Laubs (1993, 2005) aldersgraderte teori for sosial kontroll tar utgangspunkt i Gottfredson og Hirschi (1983) sin alder/kriminalitetskurve som viser at over tid slutter de aller fleste med å begå lovbrudd. Det er vanligst å begå lovbrudd i slutten av tenårene (Skardhamar, 2004). Det Sampson og Laub tilfører alder/kriminalitetskurven er at det ikke er alder i seg selv som gjør at folk slutter å begå lovbrudd, men det er viktige hendelser som skjer i overgangen til voksenlivet. Gjennom disse hendelsene blir man utsatt for økt grad av sosial kontroll, og tilbøyeligheten til å begå lovbrudd reduseres. Hendelsene kan dermed være vendepunkt for hele livsløpet, og grunnen for hvorfor noen velger å avslutte en kriminell karriere. Denne teorien tar utgangspunkt i voksne lovbrøyttere med stabile lovbruddsrater, men Hope med flere (2003) og Giordano med flere (2011) har funnet empirisk støtte til denne teorien blant unge foreldre. Ut i fra dette perspektivet kan jeg postulere følgende hypotese:

(1a) Å bli foreldre i alderen 15 til 21 år gir lavere odds for å begå lovbrudd.

Risikofaktortilnærmingen (Loeber, 1990; Small og Luster, 1994 og Thornberry med flere, 1997) har i likhet med sosial kontrollteorien livsløpet som utgangspunkt. Dette innebærer at hendelser i barndommen og tidlig i livet har betydning for hva som skjer senere i livsløpet. Hovedpoenget i dette perspektivet er at etter hvert som risiki akkumuleres, øker sjansen for flere risikofaktorer. Å oppleve foreldreskap i ”feil” alder er en mulig risikofaktor. Elder (1994) påpeker at mens et foreldreskap kan bringe med seg positive konsekvenser på et tidspunkt i livet, kan det føre til en rekke kumulative ulemper dersom det skjer på et annet tidspunkt. Risikofaktortilnærmingen har empirisk støtte fra amerikanske studier. Khurana og Gavazzi, (2010:766) hevder eksplisitt at farskapet ikke fungerer som vendepunkt, men øker sannsynligheten for å fortsette med avvikende aktiviteter. Ut i fra dette perspektivet kan jeg postulere følgende hypotese:

(1b) Å bli foreldre i alderen 15 til 21 år gir høyere odds for å begå lovbrudd.

Disse to hypotesene testes opp mot hverandre i en modell der foreldreskap er en uavhengig variabel, og å begå lovbrudd er avhengig. Dersom oddsen for å begå lovbrudd (Y) minker

ved overgangen til foreldreskap (ved X-verdi $\neq 0$), er det en støtte til 1a. I motsatt fall; at oddsen for å begå lovbrudd øker ved overgangen til foreldreskap er det støtte til 1b. Hvis hypotese 1a får støtte, og ikke 1b, tyder det på at sosiale bånd og sosial kontroll veier mer enn eventuelle negativ konsekvenser av feil timing og tidligere risikofaktorer. Om det motsatte er tilfelle, tyder det på at kumulative ulemper har sterkere påvirkning enn eventuelle sammenhenger mellom sosiale bånd og sosial kontroll og tilbøyelighet til lovbrudd.

Hypotese 2 – Om seleksjon

Teoriene til Becker (1993) og Bourdieu (1995) prøver å forklare hvem som får barn. De med mest å tape på et (tidlig) foreldreskap er de man kan forvente at unngår dette i så høy grad som mulig. Dette er for eksempel individer med foreldre med høy utdanning/høy sosial posisjon og som selv forventer å ta høyere utdanning og få en høy sosial posisjon. Ved mindre kostnader forbundet med et foreldreskap kan det være mer sannsynlig med et tidlig foreldreskap. Dette gjelder kanskje særlig for individer som har mindre ressurser, og som ser på stønader som en økonomisk gevinst. Disse vil i tillegg, i følge Bourdieu (1995), ha en klasseforankring hvor det å få barn tidlig ikke blir sett på som et så stort problem som i de høyere klassene. Også risikofaktortilnærmingen støtter denne argumentasjonen. Lav sosioøkonomisk bakgrunn gir høyere risiko for å få barn tidlig. Dette vil i likhet med Beckers og Bourdieus teorier bety en ujevn seleksjon inn i tidlig foreldreskap, fordelt etter sosial bakgrunn. Riktignok er det få i Norge som vil ønske å få et barn før året de fyller 22 år, og særlig før fullføring av videregående skole, men avveiningen av hvilke kostnader og konsekvenser som er knyttet til det er sannsynligvis til en viss grad ujevnt fordelt etter sosioøkonomisk bakgrunn.

Personlige egenskaper som lav selvkontroll eller atferds- og konsentrasjonsproblemer har betydning for tilbøyeligheten til å gjøre visse typer handlinger (Woodward med flere, 2001; Gottfredson og Hirschi, 2007). For eksempel vil graden av selvkontroll påvirke hvor lett det er å la seg forføre av enkle, kortsiktige gevinster.

Seleksjonen inn i tidlig foreldreskap vil selvfølgelig ha noe å si for resultatet. Jeg er imidlertid ikke interessert i å identifisere en seleksjonseffekt, men i å finne betydningen av å bli ung forelder. Olaussen (2001) og Holmlund (2005) viser at fasteffektanalyse reduserer de negative konsekvensene av tidlig foreldreskap. Dette tyder på at det ikke nødvendigvis er

foreldreskapet i seg selv som er årsaken, men for eksempel overnevnte bakenforliggende variabler. Ut i fra disse argumentene postulerer jeg følgende hypotese om seleksjon:

(2) Seleksjon inn i tidlig foreldreskap påvirker sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet, og konsekvenser knyttet til tidlig foreldreskap kan tilskrives seleksjon.

Seleksjon er vanskelig å kontrollere bort, men det er i stor grad mulig å omgå problemet gjennom fasteffektanalyse. En test av denne hypotesen vil være å bruke fasteffektanalyse og se hvordan resultatene endres. Dersom sammenhengen blir svakere eller endres ved å kontrollere for bakenforliggende variabler og/eller benytte fasteffektanalyse, så er det en støtte til seleksjonshypotesen. En overrepresentasjon av tidlig foreldreskap blant de med få sosioøkonomiske ressurser gir også støtte til denne hypotesen.

Hypotese 3 – Om kjønn

Estrada og Nilsson (2012) argumenterer for at det er mer stigmatisering forbundet med å være mor og lovbryster, enn å være far og lovbryster. For mødre er det et større normbrudd å bedrive kriminell aktivitet enn det er for fedre. Flere forskningsbidrag har funnet resultater som viser at kvinner i større grad enn menn slutter med kriminalitet etter overgangen til foreldreskap (Uggen og Kruttschnitt, 1998; Giordano med flere, 2011 og Monsbakken med flere, 2012). Jeg forventer dermed at kvinner har lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap, uavhengig av hvordan sammenhengen ser ut for menn. Med dette mener jeg ikke at kvinner er mindre kriminelle enn menn, men at kvinner med barn har mindre sannsynlighet for å begå kriminelle handlinger enn kvinner uten barn, og at denne sammenhengen er sterkere enn en eventuell tilsvarende sammenheng for menn. Hypotese 3 forventer dermed at:

(3) Kvinner har en (sterkere) negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet (enn menn).

En støtte til denne hypotesen vil være å sammenligne to separate modeller for kjønn, og se om kvinner har lavere odds for å begå lovbrudd som følge av foreldreskap. Dersom sammenhengen er negativ for både kvinner og menn forventer denne hypotesen en større relativ negativ endring i odds for kvinner enn for menn i fasteffektanalysen. Menn begår lovbrudd mye oftere enn kvinner i utgangspunktet (Skardhamar, 2004), så det at kvinner har

en lavere odds for å begå lovbrudd enn menn er ikke i nødvendigvis i seg selv en støtte til denne hypotesen.

5 Data og metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvilke data jeg analyserer, hvilke statistiske metoder jeg bruker i analysene og alle de valg jeg har tatt som har å gjøre med de statistiske analysene.

Først vil jeg utdype hvilke registre dataene er hentet fra, for så å beskrive mitt eget utvalg av data fra disse registrene. Deretter gjør jeg rede for operasjonaliseringer av utfalls- og forklaringsvariablene som jeg bruker. Jeg vil også diskutere fordeler og ulemper med å benytte seg av registerdatasett generelt, samt begrensinger som knytter seg spesielt til mitt datasett. Til slutt i kapitlet vil jeg presentere de statistiske analysemetodene som vil bli brukt, samt drøfte, fordelene og ulempene med disse.

5.1 Tilgjengelige data

Oppgaven er basert på data fra ulike administrative registre. Siden Folke- og boligtellingsen i 1960 har hver eneste innbygger i Norge blitt registrert i ulike registre på sitt personnummer (Lyngstad og Skardhamar, 2011a:614). Fordi personnummeret blir brukt i mange ulike registre er det mulig å sette sammen informasjon fra flere registre om hvert individ, noe som egner seg godt for forskning, til tross for at formålet med registrene i utgangspunktet er administrative. Fordelen med slike registre er at de inneholder informasjon som er vanskelig å innhente via spørreundersøkelser eller andre datainnsamlingsmetoder. Registrene blir også gjerne oppdatert jevnlig, noe som betyr at det er mulig å følge samme person og undersøke endring over tid. Ulempen med slike administrative registre er at de er nettopp administrative. Det betyr at de i utgangspunktet ikke er beregnet på forskning, og gir dermed ikke informasjon om alt forskeren er interessert i.

Datasettet som brukes i denne oppgaven er hentet fra fire ulike registerbaserte databaser. Informasjon om kriminell aktivitet kommer fra politiets sentrale straffesaksregister (BL/STRASAK/PAL), mens informasjonen om fødsler, demografiske kjennetegn og bosted kommer fra Det sentrale folkeregisteret. I tillegg kommer informasjon om utdanning fra Nasjonal utdanningsdatabase og inntektsdata fra Inntektsregisteret. Hver enkelt person i datasettet har sitt individuelle løpenummer, som er avidentifiserte personnummer som brukes til å kople på informasjon fra de ulike registrene.

Jeg har selv hatt ansvar for å tilpasse datasettet som blir brukt i oppgaven. Jeg har hatt tilgang på aidentifiserte filer og har tilrettelagt og koplet dataene selv, og deretter bearbeidet dataene for analyse. Til å gjøre dette har jeg benyttet analyseverktøyet SAS.

5.1.1 Utvalget til bruk i analysen

Datasettet er et paneldatasett med person-år-struktur, som betyr at det er én observasjon per person per år. Ettersom individene følges fra de er 15 til de er 25 år skal det i datasettet finnes 11 observasjoner per person, med mindre personen dør eller flytter ut av landet. Noen av variablene, som for eksempel kjønn, vil være lik for alle observasjonene. En kvinne vil ha verdien 2 på variabelen kjønn i alle observasjoner. Andre variabler, som for eksempel alder, vil kunne endre verdi fra år til år. Det første året i datasettet er verdien 15 på variabelen alder, det neste året 16 og så videre.

Observasjonsperioden er fra 1992 til 2009. Alle som er født i årene fra 1977 og til og med 1984 er inkludert i datasettet. Selv om statistikk over etterforskede lovbrudd har blitt publisert årlig fra 1957, er det ikke før omtrent 1990 at det ble registrert elektronisk (Thorsen, Lid og Stene, 2009:60). Fra 1992 inneholder statistikken både informasjon om forseelser og forbrytelser, noe som gjør at dette er den første årgangen jeg bruker. Straffesaksregisteret går per i dag frem til 2011, men ettersom det er forsinkelser i registreringen er det bare data frem til og med 2009 som er rike nok til at de blir inkludert i datasettet. Fordi fødselskohorten fra 1977 er den første som rekker å fylle 15 år i 1992 er dette den første kohorten som blir inkludert. For å undersøke hva tidlig foreldreskap har å si for kriminalitet, blir alle fulgt frem til utgangen av året de fyller 25 år. Dette gjør at 1984-kohorten er den siste som blir med i utvalget, for dette er den siste fødselskohorten som rekker å fylle 25 år innen 2009. Jeg ønsker å følge alle kohortene like lenge, slik at ikke de tidlige kohortene har mulighet til å begå kriminelle handlinger over et lenger tidsrom enn de som er født i de senere kohortene har, og sådan skape skjevhet i analysen. Ulempen med å følge alle til de fyller 25 år er at kohortene fra 1985 til 1989 alle rekker å fylle 21 år før 2009, men sensureres bort fordi det ikke er rom for å se på de eventuelle konsekvensene av foreldreskapet. Dette betyr kanskje mistet varians og en lavere utvalgsstørrelse (N), men det vil sannsynligvis ikke påvirke resultatene i et så stort datasett som dette.

Datasettet begrenser seg til alle bosatte i Norge med personnummer, som ikke er førstegenerasjons innvandrere. Dette er for å sikre sammenligningsgrunnlag innad i utvalget.

Det er mye manglende informasjon om innvandrere, store kulturforskjeller knyttet til tidlig foreldreskap og ulike fertilitetsmønstre.

For å kunne se på sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet så bredt som mulig, er både kvinner og menn inkludert i utvalget. Fordi kvinner og menn har ganske ulike fruktbarhetsmønstre i ung alder, og fordi mesteparten av lovbrudd begås av menn, vil det bli gjort separate analyser for hvert av kjønnene.

Grunnen til å signifikansteste statistiske resultater er å undersøke om sammenhengen som finnes i utvalget også kan gjelde for populasjonen som helhet (Skog, 2010:174-175).

Ettersom jeg benytter registerdata, er det i utgangspunktet data om hele populasjonen. Det betyr at estimatene i utgangspunktet gjelder både for utvalget og populasjonen, fordi de to er nesten like. Jeg vil likevel oppgi signifikansnivå for estimatene, og kun ta utgangspunkt i de resultatene som har et signifikansnivå på minst fem prosent ($p < 0,05$). De fleste signifikante estimatene i modellen er signifikante på enda strengere nivå; ett prosent- og 0,1 prosent-nivå. Et signifikansnivå på fem prosent betyr at det er minst 95 prosent sannsynlighet for at eventuell sammenheng i datamaterialet ikke skyldes tilfeldigheter i utvalget (Skog, 2010:177). Unntaket er dersom jeg står ovenfor feil av type I eller type II (Skog, 2010:207). Jo strengere signifikansnivå man legger seg på, jo lavere er sannsynligheten for at observert sammenheng kun skyldes tilfeldigheter, og dermed lavere sannsynlighet for feil av type I. Problemet med å velge et strengt signifikansnivå er at faren for feil av type II øker. Feil av type II er i tillegg til signifikansnivået også knyttet til utvalgets størrelse og teststyrken til modellen. Med så mange observasjoner som jeg har i datasettet er det ikke stor fare for å gjøre feil av verken type I eller type II. Grunnen til at jeg tar utgangspunkt i signifikansnivå selv om jeg benytter registerdata, er at utvalget ikke er fullstendig overlappende med den reelle populasjonen. For det første er førstegenerasjons innvandrere kastet ut. For det andre er utvalget begrenset til en viss aldersgruppe og kun til noen fødselskohorter. Av samme grunner vil jeg også benytte begrepet utvalg flere steder i analysen. For å være mest mulig sikker på at sammenhengene ikke er et resultat av tilfeldigheter vil jeg forholde meg til signifikansnivå som om datagrunnlaget mitt var et tilfeldig trukket utvalg.

Oppsummert består utvalget mitt av kvinner og menn med norsk statsborgerskap i alderen fra 15 år til og med 25 år, født mellom 1977 og 1984. Totalt utgjør datasettet 408.480 mennesker og 4.465.089 observasjoner.

5.1.2 Kriminalitetsdata

Straffesaksregisteret inneholder informasjon om siktede etter ferdig etterforskede lovbrudd (Thorsen med flere, 2009:60). For at et lovbrudd skal regnes som ferdig etterforsket, må det både være registrert hos politiet, og saken må ha fått en rettskraftig avgjørelse (ibid). Dette betyr at dersom noen blir siktet i løpet av etterforskningen, men hvor siktelsen senere har frafalt, vil ikke de personene være med i datasettet. Fra 1992 inneholder registeret både forseelser og forbrytelser (ibid). Forbrytelser er lovbrudd med en strafferamme på tre måneders fengsel eller mer, mens forseelser er lovbrudd med en mildere strafferamme enn dette (Thorsen med flere, 2009:27). Statistikken omhandler ikke forseelser mot vegtrafikkloven og tolloven hvor forenklet forelegg var reaksjonen. Mer alvorlige lovbrudd mot disse lovene er med i statistikken. Hvert registrerte lovbrudd har en tilknyttet gjerningsdato, som utgjør gjerningstidspunktet i mitt datasett. Selv om det har vært forsinkelser på grunn av etterforskning eller lignende før reaksjonen blir registrert er ikke det av betydning, da det er tidspunktet for lovbruddet jeg er interessert i. Det gjør at det er mulig å se om lovbruddet skjedde forut for, eller etter fødsel.

5.2 Fordeler og ulemper med registerdata

Den største og mest åpenbare fordelen med bruk av registerdata er at informasjonen er svært pålitelig fordi det er veldig få observasjoner som mangler, og alle statsborgere blir dekket (Røed og Raaum, 2003:F277). I tillegg er det en fordel at dataene er longitudinelle (Lyngstad og Skardhamar, 2011a:618). Det gjør at det er mulig å sammenligne kohorter fra flere år tilbake, eller det er mulig å sammenligne atferd før og etter at en hendelse inntreffer, som for eksempel en barnefødsel. Jeg slipper å uroe meg for skjevheter i befolkningen, og selektivt frafall, som i spørreundersøkelser. I tillegg trenger jeg ikke bekymre meg for selektive rapporteringsfeil eller svikt i hukommelsen til informantene. Fordi hele befolkningen blir inkludert er det mulig å studere marginale fenomener, og likevel få signifikante resultater (Røed og Raaum, 2003:F277). I tillegg til å gi solide resultater er det også gode muligheter for å kontrollere bort konfunderende variabler i detalj. Dette er en stor fordel for analysen fordi det er svært få unge foreldre. Registerdata gjør det også mulig å identifisere likheter mellom individer, for eksempel felles bosted, familieforhold, utdanningssted eller arbeidsplass. Det er også mulig å innhente informasjon om informanter under myndighetsalder, noe som ofte ellers er problematisk på grunn av nødvendigheten for samtykke av foreldre. En veldig viktig fordel med registerdata, og særlig når det kommer til

sensitive temaer som for eksempel kriminalitet, er at det ikke er forskeren selv som samler inn dataene (Lyngstad og Skardhamar, 2011a:627). Forskeren har dermed ingen mulighet for å påvirke datainnsamlingen på noen måte. Å finne kausale sammenhenger er ofte et problem i samfunnsvitenskapelig forskning, men registerdata gir fordelen av å kunne følge samme personen over tid, og studere endring i atferd når hendelser inntreffer. Dette gjør det mulig å benytte fasteffektanalyse, som i større grad enn kontrollvariabelmetoden kan overkomme problemer tilknyttet spuriøsitet, noe jeg kommer tilbake til senere.

Det er imidlertid ikke bare fordeler med registerdata. For det første fordi registrene ikke er utviklet for forskning, dermed blir det ofte avstand i variablene i forhold hva forskere ønsker å vite og hva datasettene gir av informasjon (Røed og Raaum, 2003:F277). For eksempel har jeg ingen informasjon om intensjoner, følelser eller holdninger. Det er fordelaktig om registerdata blir supplert med for eksempel spørreundersøkelser, eller andre former for kartlegging. Disse er det imidlertid få av, og det finnes så vidt jeg vet ingen relevante for min problemstilling.

For det andre kan det være feil i registrering eller rapportering, eller endring i registreringsrutiner. Dersom rutiner endres, kan det føre til at det er umulig å sammenligne før og etter endringen (Lyngstad og Skardhamar, 2011a:618). Endringer i rutinen kan også gjøre at noe tilsynelatende ser ut som endringer, men som i realiteten kun er endringer i registreringsrutiner. Det kan også være vanskelig å få tak i registerdataene på grunn av sensitiv informasjon og restriksjoner på tilganger (Røed og Raaum, 2003:F277).

5.2.1 Begrensinger og feilkilder tilknyttet datasettet brukt i denne oppgaven

I tillegg til de generelle begrensingene ved registerdata, er det noen spesielle begrensinger knyttet til datasettet som ligger til grunn for den kommende analysen. For eksempel blir førstegenerasjons innvandrere ikke inkludert i datasettet. Til tross for at det er gode grunner til at de ikke er med, er det en begrensing. Omtrent 15% av straffede i 2002 var innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre⁸ (Thorsen med flere, 2009:129). Selv om det ikke høres mye ut, er innvandrere overrepresentert for alle aldersgrupper i antall straffede per 1000 innbygger (Thorsen med flere, 2009:130). En inkludering av førstegenerasjons

⁸ Norskfødte med innvandrerforeldre er imidlertid med i dette datasettet.

innvandrere ville sannsynligvis laget mye støy og gjort estimatene svært vanskelige å tolke. Å utelukke dem fra analysen gjør likevel at utvalget ikke inkluderer alle bosatte i Norge.

Menneskelige feil i registreringen er også en feilkilde. Det er enkelte observasjoner som har galt gjerningstidspunkt, årstall som ikke finnes eller tilsvarende tastefeil. Med et så stort utvalg som her har sannsynligvis slike feil ingen systematiske utslag.

En større begrensning med datasettet er at det ikke er gitt at registrerte lovbrudd er det samme som antall reelle lovbrudd. Fra all faktisk kriminalitet til siktelser etter endt etterforskning er det flere steg på veien hvor det sannsynligvis forekommer systematisk seleksjon. For det første avhenger det av anmeldelesestilbøyeligheten i befolkningen (Thorsen med flere, 2009:20). Det er kun lovbrudd som anmeldes som blir etterforsket. Særlig gjelder det lovbrudd som har en fornærmet part, enten en person eller et foretak, som blir anmeldt, og tyverisaker hvor anmeldelse er krav for forsikringsutbetaling (ibid). Om gjerningsmannen er en bekjent av offeret vil også være avgjørende, særlig i volds- og trusselsaker og i sedelighetsforbrytelser. I levekårsundersøkelsene kommer det frem at i mer enn hvert tredje tilfelle av volds- og trusselsaker ble ikke saken anmeldt fordi offeret ”kjente personen, ville eller våget ikke” (Thorsen med flere, 2009:21). Hvor tabubelagt eller krenkende et overgrep føles vil også være avgjørende, og en økning i anmeldte seksualforbrytelser kan i like stor grad være uttrykk for mindre tabu rundt dette som en faktisk økning i forbrytelser. Tilbøyeligheten til å anmelde er ikke konstant over tid, så en økning i anmeldte lovbrudd betyr ikke nødvendigvis at det er en økning i faktiske lovbrudd. Sammenligninger mellom registrerte og selvrapporterte lovbrudd gir ingen konklusjoner (Lyngstad og Skardhamar, 2011a:626). Det er med andre ord ikke lett å vite hva denne begrensningen har å si for resultatet.

I tillegg til skjevheter i hva som anmeldes, kan det være forskjeller på hvilke saker som blir etterforsket av politiet. Blant sakene som får en etterforskning er det ulikhet i hvilke som blir oppklart. I 2005 ble 299.000 lovbrudd ferdig etterforsket, og blant disse ble halvparten henlagt på grunn av manglende opplysninger (Thorsen med flere, 2009:61). Her er det store forskjeller avhengig av lovbruddets alvorlighetsgrad. Mens hele 54 prosent av forbrytelsene avsluttes uten at gjerningspersonen er identifisert, gjelder det samme for kun seks prosent av forseelsessakene (ibid). Det er heller ikke tilfeldig hvem som blir anholdt av politiet. En vanlig kritikk er at de som ser utenlandske ut har større sannsynlighet for å bli tatt av politiet.

Til tross for at mange saker ikke blir oppklart har oppklaringsprosenten for forbrytelser økt gradvis fra slutten av 80-tallet (Thorsen med flere, 2009:65 og Statistisk sentralbyrå, 2012).

Sannsynligvis er det ikke tilfeldig hvilke saker som faller fra i hvert ledd, men det er uklart hvordan dette skulle påvirke resultatene som presenteres i denne oppgaven.

5.2.2 Etiske betraktninger ved bruk av registerdata

Etiske utfordringer ved bruk av registerdata, er i hovedsak knyttet til sensitive opplysninger og datasikkerhet. I tråd med Statistisk sentralbyrås rutiner er alle dataene jeg bruker og har tilgang til, aidentifisert. Det betyr at det ikke finnes noen mulighet for å gjenkjenne personer i datasettet. Forskning på marginale fenomener, noe både tidlig foreldreskap og kriminalitet er, kan potensielt innebære at rekrutteringen inn i disse gruppene er så liten at det er mulig å gjenkjenne personer. Dette er imidlertid ikke noe problem i datasettet brukt i oppgaven, fordi resultatene presenteres på en måte slik at individer ikke kan gjenkjennes, i henhold til Statistisk sentralbyrås retningslinjer.

Forskning på kriminalitet og marginale grupper kan også medføre konsekvenser ved at det opprettes tiltak mot disse gruppene på bakgrunn av forskningsresultatene. Forskingen kan med andre ord få praktiske konsekvenser, som kan medføre etiske utfordringer. Det er imidlertid viktig at tiltak er kunnskapsbaserte og ikke innfallsbaserte. Sjansen for praktiske implikasjoner som følge av resultatene fra denne oppgaven er minimal, og jeg kan ikke se at dette blir et problem her.

5.3 Forskningsdesign

I dette delkapitlet skal jeg gjennomgå de statistiske modellene som skal ligge til grunn for analysen, de ulike variabelenes operasjonaliseringer, samt hva slags statistiske estimeringsmetoder som skal brukes.

5.3.1 Avhengig variabel: Å begå lovbrudd

Utfallsvariabelen er sannsynlighet for å begå lovbrudd som ung. Dette måles i to ulike utvalg; både sannsynlighet for å begå lovbrudd i hele utvalget, og sannsynlighet for å begå lovbrudd blant de som har begått minst ett fra før. Lovbrudd operasjonaliseres som en dikotom variabel som varierer mellom 0 og 1. Variabelen er kodet slik at verdien er 0 alle årene hvor det ikke blir begått noen lovbrudd, og 1 alle årene med lovbrudd. En som begår lovbrudd annethvert

år vil ha 0 i annenhver observasjon og 1 i annenhver observasjon. Målet med denne operasjonaliseringen er å undersøke om de som får sitt første barn har større eller mindre sannsynlighet for å begå lovbrudd enn de øvrige i utvalget.

For å utforske variasjonen innad i utvalget som begår minst ett lovbrudd skal også sannsynligheten for å begå et nytt lovbrudd undersøkes. Dette underutvalget består av 98.097 personer og 693.133 observasjoner. Målet er å skille engangsløvbrytere fra fleregangsløvbrytere, og undersøke om de har ulik sammenheng med det å få barn tidlig. De fleste løvbrytere begår ett, og kun ett lovbrudd (Skardhamar, 2004). Særlig i ungdomstiden er det mange som tester grenser og har en mer utprøvende livsstil enn senere i livet (Skardhamar, 2004). Å begå ett lovbrudd er med andre ord ikke nødvendigvis et tegn på en begynnende lovbruddskarriere, mens å fortsette etter det første lovbruddet vil i større grad tyde på det. Et ungt foreldreskap kan virke forskjellig på de som aldri har begått lovbrudd og de som allerede (til dels) er en del av en avvikende livsstil. Å fortsette med lovbrudd er kodet som en dikotom variabel med verdien 1 i det (de) året (årene) man begår ett eller flere lovbrudd *etter* at første lovbrudd allerede er begått, og verdien 0 de årene man ikke begår kriminelle handlinger etter det første lovbruddet.

Selv om det å begå lovbrudd er utfallsvariabelen, har jeg ikke betinget på at det må skje etter at foreldreskapet har skjedd. Ulempen med denne operasjonaliseringen er at der jeg benytter logistisk regresjonsanalyse kan jeg ikke vite helt sikkert hvilken vei årsaksretningen går. Dette er fordi hele utvalget er med i modellene, og oddsen for å begå lovbrudd for de unge foreldrene blir dermed sammenlignet med oddsen for å begå lovbrudd for de som ikke er unge foreldre. Ettersom jeg kontrollerer for alder blir sammenligningen mellom de som er blitt foreldre og de som ikke har fått barn (enda) i en gitt alder. Det er mulig å se om de som blir unge foreldre som helhet har lavere odds for å begå lovbrudd enn de som ikke blir unge foreldre, men ikke om eventuelle lovbrudd har blitt begått før eller etter fødsel. Dette problemet blir imidlertid løst i individfasteffektmodellene, hvor det er kun de som blir unge foreldre som utgjør variansen, og det bare er disse foreldrenes eventuelle endring i kriminell atferd over tid som er utfallet. Det betyr at de unge foreldrene blir sammenlignet med seg selv, og utfallet viser endringen i odds for lovbrudd som følge av endring i foreldrevariabelen, altså som følge av overgangen til tidlig foreldreskap.

5.3.2 Forklaringsvariabel: Tidlig foreldreskap

Forklaringsvariabelen vil være tidlig foreldreskap, som operasjonaliseres som foreldreskap i alderen 15 til 21 år. Tidlig foreldreskap måles både som en dikotom variabel, som har verdien 1 for de som får sitt første barn i alderen 15 til og med 21 år, og som en kategorisk variabel for hvert år etter fødsel. Frem til året hvor overgangen skjer er verdien på foreldrevariabelen 0, og så skifter den verdi til 1 fra første året som forelder. Den kategoriske variabelen teller antall år som ung forelder og målet med denne er å undersøke om sammenhengen endres over tid. Det er ikke relevant om de får flere barn før observasjonsperioden er over, da det er *overgangen* til foreldreskap som er relevant.

De fleste forskningsbidrag operasjonaliserer ung fruktbarhet som tenåringsfruktbarhet og studerer i hovedsak jenter i alderen 15 til og med 19 år (Olaussen med flere, 2001; Hobcraft og Kiernan, 2001; Kleven og Haugen, 2004 og Oxford med flere, 2010). Jeg velger også å følge informantene fra året de fyller 15, fordi dette i følge straffeloven er det første året man kan straffeforfølges (Justis- og beredskapsdepartementet). Gjennomsnittsalder for første fødsel i 2009 var litt over 28 år for kvinner, og litt over 30 år for menn, og omtrent ingen menn får barn før de er 20 (Statistisk sentralbyrå, 2012). Derfor vil jeg argumentere for at jeg fanger opp mer av fenomenet ”ung fruktbarhet” ved å heve aldersspennet til 21 år⁹.

Sammenligningsgrunnlaget i de ordinære regresjonsanalysene vil være alle som ikke har fått barn i alderen 15 til 21 år. I tillegg kontrolleres det for alder, slik at sammenligningen blir mellom de som har fått barn og de som ikke har fått barn (enda) i en gitt alder. Et mulig problem med dette er at de som ikke får barn før de er 22 år kan rekke å få barn innen året de fyller 25 år, men det vil ikke gi utslag i på noen variabler i analysen. Det kan gjøre at flere av mekanismene diskutert i teorikapittelet kan gjelde for foreldrene som får barn i alderen 22 til 25 år. Jeg ser likevel ikke på dette som en særlig ulempe, da det er *tidlig* foreldreskap som er fokus for denne oppgaven. Målet er ikke å sammenligne unge foreldre med de som aldri får barn, men med alle andre som eventuelt får barn på et hvilket som helst senere tidspunkt.

5.3.3 Kontrollvariabler

I tillegg til forklaringsvariabelen skal jeg bruke en rekke kontrollvariabler. For best mulig å kontrollere for sosioøkonomisk bakgrunn, blir både foreldrenes høyeste fullførte utdanning

⁹ Jeg har gjort separate analyser for tenåringsforeldreskap, og resultatene fra disse var veldig like de som blir presentert senere i oppgaven.

og inntektsnivå inkludert i modellene. Flere forskningsbidrag viser at sosioøkonomisk bakgrunn har mye å si for konsekvensene av for tidlig foreldreskap (Hobcraft og Kiernan, 2001, Olaussen med flere, 2001 og Kleven og Haugen, 2004). Sosial bakgrunn operasjonaliseres som foreldres høyeste fullførte utdanning når informantene er 16 år. Denne kodes 1 for høyere grads universitetsutdanning, 2 for lavere grads universitetsutdanning eller høyskoleutdanning, 3 for fullført videregående skole og 4 for fullført grunnskole eller lavere. Det finnes også en kategori for uoppgitt, som innbefatter alle de som har foreldre med utdanning fra utlandet. I tillegg måles fars inntektsnivå i et gitt år som en kategorisk variabel. Dette er pensjonsinntekt og kan ikke være et negativt tall. Inntekten for alle år er regnet om til 2012-kroner. Videre er inntekten gruppert i fem grupper, som er kodet 0 dersom årlig inntekt er under 200.000 kroner, 1 om inntekten er mellom 200.001 og 400.000 kroner, 2 dersom inntekten er mellom 400.001 og 600.000 kroner, 3 dersom inntekten er mellom 600.001 og 800.000 kroner, og 4 dersom årlig inntekt overstiger 800.000 kroner. Dersom det ikke finnes informasjon om fars inntekt gir det også her utslag på en kategori som heter uoppgitt.

Alder blir inkludert for å kontrollere bort en eventuell alderseffekt. Sannsynligvis er det forskjeller i konsekvensene av tidlig foreldreskap, etter alder ved overgangen til foreldreskap. De fleste lovbrudd blir begått ved 19 års alder (Gottfredson og Hirschi, 1983; Skardhamar, 2004). Aldersvariabelen er kodet slik at alle som er født i samme år vil ha samme verdi for alder ett gitt år, uavhengig av når på året man er født. Verdien på aldersvariabelen er alderen man har ved utgangen av året.

Fullføring av videregående skole på normert tid inkluderes også fordi tidligere forskning (Olaussen med flere, 2001; Sigle-Rushton, 2005 og Oxford med flere, 2010) viser at utsettelse av videregående skole påvirker hvordan det går senere både i utdanningsløpet og arbeidslivet. Fullføring av videregående skole på normert tid er en kilde til en mulig spurøs effekt. Dette er en dummyvariabel som kodes 0 dersom fullføring av videregående skole skjer i alderen 17 til 19 år (normert tid) og 1 dersom fullføringen skjer senere eller ikke i det hele tatt. Det ville vært fordelaktig å dele denne variabelen inn i flere kategorier, for eksempel alder ved fullføring av videregående skole og/eller om videregående skole i det hele tatt blir fullført. Dette ville imidlertid bety legge betingelser på fremtiden, fordi fullføring kanskje skjer etter både eventuelle unge foreldreskap og lovbrudd. Slik som

variabelen defineres er det også et potensielt problem, men verken de fleste lovbruddene eller foreldreskapene skjer før fylt 17 år.

Det blir også kontrollert for om informantenes mor var tenåringsforelder, ettersom tenåringsforeldreskap ofte "går i arv" (Woodward med flere, 2001 og Vinnerljung med flere, 2007). Dette er en dikotom variabel med verdien 0 dersom mor ikke var tenåringsmor da aktøren ble født og 1 dersom hun var det. Det kontrolleres også for bosted. Denne variabelen er inndelt etter landsdeler. Dette er en kategorisk variabel med verdien 1 for bosatt i Oslo eller Akershus, 2 for bosatt i Hedmark eller Oppland, 3 for bosatt på Sør-Østlandet, 4 for å bo i Agder eller Rogaland, 5 for å bo ellers på Vestlandet, 6 for bosatt i Trøndelag og 7 for bosatt i Nord-Norge. Dersom det mangler informasjon om bosted i et gitt år gir det utslag på en verdi som heter uoppgitt. Dette er en variabel som kan endres fra år til år, i tilfelle flytting.

Kjønn blir ikke brukt som kontrollvariabler, men det blir i stedet gjort separate analyser for kjønnene. Dette kunne også være gjort med et samspillsledd, men jeg velger å gjøre separate analyser fordi jeg synes det er mest oversiktlig. I tillegg er det lettere å gjøre sammenligninger mellom resultatene fra den ordinære regresjonsanalysen og fasteffektanalysen dersom det er separate analyser for kjønn i stedet for samspillsledd.

I fasteffektanalysene er alder eneste kontrollvariabel, ettersom de fleste andre ikke varierer over tid. Unntaket er fars inntektsnivå og bosted som kan variere fra år til år. Disse har imidlertid så lite variasjon innad i individene at estimatene verken gir substansiell mening, eller blir signifikante.

5.3.4 Logistisk regresjonsanalyse

Sannsynlighet for lovbrudd er definert som en dikotom variabel. Om en estimerer lineære regresjonsmodeller med slike utfallsvariable, oppstår risikoen for å gjøre ikke-tolkbare prediksjoner av forventet verdi på avhengig variabel. Den avhengige variabelen varierer i utgangspunktet kun mellom 0 og 1. Det vanligste alternativet til lineær regresjon i slike situasjoner er en logistisk regresjonsmodell, hvor det modelleres andelen av en gruppe som har en bestemt verdi, gjerne 1, på den uavhengige variabelen (Skog, 2010:354). Disse andelene kodes om til logits, hvor X er en logaritmisk funksjon av Y (ibid). Den logistiske regresjonsmodellen ser ut som følger (Skog, 2010:357):

$$\text{Logit}(\tilde{Y}_i) = b_0 + b_1 X_i + \varepsilon$$

Hvor logit (\tilde{Y}_i) er utfallet for hvert individ transformert til logits, i er individ nummer i , b_0 er konstantleddet, X er uavhengig variabel og b_1 er koeffisienten til uavhengig variabel, som angir hvor mye logiten øker når uavhengig variabel X øker med en enhet. ε er restleddet.

Det knytter seg tre sentrale forutsetninger til den logistiske regresjonsanalysen: At sammenhengen mellom variablene følger en S-kurve mellom 0 og 1, at restleddsvariasjonene er uavhengige av hverandre, og at den uavhengige variabelen og restleddet er ukorrelert med hverandre (Skog, 2010:380). Særlig knytter det seg problemer til restleddsvariasjonene, da datasettet som brukes i analysen er longitudinelt, og hver person bidrar med flere observasjoner. Dette fører til undertrykte («deflated») standardfeil som igjen kan føre til feil av type I (å trekke en konklusjon om at en sammenheng er statistisk signifikant når den faktisk ikke er det (Skog, 2010:252)). Variabelen alder kunne gitt et slikt problem i den kommende analysen, men fordi hver person bare har én observasjon per variabelverdi (altså ettårige dummier) vil ikke dette gi feilaktige estimater (Se også Lyngstad og Skardhamar, 2011b:14-15). For best å sikre seg mot korrelasjon mellom restledd og den uavhengige variabelen er det viktig å inkludere alle variabler som kan være korrelert med den uavhengige variabelen. Dette er ikke enkelt, men det er den substansielt viktigste av forutsetningene (Skog, 2010:281). Dersom det foreligger bakenforliggende konfunderende variabler, blir sammenhengen mellom avhengig og uavhengig variabel spuriøs. Hvordan jeg skal forsøke å løse problemet med spuriøsitet kommer jeg tilbake til i neste delkapittel.

Den logistiske regresjonsanalysen gir såkalte logits. Logits gir estimater som er vanskelige å tolke. Gjennom logitomkodingen (se Skog, 2010:354-356 for detaljer) er det mulig å finne sannsynligheten og oddsen for at den avhengige variabelen skal inntreffe for individer som har en bestemt verdi på den uavhengige variabelen (Skog, 2010:356-357). Det betyr at det er mulig å finne sannsynligheten for at noen har deltatt i kriminell aktivitet både blant de som har fått et barn i alderen 15 til 21 år, og blant de som ikke har det. Oddsen forteller hvor mye større eller mindre sannsynligheten det er for at noe skal inntreffe, enn for at det ikke skal inntreffe ($\text{odds} = \frac{\tilde{Y}}{1-\tilde{Y}}$) (Skog, 2010:363). Den absolutte økningen i odds er ikke lik for alle nivåer av den uavhengige variabelen, men den relative økningen i odds, kalt oddsraten eller oddsforholdet, er tilnærmet lik for alle nivåer av uavhengig variabel (Skog, 2010:364).

Oddsforholdet gir relative forskjeller. Det vil si at det er mulig å finne ut hvor mye større eller mindre oddsen er for å begå kriminalitet for de som har blitt foreldre, sammenlignet med de som ikke er unge foreldre. Oddsraten forteller hvor mange ganger større oddsen blir dersom den uavhengige variabelen øker med en enhet, i forhold til referansegruppen ($OR = \frac{Odds(X+1)}{Odds(X)} = e^{b_1}$) (Skog, 2010:365). Mens logiter er lite intuitive, gir både oddsraten, odds og sannsynligheter mer substansiell mening. Utgangspunktet for tolkning og diskusjon av resultater vil være sannsynligheter og oddsforhold. Oddsforholdet kan variere fra 0 til uendelig høye tall. Alle tallene mellom 0 og 1 betyr at oddsen for at utfallet skal inntreffe er lavere for de med en gitt verdi på uavhengig variabel enn for referansegruppen. For eksempel vil et oddsforhold for unge foreldre på 0,5 i denne oppgaven bety at unge foreldre har 50 prosent lavere odds for å begå lovbrudd, som referansegruppen uten barn. Et oddsforhold over 1 betyr at oddsen er relativt høyere for de som har en annen verdi enn referansegruppen. For eksempel vil et oddsforhold på 1,5 i denne oppgaven bety at unge foreldre har 50 prosent høyere odds for å få barn, som referansegruppen uten barn.

For å gjøre signifikanstesting av logitmodeller finnes det flere ulike metoder. I tabellene i analysene blir signifikanssannsynligheten til hver koeffisient regnet ut automatisk, med utgangspunkt i testobservatoren Wald (Skog, 2010:374):

$$Wald = \left[\frac{\widehat{b_1}}{SE(\widehat{b_1})} \right]^2$$

Wald har en sannsynlighetsfordeling som er tilnærmet kji-kvadratfordelt med en frihetsgrad dersom nullhypotesen er korrekt. Nullhypotesen antar at sannsynligheten for å begå lovbrudd ($Y=1$) er den samme uavhengig av om man er forelder eller ei (ibid). Wald er følsom for få observasjoner, men med registerdata som utgangspunkt skal ikke det være noe problem.

For å signifikanteste hele modellen og for å sammenligne enkle og fulle modeller, blir log likelihood oppgitt. For å teste hele modellen måles log likelihood for modellen opp mot nullhypotesens log likelihood. Likelihood ratio (LR) viser differansen mellom nullhypotesen og modellen som faktisk blir brukt (Skog, 2010:375);

$$LR = (-2LL_0) - (-2LL_A)$$

Dette er et mål på hvor mye bedre den modellen som blir brukt er, enn modellen som nullhypotesen stipulerer (ibid). For å sammenligne to modeller måles log likelihood for enkel modell opp mot log likelihood for full modell. Prinsippet er det samme, men estimatoren angir hvilken modell som best beskriver datamaterialet.

$$LR = (-2LL_{\text{Enkel}}) - (-2LL_{\text{Full}})$$

Sannsynlighetsfordelingen til LR er også tilnærmet kji-kvadratfordelt med like mange frihetsgrader som det er flere parametere den største modellen i forhold til den minste (ibid).

5.3.5 Fasteffektanalyse

Det blir antydnet i flere forskningsbidrag (se Geronimus og Korenman, 1992; Hotz med flere, 1999; Olaussen med flere, 2001 og Holmlund, 2005) at de negative konsekvensene av tidlig foreldreskap ikke skyldes foreldreskapet i seg selv, men bakenforliggende konfunderende variabler, og da særlig familiebakgrunn. Farrington og West (1995) og Skardhamar og Galloway (2010) har tidligere vist en sammenheng mellom få sosioøkonomiske ressurser i oppveksten og erfaring med kriminalitet. Utfordringen består dermed i å finne sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet, uten at for eksempel mengden sosioøkonomiske ressurser påvirker resultatet. Dette skaper som kjent en spuriøs sammenheng, og gir brudd på den logistiske regresjonsanalysens tredje forutsetning. For så godt som mulig å unngå spuriøsitet er det viktig å sammenlikne like med like (Firebaugh, 2008:121). En måte å gjøre dette på er å inkludere så mange kontrollvariabler som mulig, og gjøre de umålte uavhengige variablene så få som mulig (Firebaugh, 2008:133). Ved å inkludere og kontrollere for flere variabler i modellen blir estimatene mer korrekte. Problemet med kontrollvariabelmetoden er at det er mye som er vanskelig å måle, og det er vanskelig å vite om estimatene er riktige (Firebaugh, 2002:133-134). En annen måte å sammenligne like med like på er gjennom endring av forskningsdesign (ibid) til first-differencing-modeller. First-differencing-modeller er en type fasteffektanalyse. Mens vanlig regresjonsanalyse forutsetter at den uavhengige variabelen, tidlig foreldreskap, er ukorrelet med restleddet, forutsetter first-differencing følgende:

"The first-difference model replaces the typically unrealistic assumption that the measured and unmeasured causes are uncorrelated with the less restrictive stability assumption that the unmeasured causes are constant and have constant effects" (Firebaugh, 2008:136).

First-differencing har altså bare én forutsetning; at de umålte variablene og effektene av disse er konstante over tid. Ved å sammenlikne personer med seg selv kan first-differencing-

modeller gi svært presise estimater av X på Y. Dette fordrer at det finnes longitudinelle datasett til rådighet, og at det som måles er effekten av noe som har endret seg over tid, for eksempel overgangen til ekteskap, endret inntektsnivå, eller overgangen til foreldreskap. Det eneste kravet er data målt på minst to tidspunkter for å undersøke hvordan individet har endret seg fra tidspunkt én til tidspunkt to. Modellen ser ut som følger (Firebaugh, 2008:135):

$$Y_{i2} - Y_{i1} = (\alpha_2 - \alpha_1) + \beta_2(X_{i2} - X_{i1}) + (\beta_2 - \beta_1)X_{i1} + \gamma_2(W_{i2} - W_{i1}) + (\gamma_2 - \gamma_1)W_{i1} + (\varepsilon_{i2} - \varepsilon_{i1})$$

Hvor $Y_{i2} - Y_{i1}$ viser endringen i avhengig variabel, α_2 og α_1 er konstantledd målt på minst to tidspunkt, X_{i2} og X_{i1} er uavhengig variabel målt på minst to tidspunkt og β_2 og β_1 er regresjonskoeffisientene til uavhengig variabel. Differansen i uavhengig variabel mellom tidspunkt en og tidspunkt to, og effekten av dette, er det som utgjør endringen i avhengig variabel. W_{i2} og W_{i1} er umålte uavhengige variabler, og γ_2 og γ_1 er effekten av disse. ε_{i2} og ε_{i1} er restleddet på to tidspunkt. Med stabilitetsforutsetningen lagt til grunn vil summen av de uthevede leddene bli null, og de vil falle bort fra modellen.

Fasteffektanalyse har i hovedsak to begrensinger (Firebaugh, 2008:137); for det første er det bare de tidskonstante konfunderende variablene som faller bort, ikke de tidsvarierende. Det betyr at det er bare bakenforliggende variabler som er konstante over tid som faller ut av en fasteffektmodell. Det kan finnes bakenforliggende variabler som varierer i tid, som er en kilde til mulig spuriøsitet. Spuriøsitetsproblemet er med andre ord ikke løst. For det andre forsvinner også tidskonstante målte variabler (ibid), da det er effekten over tid som måles. Det betyr at fasteffektanalysens største fordel – at mange umålte bakenforliggende variabler faller bort – også kan være en ulempe ved at effekten av målte konstante variabler også faller ut av modeller. Dette gjør at variansen i uavhengig variabel blir redusert, noe som er en begrensning fordi det er nødvendig med varians for å forklare varians (Firebaugh, 2008:137). Til tross for mindre varians, er variansen som er igjen med av ”høyere kvalitet”, som dermed gjør fasteffektanalyse til et svært godt analyseverktøy (ibid). I denne oppgaven betyr det at det kun er de som faktisk har blitt foreldre i løpet av observasjonsperioden som utgjør variasjonen. Dette er både en stor fordel og en ulempe. En ulempe fordi jeg mister mye varians ved å innskrenke utvalget, men en fordel fordi jeg kan studere den (eventuelle) endringen i atferd blant de som *faktisk* har gjennomgått overgangen til tidlig foreldreskap.

Individfasteffektanalyse blir brukt av Monsbakken med flere (2012) for å studere potensielle vendepunkt bort fra kriminelle livsløp. Da sammenlignes samme person med seg selv ved å gjøre målinger av samme individ på flere tidspunkter. Ved å måle før og etter en hendelse, for eksempel å få barn, og er det mulig å se hvordan lovbruddsmønsteret eventuelt forandrer seg. Dette er et naturlig utgangspunkt for studier av hendelser, da det ikke finnes likere individer å sammenligne med enn individene selv. Det jeg skal gjøre i den kommende analysen er tilsvarende, men i stedet for å sammenligne lovbruddsrater, så skal oddsen for å begå lovbrudd før og etter fødsel sammenlignes. Fordi utvalget mitt består av såpass unge mennesker, gir det ikke mening å sammenligne lovbruddsrater fordi ratene etter all sannsynlighet ikke har rukket å stabilisere seg.

Fasteffektanalyse blir ofte brukt til å (prøve å) slå fast en kausaleffekt. Der ordinær regresjonsanalyse kun kan slå fast en statistisk korrelasjon mellom to fenomener, kan fasteffektanalyse se hvordan samme individ (eventuelt) endrer seg etter at noe har inntruffet. Dersom det skjer en endring i avhengig variabel, er det imidlertid ikke sikkert at det har noe med en kausaleffekt å gjøre. Det kan være tidsvarierende konfunderende variabler som skaper endringen, og gjør sammenhengen spuriøs. Det at det er mulig å sammenligne personer innad i seg selv gjør at faren for spuriøsitet synker. Det er også mulig å være sikrere på kausalretningen enn med kontrollvariabelmetoden. Jeg kommer ikke til å kunne slå fast en kausaleffekt av tidlig foreldreskap på kriminalitet, men jeg skal ved hjelp av fasteffektanalyse prøve så godt jeg kan å nærme meg en.

6 Deskriptiv statistikk

I dette kapittelet vil deskriptiv statistikk bli presentert. Dette vil være som et svar til det første forskningsspørsmålet; *hvilke kjennetegn har de som får sitt første barn i alderen 15 til 21 år, og i hvilken grad har de erfaring med kriminalitet?* Hovedvekten vil ligge på tidlig foreldreskap og erfaring med kriminalitet, men kjønnsfordeling, sosial bakgrunn og bosted vil også bli presentert.

6.1 Fordeling av utvalget

Hele utvalget består av 408.480 personer, født mellom 1977 og 1984. Tabell 6.1 viser hvordan utvalget fordeler seg når det gjelder tidlig foreldreskap, lovbruddserfaring, kjønn, sosial bakgrunn og fars inntekt. Tidlig foreldreskap er mye mindre utbredt enn lovbrudd. Kun 6,5 prosent av hele utvalget opplever tidlig foreldreskap. Til sammenligning begår 24 prosent av utvalget lovbrudd. Det er store kjønnsforskjeller både innenfor tidlig foreldreskap og erfaring med lovbrudd. Blant kvinnene er tidlig foreldreskap og lovbruddserfaring omtrent like vanlig. Omtrent ti prosent av kvinnene opplever (minst) en av delene. Det samme gjelder ikke for menn. Nesten 37 prosent av mennene begår lovbrudd, mens bare tre prosent blir fedre før de fyller 22 år.

Tabell 6.1: Fordeling i utvalget

	Menn (andel av utvalget)	Andel av menn	Kvinner (andel av utvalget)	Andel av kvinner
Opplevd tidlig foreldreskap	1,6 %	3,0 %	4,9 %	10,1 %
Begått minst ett lovbrudd	18,8 %	36,7 %	5,2 %	10,7 %
Sosial bakgrunn				
Høyere universitetsutdannelse	5,1 %	10,0 %	4,8 %	9,9 %
Lavere universitetsutdannelse	13,1 %	25,6 %	12,5 %	25,7 %
Videregående skole	26,9 %	52,4 %	25,5 %	52,4 %
Grunnskole eller mindre	6,0 %	11,8 %	5,8 %	11,8 %
Uoppgitt	0,1 %	0,2 %	0,1 %	0,2 %
Fars inntekt				
800.001 <	2,6 %	5,0 %	2,5 %	5,1 %
600.001-800.000	3,2 %	6,3 %	3,0 %	6,2 %
400.001-600.000	10,2 %	19,9 %	9,7 %	19,8 %
200.001-400.000	20,7 %	40,5 %	19,8 %	40,6 %
< 200.000	10,7 %	20,9 %	10,1 %	20,7 %
Uoppgitt	3,9 %	7,5 %	3,7 %	7,6 %
Andel av utvalget:	51,2 %		48,7 %	
N	209.368		199.112	

Majoriteten av foreldrene til informantene i utvalget har videregående skole som høyeste fullførte utdanning. Andelen med videregående skole som høyeste fullførte utdanning har holdt seg stabilt på rett over 40 prosent fra 1985 (Statistisk sentralbyrå, 2011). Totalt har omtrent 35 prosent av individene i utvalget foreldre med høyere utdanning, som er omtrent noen prosentpoeng høyere enn i befolkningen som helhet (Statistisk sentralbyrå, 2011). Det kan sannsynligvis forklares med at det kun er unge kohorter i utvalget. Når utdanningsnivået til hele befolkningen måles, inkluderes alle og blant de eldre kohortene er utdanningsnivået gjerne lavere. Det er omtrent like vanlig med grunnskole eller mindre som høyeste fullførte utdanning blant foreldrene, som det å ha høyere universitetsutdannelse. Foreldrenes utdanningsnivå er svært jevnt fordelt mellom kjønnene. Det samme er fars inntekt. Majoriteten av utvalget har en far med årsinntekt mellom 200.001 og 400.000 kroner. Omtrent 80 prosent av utvalget har fedre som tjener opp til 600.000 kroner, som er på det jevne med befolkningen som helhet (Statistisk sentralbyrå, 2012). Det er litt flere menn enn kvinner i utvalget.

Tabell 6.2: Fordeling blant unge foreldre

	Menn (andel av unge foreldre)	Andel av unge fedre	Kvinner (andel av unge foreldre)	Andel av unge mødre
Sosial bakgrunn				
<i>Høyere universitetsutdannelse</i>	0,8 %	3,1 %	1,7 %	2,2 %
<i>Lavere universitetsutdannelse</i>	3,6 %	14,6 %	9,6 %	12,8 %
<i>Videregående skole</i>	14,9 %	59,6 %	45,2 %	60,3 %
<i>Grunnskole eller mindre</i>	5,6 %	22,2 %	18,4 %	24,5 %
<i>Uoppgitt</i>	0,1 %	0,5 %	0,2 %	0,3 %
Fars inntekt				
<i>800.001 <</i>	0,5 %	2,1 %	1,5 %	2,0 %
<i>600.001-800.000</i>	0,9 %	3,7 %	2,6 %	3,4 %
<i>400.001-600.000</i>	3,9 %	15,7 %	11,2 %	14,9 %
<i>200.001-400.000</i>	10,7 %	42,7 %	31,4 %	41,9 %
<i>< 200.000</i>	6,6 %	26,5 %	20,5 %	27,3 %
<i>Uoppgitt</i>	2,3 %	9,3 %	7,9 %	10,6 %
Andel av unge foreldre:	25,0 %		75,0 %	
N	6.703		20.147	

Tabell 6.2 beskriver hvor stor andel av utvalget som opplever tidlig foreldreskap, fordelt etter kjønn og foreldrenes utdanning og inntekt. Totalt er det få som får barn innen året de fyller 21 år. Å få barn tidlig er svært mye vanligere blant kvinner enn blant menn og 75 prosent av de som opplever tidlig foreldreskap er kvinner. Både blant menn og kvinner som blir unge foreldre, er foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning det vanligste. 59,6 prosent av unge fedre og 60,3 prosent av unge mødre har foreldre med videregående

skole som høyeste fullførte utdanning. Disse er litt overrepresentert blant unge foreldre fordi andelen med lik verdi på denne variabelen er omtrent 52 prosent for kvinner og menn i populasjonen som helhet. Individer som har foreldre med grunnskole eller lavere som høyeste fullførte utdanning er også overrepresentert blant de som opplever tidlig foreldreskap. Over 20 prosent både av unge mødre og unge fedre har foreldre med grunnskoleutdanning eller mindre som høyeste fullførte utdanning, mot underkant av 12 prosent av hele utvalget. Individer med fedre som har en årlig inntekt under 200.000 kroner utgjør en høyere andel av gruppen med unge foreldre enn av utvalget som helhet. Individer med foreldre med universitetsutdanning er underrepresentert i forhold til nivået ellers i utvalget. Det samme er individer med fedre som tjener over 400.000 kroner årlig. Tabell 6.2 viser deler av seleksjonen inn i tidlig foreldreskap, og at funnene er i samsvar både med Becker (1993) og Bourdieus (2005) argumentasjon, hvor man skulle forvente at de med foreldre med høyere utdanning og inntekt har mindre tilbøyelighet til å bli unge foreldre. Tabellen er også i overensstemmelse med risikofaktortilnærmingen, som predikerer at få sosioøkonomiske ressurser i hjemmet øker risiko for avvik (Loeber 1990 og Small og Luster, 1994). Verken når det gjelder foreldrenes utdanning eller fars inntekt er det store forskjeller mellom kjønnene.

Tabell 6.3: Fordeling blant lovbryttere

	Menn (andel av lovbryttere)	Andel av mannlige lovbryttere	Kvinner (andel av lovbryttere)	Andel av kvinnelige lovbryttere
Sosial bakgrunn				
<i>Høyere</i>				
<i>universitetsutdanning</i>	4,9 %	6,2 %	1,3 %	6,0 %
<i>Lavere</i>				
<i>universitetsutdanning</i>	15,9 %	20,3 %	4,3 %	19,8 %
<i>Videregående skole</i>	44,1 %	56,3 %	12,0 %	55,4 %
<i>Grunnskole eller mindre</i>	13,3 %	16,9 %	4,0 %	18,5 %
<i>Uoppgitt</i>	0,2 %	0,3 %	0,1 %	0,3 %
Fars inntekt				
<i>800.001 <</i>	3,1 %	4,0 %	0,8 %	3,6 %
<i>600.001-800.000</i>	4,1 %	5,2 %	1,2 %	5,3 %
<i>400.001-600.000</i>	14,0 %	17,9 %	3,7 %	17,0 %
<i>200.001-400.000</i>	31,0 %	39,6 %	8,2 %	37,6 %
<i>< 200.000</i>	18,7 %	23,9 %	5,4 %	24,7 %
<i>Uoppgitt</i>	7,3 %	9,4 %	2,6 %	11,8 %
Andel av lovbryttere:	78,3 %		21,7 %	
N	76.786		21.311	

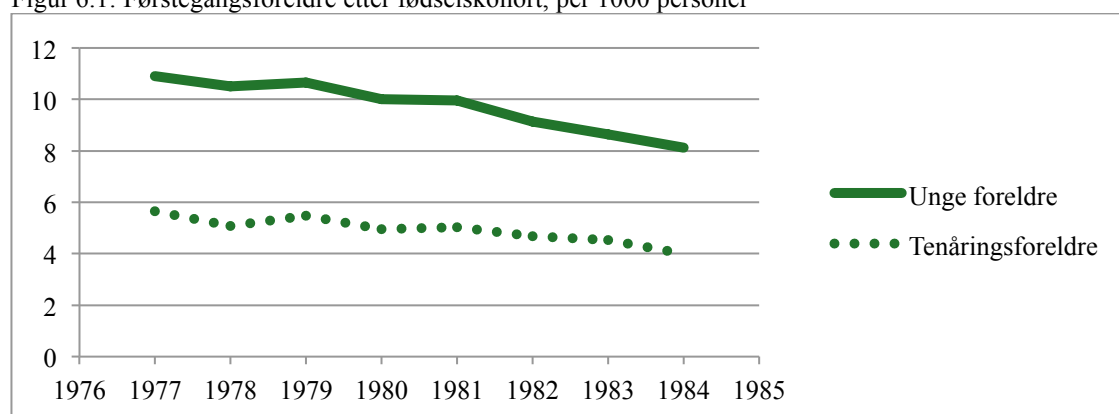
Tabell 6.3 viser fordelingen blant de som har erfaring med lovbrudd på de samme variablene som i tabell 6.2. Lovbruddserfaring er som helhet mye mer utbredt enn det er å oppleve tidlig foreldreskap. Tabell 6.1 viser at det bare er 5,2 prosent av kvinnene har begått lovbrudd. Selv

om det er få, er det et høyere antall kvinner som har lovbruddserfaring enn kvinner som har blitt unge mødre. Blant de som har begått lovbrudd i løpet av observasjonsperioden er hele 78,3 prosent menn. Dette utgjør nesten 19 prosent av alle menn i utvalget. Over halvparten av både mennene og kvinnene som har erfaring med lovbrudd har foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning. Å ha lovbruddserfaring er jevnere fordelt mellom ulike kategorier av foreldres utdanning og inntekt enn det tidlig foreldreskap er. Individuer med fedre som tjener over 600.000 kroner i året utgjør 5,8 prosent av unge fedre og 5,4 prosent av unge mødre. Til sammenligning er utgjør individer med fedre med dette inntektsnivået 9,2 prosent av menn, og 8,9 prosent av kvinner med lovbruytererfaring. Dette er bare litt under tilsvarende andel av hele utvalget.

6.2 Kjennetegn ved unge foreldre

Figurene under viser både tidlig foreldreskap slik jeg har operasjonalisert det, foreldreskap mellom 15 og 21 års alder, og tenåringsforeldreskap.

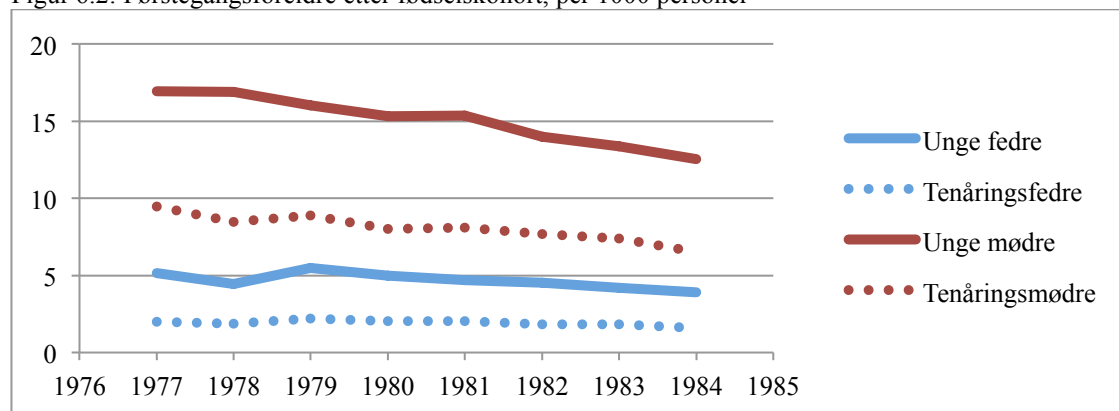
Figur 6.1: Førstegangsførelse etter fødselskohort, per 1000 personer

Figur 6.1¹⁰ viser årlig fruktbarhetsrate for første fødsel svakt nedadgående i hele perioden, både for de mellom 15 og 21 år, og de mellom 15 og 19 år. Totalt sett er det veldig få som får sitt første barn i disse aldersgruppene, kun rundt 10 per 1000 får sitt første barn før de er 22 år, og kun rundt 5 per 1000 før de er 19 år. Andelen tenåringsforeldre har holdt seg mer stabilt i perioden enn andelen unge foreldre.

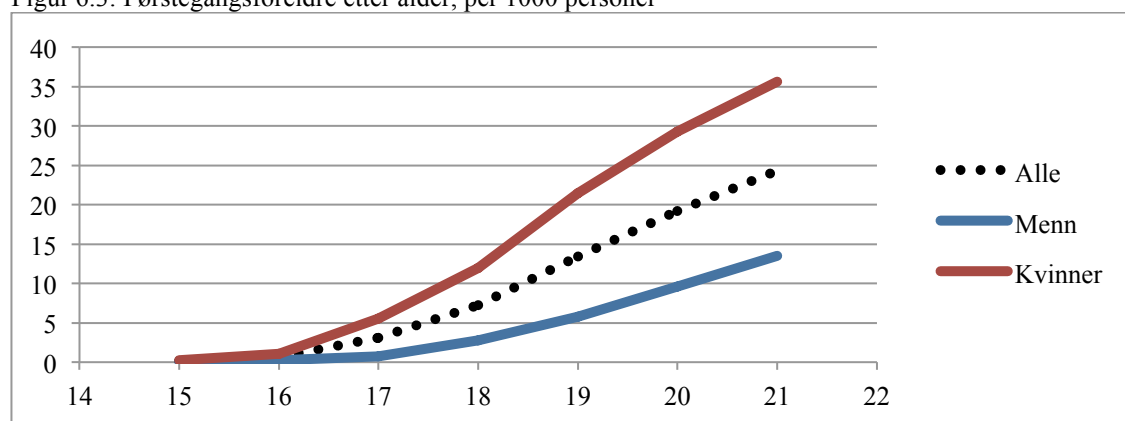
¹⁰ Dette er en rate for første fødsel, og er dermed ikke en ordentlig fruktbarhetsrate, som inkluderer alle barn i en gitt alder eller år. Tallene herfra er dermed ikke direkte sammenlignbare med Statistisk sentralbyrås offisielle statistikk.

Figur 6.2: Førstegangsfødre etter fødselskohort, per 1000 personer

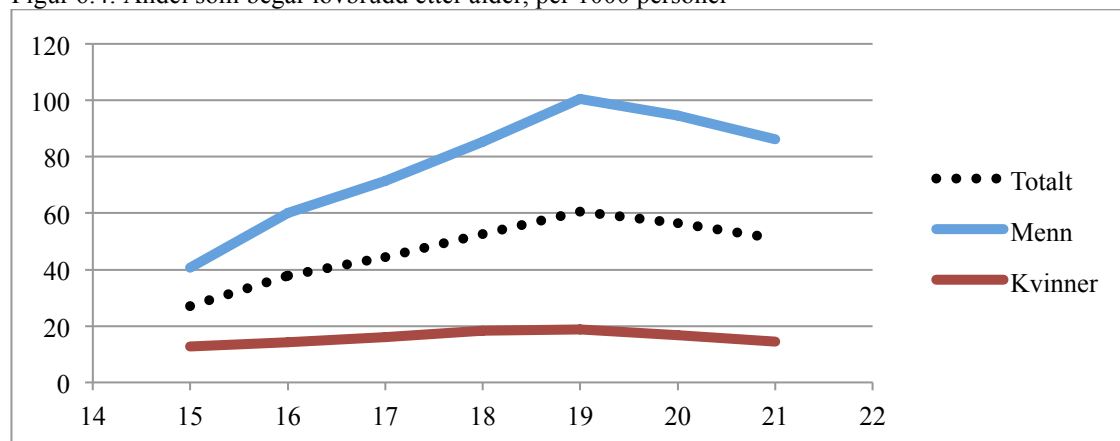
Ved å dele opp utvalget etter kjønn, som i figur 6.2, er det tydelig hvor stor kjønnsforskjell det er innenfor ung fruktbarhet. Antallet tenåringsfedre er stabilt på rundt 2,5 per 1000 gjennom hele perioden, og unge fedre ligger godt under tenåringsmødre i samtlige år. Dette betyr at det er vanligere for en jente å få sitt første barn mens hun er i alderen 15 til 19 år, enn det er for en gutt å få sitt første barn før året han fyller 22 år. Dette kan antagelig i hovedsak forklares av at menn får barn med kvinner som er noen år yngre enn seg. Den største relative endringen finnes hos unge mødre, som reduseres fra omtrent 17 per 1000 i 1977 til omtrent 13 per 1000 i 1984.

Figur 6.3: Førstegangsfødre etter alder, per 1000 personer

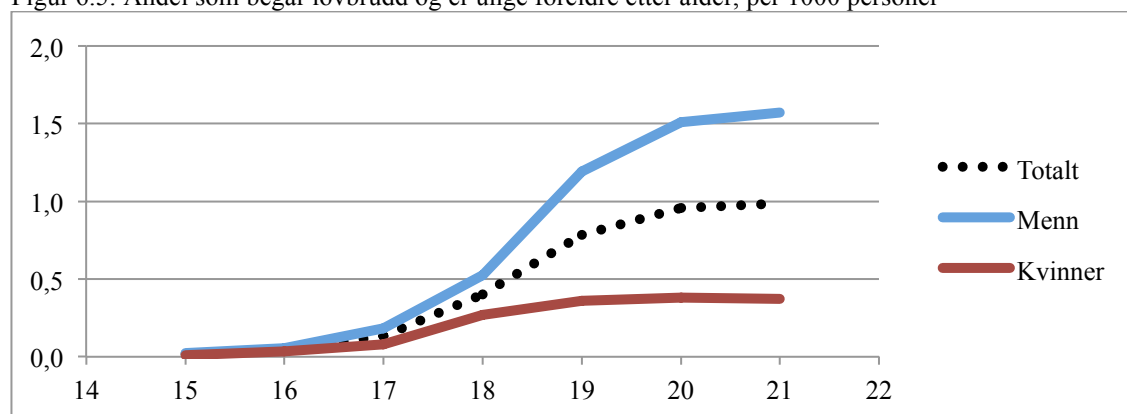
Figur 6.3 viser førstegangsfødre etter alder. Mens det å få barn ved fylte 15 år omtrent ikke skjer for verken gutter eller jenter, øker jentenes første fødselsrate raskt allerede fra 16 – 17-årsalderen. Første fødsel forekommer stadig hyppigere ved økende alder.

Figur 6.4: Andel som begår lovbrudd etter alder, per 1000 personer

Figur 6.4 viser antallet som begår lovbrudd i en gitt alder. I motsetning til tidlig foreldreskap, er lovbrudd mest utbredt blant menn. Det er en topp ved 19 år, som er forventet ut i fra foreliggende forskning (se Skardhamar, 2004 og Statistisk sentralbyrå, 2012). Mens det er en stigende kurve for menn frem til 19 år, er andelen kvinnelige lovbrøyttere likere i alle aldre. Lovbruddserfaring totalt er mer utbredt enn tidlig foreldreskap. På det høyeste punktet, 19 år, begår 100 av 1000 gutter lovbrudd, mens det høyeste punktet for foreldreskap, 21 år, viser at bare omtrent 35 av 1000 jenter blir mødre.

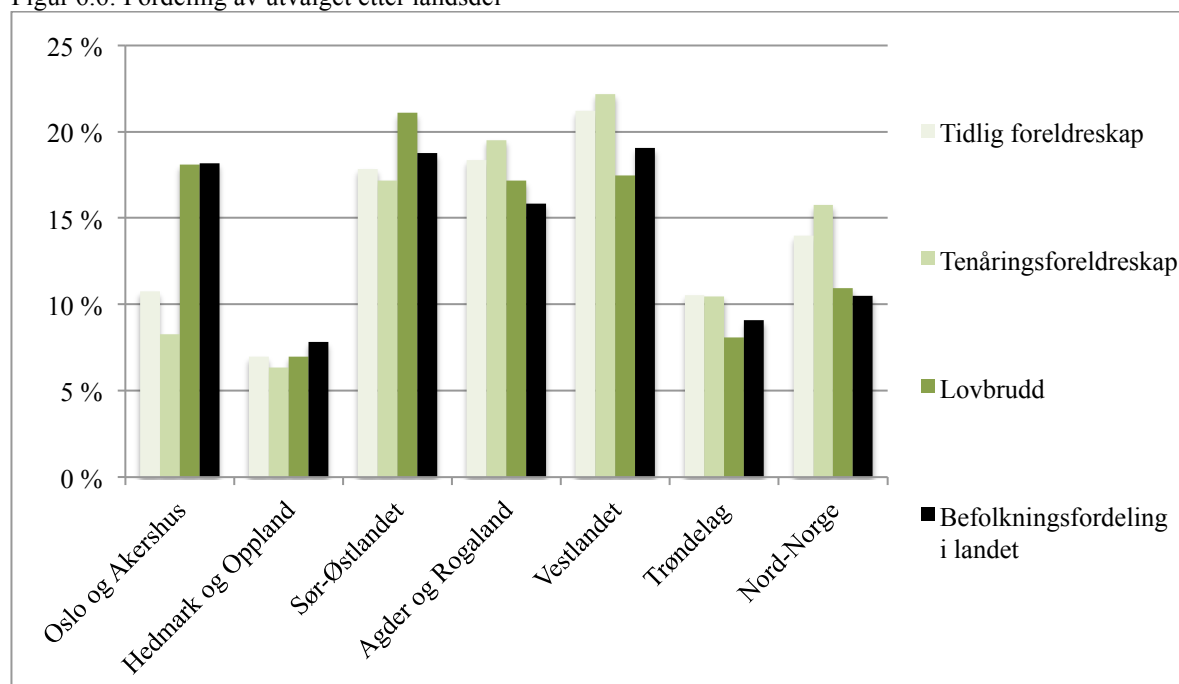
Figur 6.5: Andel som begår lovbrudd og er unge foreldre etter alder, per 1000 personer

Figur 6.5 viser de som både begår lovbrudd og blir førstegangsførelse i en gitt alder. Figuren gir ingen informasjon om rekkefølgen av hendelsene, men viser alder der individene for første gang har opplevd begge deler. Som verdien forteller er dette svært marginalt. I motsetning til figurene som kun viser foreldreskap, anslår denne figuren at foreldreskap og lovbrudd oftere sammenfaller for menn enn for kvinner. Samlet viser figurene at tidlig foreldreskap er mest utbredt blant kvinner, lovbrudd er mest utbredt blant menn, og det er en svært liten gruppe som opplever både tidlig foreldreskap og lovbrudd, og det dreier seg i hovedsak om menn. Ut fra diskusjonen om lav selvkontroll er det grunn til å tro at flere

opplever både tidlig foreldreskap og erfaring med lovbrudd, men det ser ikke ut til å være tilfelle.

Figur 6.6: Fordeling av utvalget etter landsdel

Figur 6.6 viser hvordan de som blir foreldre og/eller begår lovbrudd fordeler seg på de ulike landsdelene. Søylen lengst til høyre i hver landsdel forteller hvor stor prosentandel av hele utvalget som bor i en gitt landsdel, og fungerer dermed som en slags referansekategori i de ulike landsdelene. Det sentrale Østlandet er underrepresentert både blant de som blir unge foreldre og særlig blant de som blir tenåringsforeldre. Oslo og Akershus er landsdelen med høyest andel med høyere utdanning. I tråd med Bourdieu (1995) er det antagelig mindre sannsynlig å oppleve et tidlig foreldreskap her, fordi det er her de fleste med høy utdanning bor, og dermed også høy andel unge som selv forventer og planlegger høyere utdanning. Mens nesten 20 prosent av utvalget er bosatt i Oslo og Akershus under observasjonsperioden, er det omtrent 10 prosent av de som får barn før året de fyller 22 år som bor samme sted. Blant de som blir tenåringsforeldre er bare omtrent åtte prosent bosatte i Oslo og Akershus. Det er nesten like lavt som i Hedmark og Oppland, hvor bare seks prosent av tenåringsforeldrene bor. Der bor imidlertid også under åtte prosent av utvalget som helhet.

Bosatte som opplever tidlig foreldreskap og tenåringsforeldreskap er omtrent jevnt fordelt med bosatte i utvalget for øvrig i Hedmark og Oppland, Sør-Østlandet og i Trøndelag. I Agder og Rogaland, på Vestlandet og i Nord-Norge er det imidlertid ikke sånn. I alle disse

landsdelene blir mange foreldre i ung alder i forhold til innbyggertall. De samme tre landsdelene er også de eneste der det er en større andel av tenåringsforeldre, enn foreldre under 22 år. I forhold til innbyggertall bor det flest tenåringsforeldre i Nord-Norge. Over 15 prosent av tenåringsforeldrene kommer fra nord, mens bare litt over 10 prosent av utvalget bor der. Nord-Norge er landsdelen med lavest befolkningstetthet. Det er også landsdelen med lavest andel med høyere utdanning.

Sammen med Agder og Rogaland utgjør Nord-Norge de eneste landsdelene med både en overrepresentasjon av de som blir unge foreldre, tenåringsforeldre og individer som begår lovbrudd.

Når det gjelder erfaring med lovbrudd er det gjennomgående nesten likt fordelt mellom landsdelene, som befolkningen er. Det største avviket mellom andel med lovbruddserfaring og prosent av befolkningen finnes på Sør-Østlandet. Mens det er litt under 19 prosent av befolkningen som bor der, er over 21 prosent av lovbrύτεrne bosatte på Sør-Østlandet. Forskjellen er imidlertid veldig liten.

7 Om sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet

I dette kapittelet er målet å bruke resultatene fra både regresjonsanalysene og fasteffektanalysene til å besvare de to siste forskningsspørsmålene mine; *”har unge foreldre større eller mindre sannsynlighet for å begå lovbrudd og hva kan en eventuell forskjell i sannsynlighet skyldes”*, og *”hvordan påvirkes sannsynligheten for å begå lovbrudd av seleksjon inn i tidlig foreldreskap?”*. Til sammen utgjør disse spørsmålene svaret på det overordnede målet; å beskrive sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet.

Oppbyggingen av kapittelet er som følger: I første del er hele utvalget med i modellene, mens i andre del er det kun underutvalget som utelukkende består av de som har begått lovbrudd fra før. Først vil de enkle modellene som kun består av utfalls- og forklaringsvariablene presenteres, og deretter de fulle, som har kontrollvariabler i tillegg. Alle modellene kommenteres etter hvert som de presenteres, men hoveddiskusjonen vil komme til slutt i kapittelet.

7.1 Hele utvalget

I første del av kapittelet vil alle analysene basere seg på det totale utvalget. Målet med disse analysene er å undersøke om det er større eller mindre odds for å begå lovbrudd blant de som opplever tidlig foreldreskap.

7.1.1 Enkle modeller

Tabell 7.1 gir resultater fra de aller enkleste modellene, altså kun med utfalls- og forklaringsvariabel. I modell 1 og 2 er det brukt logistisk regresjonsanalyse, mens i modell 3 er det brukt individfasteffektanalyse. Foreldrevariabelen i modell 1 viser den gjennomsnittlige relative endringen i odds av å bli ung forelder, mens de årlige koeffisientene i modell 2 viser de årlige endringene. De som har fått barn tidlig har verdien 1 på foreldrevariablene, og de som ikke har barn tidlig har verdien 0. I alle modellene er det referansegruppen de som ikke får barn tidlig.

Tabell 7.1: Odds for å begå lovbrudd, enkel modell.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	Logit		Logit		Fasteffekt	
	OR		OR		OR	
Konstantledd	0,047	***	0,047	***		
Forelder	1,217	***			0,718	***
År som forelder						
1. år			1,058	^	0,614	***
2. år			1,098	***	0,647	***
3. år			1,286	***	0,799	***
4. år			1,298	***	0,810	***
5. år			1,202	***	0,734	***
6. år			1,312	***	0,747	***
7. år			1,332	***	0,679	***
8. år			1,371	***	0,644	***
9. år			1,305	*	0,557	***
10. år			2,031	***	0,639	^
11. år			2,550	*	0,575	
-2 Log L	1649109		1649039			

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

I modell 1 er oddsforholdet mellom unge foreldre og de som ikke blir unge foreldre 1,217. Det betyr at unge foreldre i gjennomsnitt har 21,7 prosent høyere odds for å begå lovbrudd enn referansegruppen. Logiten til foreldreskap gir statistisk signifikant estimat på 0,1 prosent-nivå.

Modell 2 viser den årlige gjennomsnittlige endringer i odds for å begå lovbrudd blant de som er unge foreldre, relativt til de som ikke blir unge foreldre. Oddsene for å begå lovbrudd øker relativt til referansegruppen for hvert år som forelder. I samtlige år er oddsforholdet over 1. Dette betyr at oddsene for å begå lovbrudd er høyere blant de unge foreldrene enn oddsene til referansegruppen. I modell 2 er det kun første år som forelder som ikke er signifikant på minst fem prosent-nivå ($p < 0,05$).

Modell 1 har en LR-verdi på 297,81 og en frihetsgrad. Dette er over kritisk verdi, som i følge kji-kvadratfordelingen er 6,63 på ett prosent-nivå. Det betyr at modellen som helhet er signifikant, og nullhypotesen kan forkastes. Ettersom modellen kun har en uavhengig variabel og den er signifikant er det naturlig at modellen som helhet også er det. Modell 2 har en LR-verdi på 368,15 og 11 frihetsgrader. Kritisk verdi i kji-kvadratfordelingen er 24,73 på ett prosent-nivå. Det betyr at modell 2 også er signifikant. I likhet med modell 1, er ikke utfallet av LR-testen overraskende, ettersom det kun er en variabel med i modellen. De

sammenlignes dermed med kun konstantledd, og det gir ikke så mye mening, men alle modellene som følger under har også LR-verdier som overstiger kritiske verdier.

Modell 3 viser resultater fra fasteffektanalysen. Mens modell 1 viste den relative forskjellen *mellom* de som fikk barn tidlig og de som ikke gjorde det, viser denne modellen den relative endringen i odds *innad* i samme person etter overgangen til foreldreskap. Fordi oddsforholdene viser relative endringer innad i individet er det ikke noe konstantledd i fasteffektmodellene. Den gjennomsnittlige koeffisienten viser at oddsforholdet mellom før og etter tidlig foreldreskap er 0,718. Det betyr at for de som har blitt unge foreldre synker oddsen for å begå lovbrudd med 28,2 prosent. Det betyr at samme person har 28,2 prosent lavere odds for å begå minst ett lovbrudd etter overgangen til tidlig foreldreskap, relativt til før overgangen. De årlige estimatene gir alle oddsforhold under 1, som betyr at i alle år etter overgangen til foreldreskap har samme person lavere odds for å begå lovbrudd enn han/hun hadde fra før.

I modell 3 er samtlige oddsforhold under 1, mens i modell 2 er oddsforholdene over 1 for alle år som forelder. Uten kontrollvariabler, og med de samme variablene i modellene, gjør en annen form for regresjonsanalyse resultatene er svært forskjellig. Mens modell 1 og 2 så langt peker til forhøyet odds som følge av foreldreskap, viser fasteffektanalysene til lavere odds som følge av tidlig foreldreskap. Dette kan tyde på støtte til hypotese 2, som sier at seleksjonen inn i tidlig foreldreskap påvirker oddsen for å begå lovbrudd.

7.1.2 Fulle modeller

I det følgende vil modellene presenteres uten kontrollvariablene, bortsett fra i første modell med logistisk regresjonsanalyse. Dette er fordi det er foreldrevariablene som er av interesse for analysen. Kovariatene er sekundært, poenget er bare å kontrollere for dem. Det er brukt samme kontrollvariabler i alle de fulle modellene, og de viser omtrent samme resultat i alle tabellene. For fullstendig oversikt over estimer, se vedlegg 1 for estimer fra kapittel 7 og vedlegg 2 for estimer fra kapittel 8.

Tabell 7.2: Odds for å begå lovbrudd, full modell.

	Modell 1		Modell 2	
	Logit		Logit	
	OR		OR	
Konstantledd	0,028	***	0,028	***
Forelder	0,744	***		
År som forelder				
1. år			0,556	***
2. år			0,600	***
3. år			0,756	***
4. år			0,834	***
5. år			0,854	***
6. år			0,924	*
7. år			0,913	*
8. år			0,912	
9. år			0,873	
10. år			1,404	^
11. år			1,827	
Sosial bakgrunn (ref. = vgs.)				
Høyere universitetsutdannelse	0,715	***	0,715	***
Lavere universitetsutdannelse	0,842	***	0,842	***
Grunnskole	1,303	***	1,303	***
Uoppgitt	1,463	***	1,461	***
Fars inntekt (ref. > 200.000)				
800.001 <	0,852	***	0,853	***
600.001-800.000	0,858	***	0,859	***
400.001-600.000	0,876	***	0,876	***
200.001-400.000	0,870	***	0,869	***
Uoppgitt	1,288	***	1,287	***
Alder (ref. = 19 år)				
15 år	0,407	***	0,405	***
16 år	0,584	***	0,581	***
17 år	0,699	***	0,696	***
18 år	0,850	***	0,848	***
20 år	0,941	***	0,943	***
21 år	0,858	***	0,860	***
22 år	0,795	***	0,790	***
23 år	0,728	***	0,718	***
24 år	0,664	***	0,652	***
25 år	0,587	***	0,574	***
Fullføring av videregående på normert tid	4,412	***	4,411	***
Tenåringsmor	1,482	***	1,482	***
Landsdel (ref. = Oslo og Akershus)				
Hedmark og Oppland	0,782	***	0,782	***
Sør-Østlandet	1,012		1,012	
Agder og Rogaland	0,977	**	0,976	**

<i>Vestlandet</i>	0,834	***	0,834	***
<i>Trøndelag</i>	0,822	***	0,822	***
<i>Nord-Norge</i>	0,836	***	0,835	***
<i>Uoppgitt</i>	0,170	***	0,169	***
-2 Log L	1530322		1530033	

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

I tabell 7.2 har estimatene har endret seg fra tabell 7.1. I begge modellene er alle variablene signifikante på 0,1 prosent-nivå. Referansegruppene er de som ikke har fått barn tidlig, hvor foreldrenes høyeste fullførte utdanning er videregående skole, fars inntekt er under 200.000 kroner, alderen er 19 år, fullføring videregående skole skjer på normert tid, egen mor som ikke var tenåringsmor, og er bosatt i Oslo eller Akershus.

Denne modellen har en LR-verdi på 119085,125 og har 29 frihetsgrader. Dette er godt over kritisk verdi på ett prosent-nivå og nullhypotesen, som sier at oddsen for å begå lovbrudd er det samme uavhengig av om man er ung forelder, kan forkastes. Det betyr at det ikke bare er parameterestimatene i modellen som er signifikante, men modellen som helhet. Det samme gjelder for modellene som følger under. Ved hjelp av likelihood ratio-testen er det også mulig å sammenligne de enkle og de fulle modellene med hverandre. Med utgangspunkt i modell 1 vil det her si:

$$LR = (-2LL_{\text{enkel}}) - (-2LL_{\text{full}}) = 1649109 - 1530322 = 118787$$

Med 29-1=28 frihetsgrader er dette langt over kritisk verdi. Dette betyr at modelltilpasningen er bedre i den fulle modellen enn i den enkle (Skog, 2010:413). Alle differansene mellom -2LL_{enkel} og -2LL_{full} er godt over kritisk verdi også de fulle modellene som følger under, og av hensyn til plass kommer jeg ikke til å presentere likelihood ratio under.

Modell 1 viser den gjennomsnittlige økningen i odds for å begå lovbrudd som ung av å være ung forelder, sammenlignet med de som ikke opplever tidlig foreldreskap. Konstantleddet viser at oddsen for å begå lovbrudd i utgangspunktet er svært lav. Oddsraten for å begå lovbrudd er 0,744. Kontrollert for foreldrenes utdanning, inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, om egen mor var tenåringsmor og bosted, har de som blir foreldre i alderen 15 til 21 år lavere odds for å begå lovbrudd enn de som ikke ble foreldre i samme alder. Dette oddsforholdet betyr at de som blir unge foreldre har 25,6 prosent mindre odds for å begå lovbrudd som de som ikke blir unge foreldre, kontrollert for nevnte kovariater.

Modell 2 viser årlige oddsforhold. I det første året som forelder er oddsforholdet på sitt laveste i forhold til referansegruppen, og øker det gradvis for hvert år. Oddsforholdene for å ha vært foreldre i alle år frem til syvende år som forelder er signifikant på minst 0,1 prosentnivå, og alle disse er under 1. I det første året som forelder er oddsforholdet 0,556, som betyr at i første året som ung forelder har de unge foreldrene 44,4 prosent lavere odds for å begå minst ett lovbrudd det året enn de som ikke er unge foreldre.

Alle de signifikante oddsratene er under 1, i motsetning til i tabell 7.1, hvor alle er over 1. Ved å inkludere kontrollvariabler i modellen har altså oddsforholdene mellom de unge foreldrene og de som ikke er unge foreldre endret seg fra over til under 1. Dette er et eksempel på Simpsons paradoks, hvor sammenhengen tilsynelatende er motsatt av seg selv når det ikke er korrigert for bakenforliggende variabler, fordi det er seleksjon inn i uavhengig variabel, som påvirker avhengig variabel (Agresti, 1996:55-57). Tilsynelatende er sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet positiv i de enkle modellene, men dette skyldes seleksjon inn i tidlig foreldreskap. Ved å kontrollere for kovariatene viser resultatene at sammenhengen i stedet er negativ.

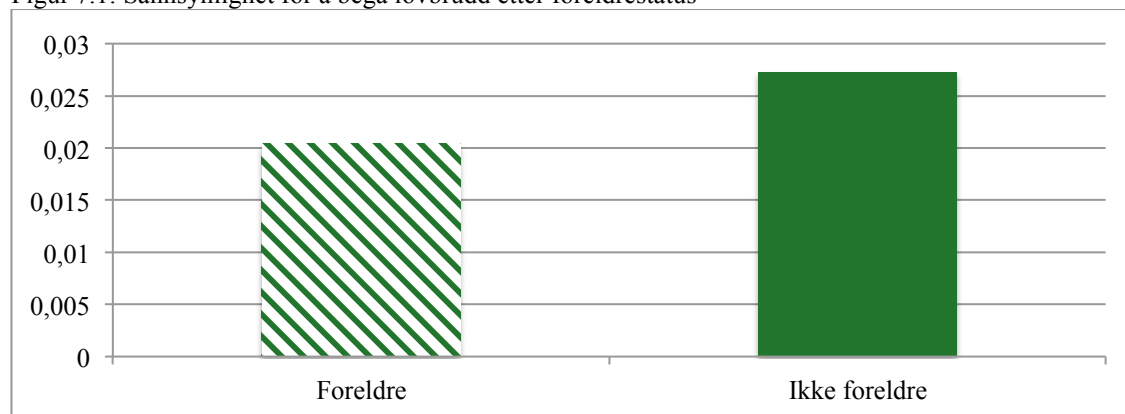
Det er verdt å merke seg noen av kontrollvariablene. For det første har individer som har foreldre med høyere utdanning lavere odds for å begå lovbrudd enn de som kun har videregående skole. Tilsvarende har de med foreldre med grunnskole som høyeste fullførte utdanning høyere odds for å begå lovbrudd enn de med videregående skole. Dette er forventet ut i fra Bourdieus klasseteori (1995). Oddsene for å begå lovbrudd endrer seg svært lite når fars inntekt øker, men samtlige estimater er under 1, som betyr at individer med fedre som tjener under 200.000 kroner i året har høyere odds for å begå lovbrudd, i forhold til individer med fedre som har høyere årslønn. Selv om forskjellene er små er det i tråd med både Becker (1993) og Bourdieu (1995). De som kommer fra familier med mye sosioøkonomiske ressurser har minst sannsynlighet for avvik.

Det er få variabler som gir relativ odds over 1 for å begå lovbrudd, men det som gir høyest oddsforhold er å ikke fullføre videregående skole på normert tid. For de som ikke fullfører videregående skole på normert tid, er oddsene 341,2 prosent høyere for å begå lovbrudd, sammenlignet med de som fullfører på normert tid. Barn av tenåringsmødre har omtrent 42 prosent høyere odds for å begå lovbrudd som de som ikke er født av tenåringsmødre.

Estimatene for alder er kurvelineære hvor alle oddsforholdene er under 1. Jo nærmere informantene er i alder til referansegruppen (19 år), desto nærmere 1 er oddsforholdet. Dette betyr at 19-åringene har høyest relativ odds for å begå lovbrudd. Landsdelsvariablen viser at det ikke er store forskjeller i odds for å begå lovbrudd mellom landsdelene, men i forhold til de som er bosatt i Oslo og Akershus, har alle som er bosatt i andre landsdeler lavere odds for å begå lovbrudd. Lavest oddsforhold er det mellom de som er bosatt i Oslo og Akershus og de som er bosatt i Hedmark og Oppland.

For å vite hvor i sannsynlighetsfordelingen resultatene fra de ulike regresjonsanalysene befinner seg, har jeg laget en oversikt over predikerte sannsynligheter. Utgangspunktet for figuren under er modell 1 med kontrollvariabler. Det vil si at figuren viser predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd for de med foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning, en far som tjener opp til 200.000 kroner i året, fullfører videregående skole på normert tid, ikke har mor som var tenåringsmor og er bosatt i Oslo eller Akershus, i det året aktøren er 19 år. Grunnen til at 19-åringer er satt som referansegruppe, er at det er alderen det blir begått flest lovbrudd (Skardhamar, 2004; Skardhamar, 2007 og Statistisk sentralbyrå, 2012). Mens både logistisk regresjonsanalyse og fasteffektanalyse viser relative endringer, viser figuren under predikert sannsynlighet for lovbrudd.

Figur 7.1: Sannsynlighet for å begå lovbrudd etter foreldrestatus

Figuren viser at unge foreldre har lavere predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd enn de som ikke er unge foreldre. Likheten er imidlertid mer fremtredende enn forskjellen her; begge sannsynlighetene er svært lave, og under tre prosent. Individer som får barn tidlig har omtrent to prosent predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd, mens de som ikke får barn tidlig har omtrent 2,7 prosent sannsynlighet. Forholdet mellom disse gjør det mulig å finne oddsforholdet til foreldrevariabelen i modell 1 over:

$$OR = \left(\frac{p_1}{1-p_1} \right) / \left(\frac{p_2}{1-p_2} \right) = \frac{0,0204393}{1-0,0204393} / \frac{0,0272805}{1-0,0272805} = \frac{0,0208658}{0,0280456} = 0,744$$

I tabell 7.3 er resultatene kontrollert for alder, som gjør at oddsratene har endret seg svakt i forhold til resultatene fra fasteffektanalysen i tabell 7.1. Det gjennomsnittlige oddsforholdet for tidlig foreldreskap er på 0,615. Kontrollert for alder er samtlige oddsforhold under 1, som betyr at overgangen til å bli ung forelder gir en reduksjon i odds for å begå lovbrudd som ung. Den veldig lave oddsen for å begå lovbrudd sammenlignet med før barnet kom, avtar etter de første to årene. Det betyr at selv om overgangen gir lavere odds for å begå lovbrudd, er foreldreskapet mindre beskyttende mot lovbrudd over tid.

Tabell 7.3: Odds for å begå lovbrudd, full modell.

	Modell 3	
	Fasteffekt	
	OR	
Forelder	0,615	***
År som forelder		
1. år	0,440	***
2. år	0,484	***
3. år	0,652	***
4. år	0,734	***
5. år	0,750	***
6. år	0,797	***
7. år	0,757	***
8. år	0,750	***
9. år	0,680	**
10. år	0,816	
11. år	0,785	

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Merk: Det er kontrollert for alder, men estimatene vises ikke i tabellen. For fullstendig oversikt over estimer, se vedlegg 1.

Marginaleffektene beskriver hvor stor predikert sannsynlighet det er for å begå lovbrudd.

Individfasteffektanalysen forteller at selv om det er liten sannsynlighet i utgangspunktet, er den relative endringen i odds som følge av foreldreskapet likevel betydelig. Til sammen betyr dette at unge foreldre har svært liten sjanse for å begå lovbrudd etter at barnet har kommet.

Til sammenligning med logitmodellen i tabell 7.2 er forskjellene minimale. Begge steder er samtlige oddsforhold under 1. I tabell 7.2 var gjennomsnittlig oddsforhold mellom de unge foreldrene og øvrige 0,640. Oddsforholdet mellom før og etter overgangen til foreldreskap er 0,615. De årlige estimatene er også svært like, og i begge tabeller er det en topp i det sjette

året som foreldre. Dette er ulikt de enkle modellene, hvor det var stor forskjell i resultat etter hvilken regresjonstype som ble benyttet.

Samlet viser de fulle modellene andre resultater enn de enkle gjør. Mens ordinær regresjonsanalyse av de enkle modellene gir oddsforhold mellom unge foreldre og ikke-foreldre over 1, er alle under 1 i de fulle. Resultatene fra de enkle modellene tyder både på støtte både til hypotese 1a, foreldreskap som vendepunkt, og hypotese 1b, foreldreskap som eskalering. Alle resultatene fra de fulle modellene peker derimot i samme retning; støtte til hypotese 1a. Endringen i resultat fra enkel til full logitmodell tyder på at seleksjon påvirker resultatene, og det samme gjør forskjellen i resultat avhengig av analysetype på de enkle modellene.

7.2 Lovbryterutvalget

I dette delkapittelet vil alle tabellene vise resultater av analyser på underutvalget kun bestående av de som allerede har begått lovbrudd. Dette er et underutvalg bestående av 98.097 personer og 693.133 observasjoner. Jeg ønsker å undersøke om de med lovbruddserfaring har høyere eller lavere odds for å fortsette å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. Dette utvalget er også i bedre samsvar med begge teoriperspektivene som søker å forklare sammenhengen mellom (tidlig) foreldreskap og kriminalitet. Aldersgradert teori for sosial kontroll er et resultat av forskning på voksne lovbryttere, mens risikofaktortilnærmingen tar utgangspunkt i tidligere opplevde risikofaktorer. Det betyr ikke at mekanismene ikke kan gjelde for hele utvalget, men at teoriene i hovedsak er brukt i analyser som ligner mer på det som følger under.

7.2.1 Enkle modeller

I tabell 7.4 presenteres resultatene fra de enkle modellene. For det første er det en god del færre signifikante estimer i denne tabellen, fordi det er mye færre observasjoner i lovbrysterutvalget enn i det totale utvalget. Det gjennomsnittlige oddsforholdet i modell 1 er på 1,041. Det betyr at i gjennomsnitt har lovbryttere som får barn tidlig har så omtrent lik odds for å begå et nytt lovbrudd som lovbrysterne som ikke får barn tidlig. Nesten ingen av de årlige oddsforholdene er signifikante, men gjennomgående ligger de rundt 1. De to som er signifikante er litt over 1. Dette tyder på at forskjellen i odds mellom lovbryttere som får barn

og øvrige lovbrøyttere er liten, men at det er svakt høyere odds for å begå et nytt lovbrudd blant unge foreldre.

Tabell 7.4: Odds for å begå et nytt lovbrudd, enkel modell.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	Logit		Logit		Fasteffekt	
	OR		OR		OR	
Konstantledd	0,177	***	0,177	***		
Forelder	1,041	**			1,01	
År som forelder						
1. år			0,947		0,822	***
2. år			0,974		0,887	*
3. år			1,145	***	1,149	**
4. år			1,126	***	1,155	**
5. år			0,993		1,028	
6. år			1,050		1,086	
7. år			1,029		1,018	
8. år			1,088		1,067	
9. år			0,967		0,878	
10. år			1,242		1,031	
11. år			1,075		0,555	
-2 Log L	588015,0		587987,4			

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

I modell 3 er det benyttet fasteffektanalyse. Her er noen flere estimerer signifikante enn i modell 2, til tross for at det er enda færre observasjoner som utgjør resultatene i denne tabellen. Dette tyder på at det er mindre støy i disse resultatene. Oddsforholdene mellom tiden før og etter overgangen til foreldreskap er veldig like som oddsforholdene mellom unge foreldre og de som ikke er unge foreldre. Lovbrøyttere som får barn har lavere odds for å begå et nytt lovbrudd etter overgangen til foreldreskap i de to første årene. I det tredje og det fjerde året som forelder er oddsforholdet over 1. Etter dette er ikke oddsforholdene signifikante, i likhet med i modell 2. At oddsforholdet er under 1 i de to første årene som ung forelder er i samsvar med tidligere resultater.

7.2.2 Fulle modeller

I tabell 7.5 er kontrollvariablene inkludert i modellene. Til sammenligning med estimatene fra de enkle modellene i tabell 7.4 er flere av oddsforholdene signifikante. Modell 1 viser et oddsforhold under 1, mens i tabell 7.4 er det så vidt over 1. I tabell 7.2, full modell med hele utvalget, er det gjennomsnittlige oddsforholdet for tidlig foreldreskap litt lavere enn oddsforholdet mellom lovbrøyttere som får barn tidlig og lovbrøyttere som ikke gjør det. Uavhengig av lovbruddserfaring fra før eller ei, tilsier den statistiske sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og sannsynlighet for lovbrudd at det er relativt lavere odds for å begå lovbrudd blant unge foreldre, kontrollert for foreldres utdanning og inntekt, alder, fullføring

av videregående skole på normert tid, om ens egen mor var tenåringsmor og landsdel. Modell 2 viser at i likhet med tidligere modeller er oddsforholdet lavest i de to første årene som forelder, sammenlignet med lovbrutere som ikke blir unge foreldre. Utover de første to årene som ung forelder er de årlige oddsforholdene svært like hverandre, og ligger rundt 1. Etter det tredje året som forelder er ikke oddsforholdene signifikante på minst fem prosent-nivå.

Tabell 7.5: Odds for å begå et nytt lovbrudd, full modell.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	Logit		Logit		Fasteffekt	
	OR		OR		OR	
Konstantledd	0,096	***	0,097	***		
Forelder	0,855	***			0,656	***
År som forelder						
1. år			0,635	***	0,494	***
2. år			0,688	***	0,528	***
3. år			0,880	***	0,720	***
4. år			0,953		0,779	***
5. år			0,941	^	0,758	***
6. år			1,012		0,816	***
7. år			1,001		0,779	***
8. år			1,062		0,832	^
9. år			0,947		0,698	*
10. år			1,231		0,833	
11. år			1,135		0,483	
-2 Log L	560544,4		560388,4			

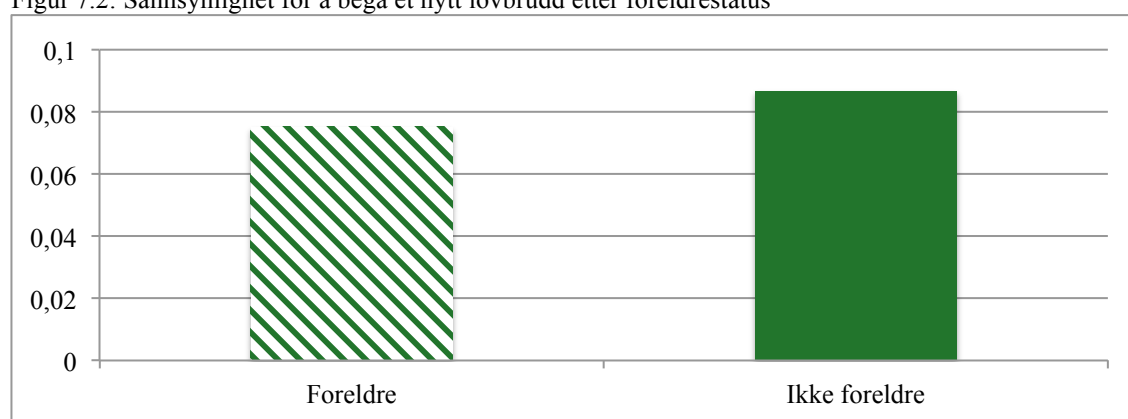
*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Merk: Logit: kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, tenåringsmor og bosted. Fasteffektanalyse: kontrollert for alder. Se vedlegg 1 for alle estimer.

Resultatene fra modell 3 tilsier at kontrollert for alder har lovbrutere som blir unge foreldre lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. I gjennomsnitt er oddsen for å begå et nytt lovbrudd 34,4 prosent lavere sammenlignet med før overgangen. Det første året som forelder er oddsen omternt 50 prosent lavere enn forut for foreldreskapet. Det betyr at for lovbrutere gir et tidlig foreldreskap en reduksjon i odds for å begå et nytt lovbrudd, i forhold til før de ble foreldre. Størst relativ forskjell er det i de to første årene som forelder, men alle signifikante koeffisienter gir oddsforhold under 1. Fra tredje året som forelder er oddsforholdet stabilt på rundt 0,75. Det er også flere signifikante resultater her enn i den enkle modellen.

Figur 7.2 viser predikert sannsynlighet blant de som har begått lovbrudd tidligere blant lovbrutere med foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning, en far som tjener opp til 200.000 kroner i året, fullfører videregående skole på normert tid, ikke har mor som var tenåringsmor og er bosatt i Oslo eller Akershus, i det året aktøren er 19 år.

Figur 7.2: Sannsynlighet for å begå et nytt lovbrudd etter foreldrestatus

Sannsynligheten for å begå et nytt lovbrudd er høyere blant de med lovbrystererfaring enn for utvalget som helhet. Her viser sannsynlighetene at de som ikke får barn tidlig har nesten ni prosent predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd, mens unge foreldre har rett over syv prosent. Forholdet mellom disse sannsynlighetene utgjør odds for lovbrudd blant unge foreldre og de som ikke blir unge foreldre, og forholdet mellom oddsen er det som utgjør oddsforholdet til foreldrevariabelen i modell 1, som er 0,855. Selv om forholdet mellom sannsynlighetene ikke er så annerledes enn forholdet for hele utvalget, er forskjellen i predikert sannsynlighet i absolutte tall en god del større i mellom foreldre og ikke-foreldre blant lovbrysterne enn i hele utvalget.

7.3 Diskusjon

I delkapitlene over har resultatene fra både ordinær regresjonsanalyse og fasteffektanalyse blitt presentert, både for hele utvalget og for lovbrysterutvalget. Her skal jeg forsøke å samle trådene og diskutere funnene.

7.3.1 Hele utvalget

Analysene med de enkle modellene hadde sprikende resultater, avhengig av om det var ordinær regresjonsanalyse eller fasteffektanalyse som ble benyttet. Når kontrollvariabler er inkludert peker bildet i større grad i en retning; at det er lavere odds forbundet med å være ung forelder enn å ikke være det. De enkle modellene, både med ordinær regresjonsanalyse og fasteffektanalysene, gir ikke helt samme konklusjoner som de fulle. Dette tyder på seleksjon inn i tidlig foreldreskap. LR viser at de fulle modellene passer bedre til å forklare dataene, og det er dermed disse som danner utgangspunkt for konklusjoner. Samlet tyder resultatene i hovedsak på to ting; en negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og

kriminalitet og at det er like resultater uavhengig av regresjonstype. I det følgende skal jeg diskutere disse to punktene hver for seg.

For det første viser analysene på hele utvalget at sannsynligheten for å begå lovbrudd i utgangspunktet er svært lav. I tillegg er det store relative forskjeller i odds for å begå lovbrudd knyttet til overgangen til tidlig foreldreskap. Fasteffektanalysene viser at *samme individ* i gjennomsnitt har nesten 40 prosent lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til tidlig foreldreskap. I tillegg er oddsforholdet enda lavere i de to første årene som forelder. Det tyder på at flere av Sampson og Laubs (1993, 2005) mekanismer kan gjelde for de unge foreldrene. Et barn gir et markant skille mellom tiden før og etter at overgangen finner sted. I det første året som forelder er overgangen på sitt nyeste, og det er også da det er relativt lavest odds for å begå lovbrudd sammenlignet med før overgangen. Økonomiske stønader er størst det første året, som kanskje betyr mindre ønske/behov for å begå lovbrudd. Nye relasjoner dannes også allerede i barnets første leveår. Barselgrupper, kontakt med helsestasjon og (mulig økt) kontakt med familie betyr økt grad av sosial kontroll, og er med på å gjøre oddsforholdet på sitt laveste i det første året. Som nevnt tidligere er det også i starten av foreldreskapet at det er størst behov for aktiviteter sentrert rundt barnet, særlig før barnehagestart. Spedbarn trenger tilsyn til alle døgnets tider, og det sier seg selv at det er mindre tid og mulighet til å begå lovbrudd da.

Over tid øker oddsen for å begå lovbrudd, både relativt til de som ikke er unge foreldre og relativt til en selv før foreldreskapet inntraff. Dette kan være et resultat av avtagende sosial kontroll eller at barnet ikke opptar så mye tid lenger. Uansett kan det virke som at foreldreskapet virker lovbruddsdempende i starten, men at sammenhengen avtar over tid. Alle oddsforholdene i de fulle modellene er under 1, som betyr at uavhengig av hvor gamle barna er, så har unge foreldre både lavere årlig odds for å begå lovbrudd enn de som ikke ble unge foreldre og relativt lavere odds enn seg selv før overgangen skjedde. I sum tyder det på støtte til hypotese 1a, som tar utgangspunkt i foreldreskap som vendepunkt.

For det andre er resultatene fra både ordinær regresjonsanalyse og fasteffektanalyse ganske like, og begge tyder på en negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet. Oddsforholdene mellom unge foreldre og øvrige endret seg fra over til under 1 ved å inkludere kontrollvariabler i modellen. Dette tyder på høy grad av seleksjon inn i uavhengig variabel (Agresti, 1996). Det vil si at mye av seleksjonen inn i tidlig foreldreskap blir fanget

opp ved hjelp av kontrollvariabelmetoden. Estimatenes fra fasteffektanalysen er imidlertid mer presise fordi personlige attributter, som for eksempel grad av selvkontroll, ikke påvirker utfallet. Samtidig er den relative endringen i odds større innad i individene enn mellom gruppene. Det er mulig å trekke samme slutninger med begge analyseteknikkene, men fasteffektanalysen viser sammenhengen som sterkere enn det logitmodellene gjør. Selv om store deler av seleksjonen kontrolleres bort ved hjelp av kovariatene, er det fortsatt umålte uavhengige variabler som gjenstår som ser ut til å trekke oddsforholdene nærmere 1.

I tillegg er det verdt å nevne at det gir høyest relativ økning i odds å ikke fullføre videregående skole på normert tid. Analyser uten denne variabelen ville kanskje pekt mot at det er en positiv sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet¹¹, og fullføring av videregående skole på normert tid ville vært en bakenforliggende konfunderende variabel og kilde til spuriøsitet. Evne til å fullføre videregående skole på normert tid, både med og uten et barn, er antagelig sterkt korrelert med grad av selvkontroll. Både alder ved fullføring av videregående skole og grad av selvkontroll, forutsatt at den er konstant, forsvinner fra fasteffektanalysen. Resultatene fra denne analysen gir dermed en renere sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet. Imidlertid er det neppe en uvanlig konsekvens å utsette fullføring av videregående skole dersom en får barn før fylte 19 år. Oddsøkningen er en konsekvens av utsettelse av videregående skole, ikke foreldreskapet i seg selv, men dette er noe som sannsynligvis vil ha implikasjoner både for videre utdanning og arbeidsliv.

7.3.2 Lovbryterutvalget

I store trekk peker resultatene fra lovbryterutvalget samme vei som analysene på hele utvalget. Også for denne gruppen ser det ut til å være en negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet, når kontrollvariablene er inkludert. Alle de analysene av fulle modeller, med både ordinær regresjon og fasteffekt gir oddsforhold under 1. De relative endringene i odds er imidlertid litt mindre enn i analysene av hele utvalget.

Marginal-effektene viser at sannsynligheten for å begå et nytt lovbrudd i utgangspunktet er høyere enn sannsynligheten for at en tilfeldig person fra hele utvalget skal begå lovbrudd. Dette kan tyde på støtte til risikofaktortilnærmingen, fordi risiko akkumuleres gjennom å ha erfaring både fra lovbrudd og tidlig foreldreskap. Samtidig gir fasteffektanalysene uttrykk for

¹¹ Jeg har sjekket, og det er kun de to første årene som foreldre som gir signifikante oddsforhold under en. Resultatene fra fasteffektanalysene forblir imidlertid de samme.

at samme lovbrøyteren har omtrent 38 prosent mindre odds for å begå et nytt lovbrudd etter overgangen til foreldreskap relativt til før. Dette er støtte til sosial kontrollteorien.

Også analysene av lovbrøyterutvalget viser lavest relativ odds for et nytt lovbrudd de to første årene som forelder. Dette bygger opp under argumentasjonen om mekanismene presisert av Sampson og Laub (1993, 2005), som beskrevet over.

Resultatene fra de ordinære regresjonsanalysene og fasteffektanalysene av hele utvalget er svært like. I lovbrøyterutvalget er det større forskjeller i resultatene fra de to analyseteknikkene. Alle oddsforholdene for å begå et nytt lovbrudd mellom unge foreldre og de som ikke blir unge foreldre er ganske nære 1. Fasteffektanalysen derimot, viser at den relative endringen i odds innad i de unge foreldrene er stor. I gjennomsnitt var oddsforholdet 0,619. I tillegg er alle de årlige oddsforholdene innad i individene er en god del lavere enn oddsforholdene mellom lovbrøytere med og uten barn som ung.

8 Om sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet for menn og kvinner

I kapittel syv er sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet undersøkt ved hjelp av både ordinær regresjonsanalyse og fasteffektanalyse. Til sammen utgjør dette et forsøk på å komme med svar både på hvordan sammenhengen ser ut, og hvordan seleksjon eventuelt påvirker resultatet. Et aspekt som ikke er diskutert i forrige kapittel er kjønn. Som kapittel seks viser, er det flest kvinner som får barn tidlig og flest menn som begår lovbrudd. Det er dermed forventet at kjønn vil påvirke resultatene. I det kommende kapittelet skal jeg presentere de samme modellene som i kapittel syv, men her er analysene gjort separert for kjønn. Ellers vil dette kapittelet følge samme struktur som det foregående. I første del av kapittelet finnes analysene av hele utvalget, og analysene av lovbrüterutvalget i kapittelets siste halvdel. Innenfor hver av disse vil først de enkle modellene presenteres, og deretter de fulle.

8.1 Hele utvalget

8.1.1 Enkle modeller

Tabell 8.1 viser resultatene fra både den ordinære regresjonsanalysen og fasteffektanalysen. Fordi resultatene er inndelt etter kjønn blir de gjennomsnittlige oddsforholdene og de årlige oddsforholdene vist i hver sine tabeller, for å gjøre tabellene mest mulig oversiktlige.

Tabell 8.1: Odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.

	Modell 1		Modell 2			
	Logit		Fasteffekt			
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner		
	OR	OR	OR	OR		
Konstantledd	0,079	***	0,014	***		
Forelder	2,314	***	1,614	***	0,877	***
-2 Log L	1213986	328423,3				

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$ ^ $p < 0,1$

Modell 1 viser at både menn og kvinner som får barn tidlig har høyere gjennomsnittlig odds for å begå lovbrudd enn menn og kvinner som ikke får barn tidlig. Den relative forskjellen er imidlertid større mellom unge fedre og de som ikke er unge fedre. Unge fedre har 131,4 prosent høyere odds for å begå lovbrudd, enn menn som ikke er unge foreldre. Kvinnene som

er blitt unge mødre har til sammenligning kun 61,4 prosent høyere odds enn de kvinnene som ikke har blitt mødre. Konstantleddene viser også at oddsen for å begå lovbrudd i utgangspunktet er høyere for menn.

Modell 2 viser resultatene fra fasteffektanalysen. Felles for både menn og kvinner er at ingen av oddsforholdene er over 1. Det betyr at for begge kjønn er det en relativ nedgang i odds etter overgangen til foreldreskap. Den relative endringen er større for kvinner enn for menn. Hos unge kvinner synker oddsen for å begå lovbrudd med 46,1 prosent når de blir mødre, sammenliknet med forut for overgangen. Hos mennene er den relative forskjellen i odds på kun 12,3 prosent. I tabell 8.1 er alle estimatene signifikante på 0,1 prosent-nivå.

Tabell 8.2: Årlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.

	Modell 3				Modell 4			
	Logit				Fasteffekt			
	Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
	OR		OR		OR		OR	
Konstantledd	0,079	***	0,014	***				
År som forelder								
1. år	2,211	***	0,985		0,861	***	0,337	***
2. år	2,182	***	1,196	**	0,849	***	0,417	***
3. år	2,529	***	1,503	***	1,040		0,536	***
4. år	2,341	***	1,807	***	0,939		0,659	***
5. år	2,086	***	1,769	***	0,806	***	0,646	***
6. år	2,372	***	2,138	***	0,788	***	0,686	***
7. år	2,742	***	2,129	***	0,776	***	0,566	***
8. år	2,744	***	2,599	***	0,632	***	0,605	***
9. år	2,984	***	2,619	***	0,575	**	0,489	***
10. år	2,838	**	4,853	***	0,440	*	0,744	
11. år	3,163	^	5,580	**	0,464		0,703	
-2 Log L	1213951		328207,6					

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.2 viser de årlige estimatene. Logitmodellen viser at menn som har fått barn har høyere oddsforhold for alle år med barn enn menn som ikke har fått barn. Det betyr at unge fedre har en høyere odds for å begå lovbrudd et gitt år som forelder, enn øvrige menn. Oddsforholdet øker etter hvert som foreldreskapet varer i flere år, men allerede i det første året som ung far er oddsforholdet 2,211. Det betyr at det året menn blir ung far, har de 121,1 prosent høyere odds for å begå lovbrudd enn de som ikke er unge fedre. For kvinner øker også oddsforholdet etter hvert. Året overgangen inntreffer er oddsraten under 1 for unge mødre, men dette er ikke et signifikant resultat. Fra det andre året er oddsraten for unge mødre over 1, og den øker for hvert år. Etter 11 år som foreldre er oddsforholdet mellom unge fedre og menn som ikke er unge fedre 3,163, mens oddsforholdet mellom unge mødre og kvinner som ikke er unge mødre er så høyt som 5,580.

Det er en åpenbar likhet på tvers av type regresjonsanalyse; unge fedre har høyere odds for å begå lovbrudd enn unge mødre. I likhet med modell 3 over gir sammenligninger innad i individet lavere oddsforhold enn sammenligning av foreldre og ikke-foreldre. I det første året som mor er oddsforholdet så lavt som 0,337 relativt til før barnet kom, mens i det første året som far er oddsforholdet på 0,861. Alle de signifikante resultatene for unge fedre er under en.

At oddsforholdet er høyere for menn enn for kvinner er ikke nødvendigvis en empirisk støtte til hypotese 3, kjønnsypotesen, som forventer at kvinner i høyere grad enn menn avstår fra lovbrudd som følge av å bli forelder. Dette kan gjerne være fordi kvinner i utgangspunktet begår færre kriminelle handlinger enn menn, og trenger dermed ikke ha noe å gjøre med foreldreskapet i det hele tatt. Fasteffektanalysen viser at begge kjønn har relativt mindre odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. Den relative forskjellen i odds er større for unge mødre enn for unge fedre. Det kan være støtte til kjønnsypotesen.

8.1.2 Fulle modeller

Tabell 8.3: Odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

	Modell 1		Modell 2	
	Logit		Fasteffekt	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
	OR	OR	OR	OR
Konstantledd	0,054 ***	0,011 ***		
Forelder	1,566 ***	1,073 ***	0,732 ***	0,577 ***
-2 Log L	1109027	307717,6		

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

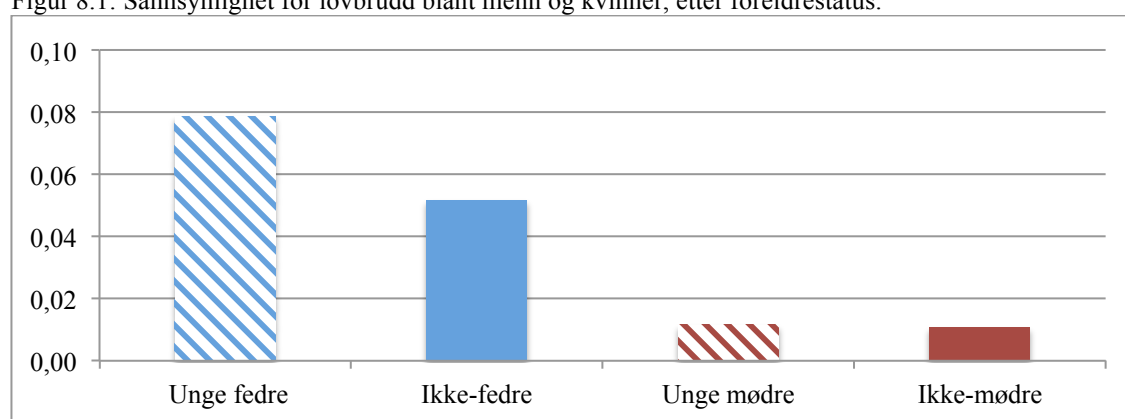
Merk: Logit: kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, tenåringsmor, og bosted. Fasteffektanalyse: kontrollert for alder. Se vedlegg 2 for alle estimater.

Tabellen presenterer resultater fra modellene med kontrollvariabler. Modell 1 viser den gjennomsnittlige forskjellen i odds for å begå lovbrudd mellom unge menn og kvinner som får barn, og menn og kvinner som ikke får barn, kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående på normert tid, om ens mor var tenåringsmor og landsdel. Det mest oppsiktsvekkende fra modell 1 er at oddsraten for å begå lovbrudd er så mye høyere for unge fedre, relativt til de mennene som ikke er unge fedre. Det vil si at menn som blir unge fedre har høyere odds for å begå lovbrudd enn andre menn i samme alder. Oddsforholdet mellom unge mødre og øvrige kvinner i utvalget er også over 1, men det er svært liten forskjell. I forhold til resultatene fra de enkle modellene, er oddsforholdene lavere når kontrollvariablene er inkludert, og raten til unge mødre har sunket nesten til 1.

Modell 2 viser resultatene fra fasteffektanalysen. I samsvar med de enkle modellene i tabell 8.1 er oddsforholdene lavere når fasteffektanalyse er benyttet. Både kvinner og menn har lavere odds for å begå lovbrudd etter at de har blitt foreldre, kontrollert for alder. Den laveste oddsraten finnes hos unge mødre. De har over 40 prosent lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap, mens unge fedre har nesten 30 prosent lavere odds for lovbrudd etter overgangen. Den relative endringen er altså størst for kvinner når det ikke er kontrollert for alder.

Også av logitmodellen i tabell 8.3 har jeg laget en oversikt over predikerte sannsynligheter. Som i kapittel syv er det for å se hvor i sannsynlighetsfordelingen de relative endringene skjer, og hvordan forskjellen mellom kjønnene ser ut. Figuren viser predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd for kvinner og menn med foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning, en far som tjener opp til 200.000 kroner i året, fullfører videregående skole på normert tid, ikke har mor som var tenåringsmor og er bosatt i Oslo eller Akershus, i det året aktørene er 19 år.

Figur 8.1: Sannsynlighet for lovbrudd blant menn og kvinner, etter foreldrestatus.

Av figuren er det i hovedsak to ting som utmerker seg. For det første er sannsynligheten for å begå lovbrudd svært lav. For det andre har unge menn betydelig høyere predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd som 19-åringer enn det kvinner har. Det er over to prosent forskjell mellom unge menn som blir fedre og unge menn som ikke blir fedre. Hos kvinnene er forskjellen omtrent ikke-eksisterende, og de som blir unge mødre omtrent lik predikert sannsynlighet som de som ikke blir unge mødre. Forskjellen innad i gruppene av menn og kvinner er veldig mye mindre enn forskjellen mellom kjønnene. De som har aller høyest predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd, unge fedre, har likevel under åtte prosent sannsynlighet for å begå lovbrudd. Det betyr at selv om unge fedre har høyere sannsynlighet

for å begå lovbrudd enn alle de andre gruppene, er sannsynligheten høyest for å ikke begå lovbrudd.

Tabell 8.4: Årlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

	Modell 3				Modell 4			
	Logit				Fasteffekt			
	Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
	OR		OR		OR		OR	
Konstantledd	0,054	***	0,012	***				
År som forelder								
1. år	1,244	***	0,529	***	0,590	***	0,300	***
2. år	1,301	***	0,692	***	0,615	***	0,392	***
3. år	1,648	***	0,970	***	0,830	***	0,556	***
4. år	1,676	***	1,307	***	0,834	***	0,764	***
5. år	1,661	***	1,442	***	0,808	***	0,843	**
6. år	1,910	***	1,743	***	0,821	***	0,954	
7. år	2,204	***	1,703	***	0,841	*	0,841	*
8. år	2,181	***	2,036	***	0,706	**	0,959	
9. år	2,294	***	2,085	***	0,654	*	0,843	
10. år	2,484	**	3,870	***	0,515	^	1,398	
11. år	3,089	^	4,390	*	0,582		1,459	
-2 Log L	1133191		311963,3					

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Merk: Logit: kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, tenåringsmor, og bosted. Fasteffektanalyse: kontrollert for alder. Se vedlegg 2 for alle estimater.

Tabell 8.4 viser den årlige sammenhengen for hvert år som forelder. I modell 1 er resultatene fra den ordinære regresjonsanalysen. I det første året som ung far er oddsforholdet mellom unge fedre og de som ikke er unge fedre 1,244. Det betyr at i første år som unge fedre er oddsen 24,4 prosent høyere for å begå lovbrudd enn for som ikke får barn som ung. Unge fedre har signifikante resultater på minst ett prosent-nivå for alle år, bortsett fra i det ellefte året som forelder. Samtlige av disse estimatene gir en oddsrate over 1, som stiger gradvis for hvert år som forelder. Oddsforholdet mellom kvinner som er mødre i sitt første år og referansegruppen er 0,529. Det betyr at unge mødre har nesten 50 prosent lavere odds for å begå lovbrudd som ung enn øvrige kvinner. Oddsforholdet mellom mødre og referansegruppen øker for hvert år. Det er kun de to første årene som mor at oddsforholdet er lavere for unge mødre enn for resten av kvinnene i utvalget. Fra fjerde år som mødre er oddsforholdet over 1. I tiende og ellefte år som forelder er oddsforholdet høyere for kvinner enn for menn.

Modell 4 viser resultatene fra fasteffektanalysen. Samtlige oddsforhold er under 1, kontrollert for alder. Oddsforholdene for unge mødre er mye lavere enn for menn i de første tre årene som forelder, mens det for kvinner i sitt første år som ung mor er så lavt som 0,3. Det betyr at

oddsen for å begå lovbrudd reduseres med 70 prosent i forhold til før overgangen til foreldreskap, kontrollert for alder. Oddsene for å begå lovbrudd for menn reduseres med 40,1 prosent i det første året som unge fedre, kontrollert for alder. Selv om det også er en betydelig reduksjon i odds, er det tydelig at kvinner har enda lavere odds for å begå lovbrudd når de har blitt mødre enn menn har når de har blitt unge fedre. Etter fire år som foreldre er oddsforholdene mellom før og etter tidlig farskap og før og etter tidlig moderskap likere hverandre. Det kan bety at særlig mye av ansvaret og pliktene forbundet med barnets første leveår faller på mor fremfor far, altså at det kan være vanskeligere å forene lovbrysterollen med mormorsrollen enn med farsrollen.

8.2 Lovbryterutvalget

Resultatene over viser tydelige kjønnsforskjeller. Om disse ble forsterket eller forminsket av foreldreskapet var ikke klart av de ordinære analysene. Av fasteffektanalysene kunne det imidlertid se ut som foreldreskapet hadde en sterkere beskyttende effekt mot lovbrudd for kvinner enn for menn. Lovbruddserfaring gjør at sannsynligheten for å begå et (nytt) lovbrudd er høyere enn sannsynligheten for å begå lovbrudd er i utgangspunktet. Samtidig er det aller størst sannsynlighet for å være lovlydig. I de kommende analysene skal jeg undersøke om et tidlig foreldreskap har ulike implikasjoner fordelt etter kjønn, blant de som har tidligere lovbruytererfaring.

8.2.1 Enkle modeller

Tabell 8.5: Odds for å begå ett nytt lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.

	Modell 1				Modell 2			
	Logit				Fasteffekt			
	Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
	OR		OR		OR		OR	
Konstantledd	0,206	***	0,072	***				
Forelder	1,494	***	1,073	*	1,168	***	0,655	***
-2 Log L	501426,1		74100,9					

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.5 viser at blant lovbruytere er oddsforholdet mellom unge foreldre og øvrige over 1. Dette gjelder uavhengig av kjønn, men størst relativ forskjell er det mellom unge fedre og menn som ikke får barn som unge. Konstantleddene viser at menn i utgangspunktet har høyere odds for å begå et nytt lovbrudd enn det kvinner har. Alle estimatene er signifikante på 0,1 prosent-nivå, bortsett fra for unge mødre som er signifikant på fem prosent-nivå.

Modell 2 viser resultater fra fasteffektanalysen med de enkle modellene av lovbrøtteriutvalget. Oddsforholdene er lavere enn i den ordinære analysen. Mens modell 1 viser at menn som blir unge fedre i gjennomsnitt har nesten 50 prosent høyere odds for å begå et nytt lovbrudd enn menn som ikke blir unge fedre, viser modell 2 at de mennene som faktisk blir unge fedre i tillegg har 16,8 prosent høyere odds for å begå lovbrudd etter at de ble unge fedre. For kvinner er trenden motsatt. Logitmodellen viser at unge mødre har litt høyere odds for å begå et nytt lovbrudd enn de som ikke blir unge mødre, mens fasteffektmodellen viser at de som faktisk blir unge mødre har lavere odds for å begå et nytt lovbrudd etter overgangen til foreldreskap.

Tabell 8.6: Årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Enkel modell.

	Modell 3				Modell 4			
	Logit				Fasteffekt			
	Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
	OR		OR		OR		OR	
Konstantledd	0,206	***	0,072	***				
År som forelder								
1. år	1,411	***	0,648	***	1,003		0,418	***
2. år	1,492	***	0,619	***	1,130	*	0,386	***
3. år	1,649	***	1,030		1,364	***	0,691	***
4. år	1,551	***	1,213	**	1,302	***	0,817	*
5. år	1,344	***	1,142	*	1,121	*	0,790	**
6. år	1,470	***	1,347	***	1,138	*	0,898	
7. år	1,586	***	1,304	**	1,107		0,784	*
8. år	1,544	***	1,787	***	0,916		1,076	
9. år	1,700	**	1,469	*	0,883		0,725	
10. år	1,440		2,427	**	0,791		1,151	
11. år	0,881		2,783		0,411		0,764	
-2 Log L	501407,5		73977,60					

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Modell 3 viser årlige oddsforhold for et nytt lovbrudd, sammenlignet med de som ikke får barn tidlig. Selv om den gjennomsnittlige logiten i tabell 8.5 tyder på at unge mødre har høyere gjennomsnittlig odds for å begå et nytt lovbrudd, relativt til kvinner som ikke ble unge mødre, så er de årlige oddsforholdene under 1 de to første årene som ung mor. Resultatene for menn viser derimot det samme som oddsforholdet i tabell 8.5; unge fedre har høyere odds for å begå lovbrudd i alle år som far. Både for unge fedre og unge mødre øker oddsen relativt til referansegruppen over tid.

Resultatene fra fasteffektanalysen ligner på resultatene fra tabell 8.5. Ingen signifikante oddsforhold er over 1 for kvinner, mens det ikke er noen signifikante oddsforhold under 1 for menn. I likhet med resultatene fra tidligere i kapittelet, viser også disse at den relative

endringen i odds er størst i de to første årene som ung mor. Modell 4 tilsier at de som blir unge mødre har over halvparten så lav odds for å begå et nytt lovbrudd i de to første årene etter overgangen til foreldreskap, sammenlignet med før. Etter det forsvinner det meste av sammenhengen. Få av koeffisientene for menn er signifikante, men de som er det er stort sett litt lavere enn oddsforholdene i logitmodellen.

8.2.2 Fulle modeller

I tabell 8.7 er kontrollvariabler inkludert. Modell 1 viser oddsen for å begå lovbrudd for unge fedre og mødre som tidligere har begått lovbrudd, kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, om ens egen mor var tenåringsmor, og bosted. I forhold til resultatene fra de enkle modellene, er oddsforholdet relativt lavere både mellom menn uten tidlig foreldreskap og unge fedre og kvinner uten et tidlig foreldreskap og unge mødre. Oddsforholdet for unge mødre har her sunket til under 1. Oddsforholdet for unge fedre er fortsatt over 1, men betraktelig lavere enn i den enkle modellen. For kvinnelige lovbrøyttere er oddsforholdet mellom de som ble unge mødre og de som ikke ble det 0,779. Det vil si at sammenlignet med unge kvinnelige lovbrøyttere uten barn, har unge mødre med lovbruddserfaring litt over 20 prosent lavere odds for å begå et nytt lovbrudd.

Tabell 8.7: Odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

	Modell 1				Modell 2			
	Logit				Fasteffekt			
	Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
	OR		OR		OR		OR	
Konstantledd	0,129	***	0,032	***				
Forelder	1,287	***	0,779	***	0,746	***	0,484	***
-2 Log L	479070,3		70643,21					

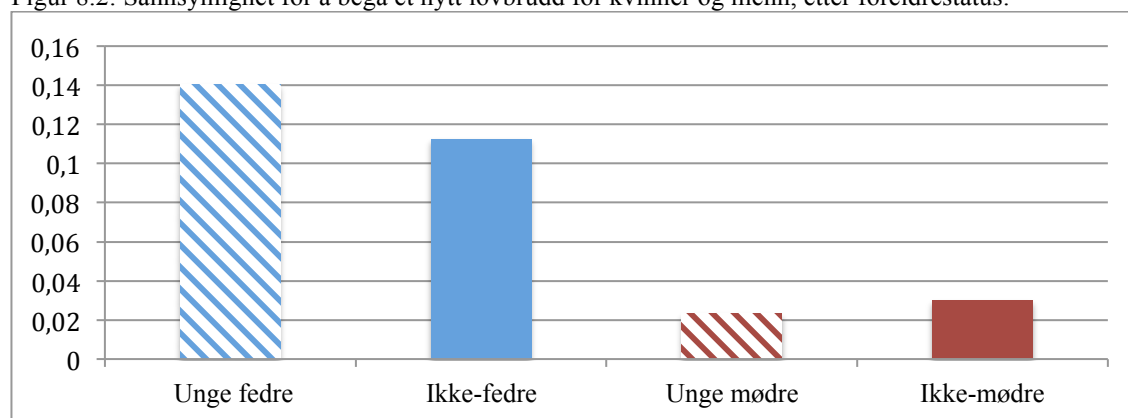
*** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$ ^ $p < 0,1$

Merk: Logit: kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, tenåringsmor, og bosted. Fasteffektanalyse: kontrollert for alder. Se vedlegg 2 for alle estimer.

Modell 2 viser resultatene fra fasteffektanalysen. I likhet med resultatene fra fasteffektanalysen med full modell på hele utvalget, er begge oddsforholdene her under 1. I gjennomsnitt har kvinnene som fikk barn før året de fyller 22 år 51,6 prosent lavere odds for å begå et nytt lovbrudd etter at hun ble mor enn før, kontrollert for alder. For menn er ikke den relative endringen i odds like stor, men etter overgangen til tidlig foreldreskap har en mann med lovbrøyttererfaring i gjennomsnitt 25,4 prosent lavere odds for å begå et nytt

lovbrudd, som han hadde før han ble far. Sammenlignet med analysen av den enkle modellen av lovbruterutvalget har oddsforholdet for unge fedre endret seg fra over til under 1.

Figur 8.2: Sannsynlighet for å begå et nytt lovbrudd for kvinner og menn, etter foreldrestatus.

Figur 8.2 er regnet ut fra modell 1 over. Figuren viser predikert sannsynlighet for å begå et nytt lovbrudd blant de som allerede har lovbruddserfaring som har foreldre med videregående skole som høyeste fullførte utdanning, en far som tjener opp til 200.000 kroner i året, fullfører videregående skole på normert tid, ikke har mor som var tenåringsmor og er bosatt i Oslo eller Akershus, i det året aktøren er 19 år. Sannsynligheten er høyere enn for utvalget som helhet. Dette gjelder for alle fire gruppene. Blant menn er predikert sannsynlighet høyest for de unge fedrene, mens for kvinner er det i motsetning til i figur 8.1 litt lavere predikert sannsynlighet blant unge mødre enn kvinnene som ikke er unge mødre. Begge de mannlige gruppene har over 10 prosent predikert sannsynlighet for å begå ett nytt lovbrudd. Sannsynligheten er svært liten for kvinnene, under tre prosent predikert sannsynlighet for både unge mødre og de som ikke blir unge mødre.

Tabell 8.8: Årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

	Modell 3				Modell 4			
	Logit				Fasteffekt			
	Menn		Kvinner		Menn		Kvinner	
	OR		OR		OR		OR	
Konstantledd	0,129	***	0,033	***				
År som forelder								
1. år	0,965		0,407	***	0,587	***	0,299	***
2. år	1,094	*	0,398	***	0,656	***	0,278	***
3. år	1,332	***	0,709	***	0,836	**	0,526	***
4. år	1,401	***	0,895	^	0,864	**	0,660	***
5. år	1,374	***	0,929		0,815	***	0,692	***
6. år	1,535	***	1,110		0,836	**	0,812	*
7. år	1,680	***	1,087		0,818	*	0,736	*
8. år	1,633	***	1,499	***	0,663	**	1,055	
9. år	1,742	**	1,268		0,625	*	0,753	
10. år	1,606		2,057	*	0,546		1,286	

11. år	1,140	2,325	0,316	0,916
-2 Log L	478967,3	70445,87		

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Merk: Logit: kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntekt, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, tenåringsmor, og bosted. Fasteffektanalyse: kontrollert for alder. Se vedlegg 2 for alle estimater.

Mens den enkle modellen med årlige odds viser at både unge mødre og unge fedre etter hvert får høyere odds for å begå et nytt lovbrudd relativt til referansegruppen, viser modell 1 at dette bare gjelder for menn, når kontrollvariablene er tatt hensyn til i modellen. For unge fedre er oddsen høyere sammenlignet med de som ikke får barn tidlig, for alle år bortsett fra det første. Det gir imidlertid ikke et signifikant resultat. I likhet med flere andre tabeller, så er det en relativ økning i odds for hvert år som far. For kvinner gir de første tre årene som ung mor en relativt lavere odds for å begå et nytt lovbrudd enn lovbyrtere som ikke får barn som unge. Det betyr at i de første tre årene som ung mor har unge kvinnelige lovbyrtere lavere odds for å begå et nytt lovbrudd enn øvrige kvinnelige lovbyrtere. Oddsforholdet mellom unge mødre i sitt åttende år som ung mor er signifikant over 1. Dette underbygger tidligere resultater om at den tilsynelatende negative sammenhengen mellom å være ung mor og å begå lovbrudd forsvinner over tid. Det er få signifikante resultater, sannsynligvis på grunn av at det er svært få lovbyrtere, som gir for stor varians og for mye støy i resultatene.

Fasteffektanalysen gir også her kun signifikante oddsforhold under 1. I de to første årene som mor er oddsen aller lavest i forhold til før foreldreskapet, kontrollert for alder. Da er den relative endringen i odds over 70 prosent. I det første året som ung far er den relative nedgangen i odds på omtrent 40 prosent. Selv om alle de signifikante oddsforholdene er under 1, ser det imidlertid ut til at den store reduksjonen i odds som inntreffer rett etter overgangen til foreldreskap avtar over tid. For menn går dette ganske raskt, allerede i det tredje året som far er oddsforholdet på 0,836, og det holder seg rundt 0,8 i de fleste årene som far. For kvinner stabiliserer ikke oddsforholdet seg på samme måte, men etter tredje året som ung mor er ikke oddsforholdet så lavt som i de to første årene. Det dette betyr er at både menn og kvinner med lovbyrtererfaring har lavere odds for å begå et nytt lovbrudd etter at de har blitt unge foreldre, relativt til før de ble foreldre. Den største effekten kommer i barnets første leveår for begge kjønn. Oddsen blir riktignok aldri over 1 for noen av dem. For kvinnene er den relative endringen i odds større enn for menn, som kan bety at sammenhengen er sterkere hos unge mødre enn hos unge fedre.

8.3 Diskusjon

I likhet med diskusjonen fra kapittel syv vil diskusjonen her også deles inn etter de to utvalgene. Først vil resultatene av analysene på hele utvalget diskuteres, og deretter analysene av lovbrøtteriutvalget.

8.3.1 Hele utvalget

Analysene av hele utvalget gir ulike resultater avhengig av hvilket type regresjonsanalyse som blir benyttet, i samsvar med kapittel syv. Logistisk regresjonsanalyse av de enkle modellene viser at både menn og kvinner som har blitt unge foreldre har høyere odds for å begå lovbrudd enn resten av utvalget. Eneste unntaket er de første to årene som ung mor, som gir lavere odds. Etter at kontrollvariablene er inkludert er det kun unge fedre som har høyere odds enn resten av den mannlige delen av utvalget har, mens unge mødre i gjennomsnitt har lavere odds enn kvinner uten tidlig foreldreskap. Etter fem år som ung mor er imidlertid oddsen for å begå lovbrudd høyere for unge mødre enn for andre kvinner. Unge fedre har lavere odds for å begå lovbrudd i det aller første året som far. Unge mødre har lavere odds for å begå lovbrudd, men den negative sammenhengen avtar etterhvert.

Fasteffektanalysene endrer på hvilke konklusjoner det er mulig å trekke. Resultatene fra fasteffektanalysene viser at både kvinner og menn har lavere odds for å begå lovbrudd etter at de hadde blitt unge foreldre, enn før overgangen til foreldreskap. Den enkle og den fulle modellen gir svært like resultater, hvor unge fedre i gjennomsnitt har litt over 30 prosent lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. Kvinner som får barn tidlig har i gjennomsnitt under halvparten så lav odds for å begå lovbrudd etter at de har blitt mødre, sammenlignet med før.

Disse resultatene tyder i hovedsak på tre ting, at foreldreskap gir lavere odds for å begå lovbrudd for begge kjønn, at den relative endringen er større for kvinner enn for menn og at forskjellen i resultater mellom ordinær regresjonsanalyse og fasteffektanalyse er størst i den mannlige delen av utvalget. Jeg skal diskutere implikasjonene for hver av disse i det følgende.

Selv om de ordinære analysene viser at unge fedre har høyere odds for å begå lovbrudd enn de som ikke blir unge fedre, viser fasteffektanalysen at de som faktisk blir unge fedre har en

relativt lavere odds for å begå lovbrudd etter at de har fått barn. Både menn og kvinner har relativt lavere odds for å begå lovbrudd etter at de har blitt unge foreldre. Det bygger under resultatene fra kapittel syv, som peker mot samme konklusjon. Det er dermed tilsynelatende empirisk støtte i datamaterialet til å støtte hypotese 1a, foreldreskap som vendepunkt, også ved inndeling av utvalget etter kjønn. De årlige koeffisientene viser at den negative sammenhengen er størst de første årene som forelder, men avtar over tid. For menn forsvinner den nesten, mens for kvinner stabiliserer oddsforholdet seg på rundt 0,65. Om det er mulig å trekke konklusjonen at foreldreskap gir lavere odds for lovbrudd over tid for unge fedre er usikkert.

Den relative endringen i odds er større for kvinner enn for menn. Med dette mener jeg at fasteffektanalysen viser at kvinner som får barn har en større reduksjon i odds for å begå lovbrudd (i gjennomsnitt over 50 prosent) enn menn som får barn. Kvinner har også i utgangspunktet lavere sannsynlighet for å begå lovbrudd enn menn. Menn har i utgangspunktet liten sannsynlighet for å begå lovbrudd, men den er høyere enn for kvinner. Etter at menn har fått barn som ung reduseres oddsen for å begå lovbrudd, men "bare" i gjennomsnitt litt over 30 prosent. Dette tyder på støtte til hypotese 3, kjønnshypotesen, og kan bety at det er forskjellige styrke på sammenhengen mellom å få barn tidlig for menn og kvinner. Dette er sannsynligvis både et uttrykk for at det er vanskeligere å forene morsrollen enn farsrollen med lovbrudd, at det er en del alenemødre, og/eller at det i hovedsak er kvinnene som står for ansvaret og omsorgen for barna. I tråd med Sampson og Laubs (1993, 2005) fjerde mekanisme legger foreldreskapet til rette for (og betinger) nye rutineaktiviteter sentrert rundt hjemmet. De med størst ansvar for barnet vil være så mye hjemme at det er veldig lite tid og mulighet for å begå lovbrudd. På den annen side vil alenemødre og -fedre være mindre utsatt for uformell sosial kontroll fra partner, og har dermed kanskje større mulighet til å begå lovbrudd. Det er imidlertid ikke veldig realistisk med tanke på at helsestasjon, barnevern, den unge forelderens egne foreldre/familie og andre gjerne gir mye av den samme graden av sosial kontroll som en partner eventuelt ville gjort.

Forskjellen mellom ordinær regresjonsanalyse og fasteffektanalyse er størst i den mannlige delen av populasjonen. Både enkel og full modell med logistisk regresjon viser at menn som får barn tidlig har høyere odds for å begå lovbrudd enn menn som ikke får barn tidlig, med første året som far som eneste unntak. Fra enkel til full modell endret koeffisienten for foreldreskap for far seg fra å gi et gjennomsnittlig oddsforhold på 1,623 til 1,184 mellom

unge fedre og de som ikke er unge fedre. Mens unge fedre har høyere odds for å begå lovbrudd enn de som ikke blir unge fedre, viser fasteffektanalysen at den relative reduksjonen i odds for å begå lovbrudd er over 30 prosent når foreldreskapet først er et faktum. Dette tyder på at seleksjon inn i foreldreskapet skaper en spuriøs sammenheng som gjør at det tilsynelatende ser ut til at det er en positiv sammenheng mellom tidlig farskap og kriminalitet. I så fall er det ikke foreldreskapet i seg selv som utgjør forskjellen i utfall mellom de to gruppene, men seleksjon inn i hvem som blir unge fedre.

8.3.2 Lovbryterutvalget

Resultatene fra analysene av lovbryterutvalget er i god overenstemmelse med resultatene både fra kapittel syv og med analysene av hele utvalget i kapittel åtte. Samtidig er det også ulikheter. Den største ulikheten er at oddsforholdene mellom lovbrytere som får barn og lovbrytere som ikke får barn tidlig er gjennomgående lavere enn mellom de som fikk barn tidlig og de som ikke gjorde det i hele utvalget. Den største forskjellen finnes blant unge mødre. Den gjennomsnittlige oddsen var omtrent 25 prosent lavere for kvinner som fikk barn tidlig, enn for kvinner som ikke fikk barn tidlig, med kontrollvariabler i modellen. Samtidig viste de årlige koeffisientene at fra det sjette året som ung mor hadde unge mødre høyere odds for å begå lovbrudd enn de som ikke ble unge mødre. I lovbryterutvalget har unge mødre med lovbrytererfaring 45 prosent lavere odds for å begå et nytt lovbrudd, i forhold til kvinner med lovbrytererfaring som ikke er unge mødre. Ingen av de årlige koeffisientene som er signifikante gir oddsforhold over 1. For menn er ikke forskjellen mellom hele utvalget og lovbryterutvalget like store, men de årlige estimatene gir lavere oddsforhold mellom unge fedre med lovbrytererfaring og menn med lovbrytererfaring som ikke er unge fedre, enn tilsvarende oddsforhold for hele utvalget. Dette er det motsatte av hva som forventes av risikofaktortilnærmingen.

Resultatene av analysene av lovbryterutvalget tyder i hovedsak på to ting; at tidlig foreldreskap kan virke som et vendepunkt for både kvinner og menn med lovbrytererfaring, og sammenhengen ser ut til å være sterkest for kvinner. Hva dette betyr skal jeg diskutere i det følgende.

I likhet med analysene fra kapittel syv, ser det ut som tidlig foreldreskap kan virke som et vendepunkt, hvor oddsen for å begå et nytt lovbrudd synker betraktelig i forhold til før foreldreskapet. At denne sammenhengen også finnes for lovbryterutvalget, bygger under

argumentasjonen om at jo sterkere aktøren er integrert i samfunnet, desto lavere tilbøyelighet til avvik (Sampson og Laub, 1993 og 2005).

Som resultatene fra første del av kapittelet viser, så er det sterkere negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet for kvinner enn for menn. Dette gjelder i enda større grad for unge mødre med lovbrystererfaring, enn for unge mødre generelt. Analysene over viser at unge mødre har litt over 50 prosent lavere odds for å begå lovbrudd etter at de har blitt mødre. Analysene av kvinnelige lovbrystere viser at oddsen for å begå et nytt lovbrudd synker med over 62 prosent sammenlignet med før de ble unge mødre. Selv om marginaleffektene viser at sannsynligheten for å begå lovbrudd i utgangspunktet er større for de med lovbrystererfaring, er det også her den relative reduseringen i odds er størst.

9 Diskusjon og konklusjon

I dette siste kapittelet vil jeg diskutere resultatene fra analysene, og forsøke å trekke noen konklusjoner. Jeg vil gjennomgå de tre forskningsspørsmålene, besvare dem på bakgrunn av de empiriske resultatene og knytte konklusjonene til teordiskusjonen fra tidligere. Til slutt vil jeg komme med en avsluttende kommentar hvor jeg diskuterer begrensinger ved denne studien, og peker ut veien for videre forskning på dette temaet.

9.1 Konklusjoner

Hvilke kjennetegn har de som får sitt første barn i alderen 15 til 21 år?

Dette ble i hovedsak besvart i kapittel seks, hvor jeg hadde som ambisjon å beskrive dataene som skulle benyttes i analysen. Den viktigste kunnskapen fra kapittel seks er at tidlig foreldreskap oftere oppleves av kvinner enn menn, mens lovbrudd i hovedsak begås av menn fremfor kvinner. Dette er helt i tråd med foreliggende forskning (Lappegård, 2000; Skardhamar, 2004 og Statistisk sentralbyrå, 2011) Unge foreldre er overrepresentert blant de med foreldre med videregående eller grunnskole som høyeste fullførte utdanning, som forventet ut i fra seleksjonsdiskusjonen i kapittel to. Både Beckers (1993) og Bourdieus (1995) teorier predikerer at tidlig foreldreskap oftere skjer de med få sosioøkonomiske ressurser. Det er også å forvente ut i fra risikofaktortilnærmingen, ettersom lite sosioøkonomiske ressurser i oppveksten er en risiko som øker faren for at man vil løpe ytterligere risiki (Loeber, 1990; Small og Luster, 1994). Geografisk fordeling viser at unge foreldre er relativt overrepresentert sør og nord i landet, og at det er lavest andel bosatt på det sentrale Østlandet. Fordeling av foreldrenes utdanningsbakgrunn følger omvendt proporsjonalt av andel unge foreldre, som også er forventet ut i fra Beckers og Bourdieus teorier.

Har unge foreldre større eller mindre sannsynlighet for å begå lovbrudd og hva kan en eventuell forskjell i sannsynlighet skyldes?

Resultatene fra både kapittel syv og kapittel åtte viser til negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet, som gjør at jeg kan konkludere med støtte til hypotese 1a, fremfor 1b. Hypotese 1a springer ut fra Sampson og Laubs (1993, 2005) aldersgraderte teori for sosial kontroll, som forventer at ved økt sosial kontroll gjennom for eksempel overgangen til foreldreskap, vil man være mindre tilbøyelig til å begå lovbrudd. Hypotese 1b har sitt

utspring fra risikofaktortilnærmingen, som predikerer at når man opplever en eller flere risikofaktorer, øker faren for ytterligere risikofaktorer.

For det første viser de ordinære logistiske regresjonsanalysene av hele utvalget at både når jeg ser på utvalget under ett, og når utvalget er inndelt etter kjønn, er det *lavere odds* for å begå kriminalitet blant unge foreldre enn for referansegruppen, kontrollert for sosial bakgrunn, fars inntektsnivå, alder, fullføring av videregående skole på normert tid, om ens egen mor var tenåringsmor, og bosted. De enkle modellene peker i flere retninger enn de fulle modellene, og kun basert på de enkle modellene ville det vært vanskeligere å konkludere. Alle LR-tester viser at de fulle modellene, med kontrollvariabler, passer bedre til å beskrive data enn de enkle gjør. Det er dermed disse som ligger til grunn for konklusjonene.

For det andre viser fasteffektmodellene at de som opplever tidlig foreldreskap har en relativt *lavere odds* for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. I tillegg viser analysene av lovbrysterutvalget at de som har erfaring med lovbrudd og får barn tidlig også har betydelig *lavere odds* etter overgangen til foreldreskap, uavhengig av kjønn. Dette støtter ikke bare hypotese 1a, men svekker risikofaktortilnærmingen som forventer at jo flere opplevde risikofaktorer, jo større risiko for flere avvik.

Som gjennomgangen av tidligere forskning i kapittel tre viser, er resultatene fra studier av sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet tvetydige, og funnene peker i flere retninger (Monsbakken med flere, 2012:1). Ved å se alle analysene mine under ett, er resultatene overraskende entydige.

Støtte til hypotese 1a betyr at Sampson og Laubs aldersgraderte sosiale kontrollteori (1993, 2003, 2005) kan bidra til å forklare hvorfor unge foreldre i Norge er mindre tilbøyelige til å begå lovbrudd etter at de har blitt foreldre. Dette skyldes en økning i sosial kontroll som gjør at sannsynligheten for å begå lovbrudd blir mindre. Dette betyr at teorien til Sampson og Laub ikke bare kan forklare avståelse fra kriminalitet for voksne lovbrøyttere med stabile lovbruddsrater, men den kan også forklare endring i kriminell atferd blant unge foreldre. Fordi resultatet gjelder uavhengig av eventuell lovbruddserfaring, tyder det på at overgangen til foreldreskap ikke bare kan være et vendepunkt bort fra et allerede avvikende livsløp, men en prososial hendelse som gjør at båndene til samfunnet styrkes før starten av en eventuell lovbruddskarriere. De aller fleste som har et registrert lovbrudd begår ett, og bare ett

lovbrudd (Skardhamar, 2004). Det er noen få flergangslovbrytere som står for store deler av kriminaliteten som blir begått. At tidlig foreldreskap har negativ sammenheng med kriminalitet betyr at for de som får barn tidlig, kan foreldreskapet endre livsløp som ellers kanskje ville vært preget av lange lovbruddskarrierer.

Om tidlig foreldreskap kan kalles et vendepunkt slik begrepet blir brukt i Sampson og Laubs (1993, 2005) teori kan og bør diskuteres. På den ene siden er det ikke alle i utvalget som har en lovbruddskarriere å vende bort fra, slik som i Sampson & Laubs teori. På den andre siden har også de som har begått lovbrudd relativt mindre odds for å begå et nytt etter overgangen til foreldreskap, som er mer i tråd med teorien. Fasteffektanalysene viser er det betydelig reduisering i odds for lovbrudd etter å ha blitt forelder.

Sampson og Laub (2005:34) identifiserer fem sosiale mekanismer for endring av kriminell atferd som følge av økning av sosial kontroll: (1) Overgangen markerer et markant skille mellom fortiden og fremtiden, (2) mulighet for investering i nye relasjoner som gir støtte, utvikling og sosiale nettverk, (3) former for direkte og indirekte overvåkning av atferd, (4) nye rutineaktiviteter sentrert rundt familieliv og (5) situasjoner som gir en mulighet for identitetsforandring og som gir rom for et nytt selv. Til sammen forklarer disse mekanismene hvordan unge foreldre blir utsatt for økt grad av sosial kontroll gjennom overgangen til foreldreskap. Med unntak av mekanisme (3), nye former overvåkning, vil sannsynligvis mekanismene ha like implikasjoner uavhengig av erfaring med lovbrudd, så lenge man ikke er under soning. Ved å ha lovbruddserfaring, kan nye former for overvåkning etter overgang til foreldreskap innbefatte formell sosial kontroll i form av politi eller barnevern.

Det er ikke bare ytre faktorer som er forklaringen på hvorfor odds for lovbrudd reduseres i overgangen til tidlig foreldreskap. Det holder ikke å være utsatt for sosial kontroll, man må være åpen for forandring (Giordano med flere, 2002). Ønskene og oppfatningene til foreldrene endres fordi foreldrene gjennomgår en kognitiv forandring, som følge av økt grad av sosial kontroll.

At oddsen for lovbrudd er lavest det første og andre året som forelder, tilsier at mekanismene i stor grad gjelder i overgangen og så lenge barnet er veldig lite. Særlig mekanisme (4), nye rutineaktiviteter sentrert rundt familieliv, kan ha sterk påvirkning i begynnelsen av foreldreskapet når barnet trenger mest oppmerksomhet og nær kontinuerlig overvåkning.

Dette er den overgangen som i sterkest grad forandrer på tidsbruken blant unge (Gauthier og Furstenberg, 2002:166). Jevnlig kontakt med helsestasjon, barselgrupper, og kanskje fornyet eller nærmere kontakt med familien vil også bety at mekanisme (3), økt grad av formell eller uformell sosial kontroll er sterkest mens barnet er lite. Oddsforholdet er imidlertid under 1 for alle årene som forelder. Dette tyder på at foreldreskapet virker som et vendepunkt i en (mulig) lovbruddskarriere, og ikke bare en pause mens barnet er lite.

De kjønnsspesifikke fasteffektanalysene tyder i tillegg på støtte til hypotese 3, kjønnsypotesen, fordi oddsforholdene viser større relativ endring i odds for kvinner enn menn. Det vil si at tidlig foreldreskap har en negativ sammenheng med kriminalitet for begge kjønn, men den er sterkere for kvinner enn for menn. Morsrollen sees i større grad på som uforenelig med en lovbruddskarriere, og dette kan være en av grunnene til den store forskjellen i oddsforhold mellom kjønnene. Dette er i samsvar med poenget til Estrada og Nilsson (2012); fordi det er et større normbrudd for mødre å begå lovbrudd, har kvinner sterkere insentiver til å avstå fra kriminalitet etter overgangen til foreldreskap. Det kan også være et uttrykk for at det er flere alenemødre blant de unge foreldrene. I så fall betyr det at de kriminalitetsdempende mekanismene i hovedsak gjelder for unge mødre, som har ansvaret for barna. I så fall betyr dette at Sampson og Laubs mekanismer også kan forklare kvinners kriminelle atferd, og ikke bare menns.

Hvordan påvirkes sannsynligheten for å begå lovbrudd av seleksjon inn i tidlig foreldreskap?

Gjennomgående går det igjen i alle resultater at sammenligninger *innad* i individene gir lavere odds for å begå (et nytt) lovbrudd enn sammenligninger *mellom* grupper gjør, som kan være et tegn på seleksjon inn i uavhengigvariabel. Å inkludere kovariater i ordinær regresjonsanalyse gjør at sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet går fra å være positiv til negativ. Dette er også et tegn på seleksjon inn i uavhengig variabel (Agresti, 1996). Seleksjonen skyldes, som kapittel seks viser, både ulikhet i sosioøkonomisk bakgrunn (Becker, 1993 og Bourdieu, 1995), og ulik fordeling av personlige egenskaper som lav selvkontroll. Eventuell erfaring med tidligere risikofaktorer, og særlig tidligere erfaring med lovbrudd, vil også påvirke seleksjonen inn i tidlig foreldreskap (Stouthamer-Loeber og Van Dyke, 2000 og Stouthamer-Loeber og Wei, 2008).

I kapittel syv viser både figur 7.1 og 7.2 at unge foreldre har lavere predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd som ung enn individer som ikke blir unge foreldre. Det kan ha vært kvinnene i utvalget som ga dette utslaget fordi i kapittel åtte viser både at unge fedre har høyere predikert sannsynlighet for å begå lovbrudd enn mennene som ikke blir unge fedre, uavhengig av lovbruddserfaring. Samtidig viser ingen av fasteffektanalysene en positiv sammenheng mellom tidlig foreldreskap og lovbrudd, når det er kontrollert for alder. Alle som blir foreldre har lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap enn før, uavhengig av kjønn og lovbruddserfaring. Dette tyder i hovedsak på to ting; det er en statistisk korrelasjon mellom disse to fenomenene og i noen tilfeller kan denne korrelasjonen tilsynelatende virke positiv, men seleksjon inn i tidlig foreldreskap påvirker resultatene. Bakenforliggende årsaker gjør at noen unge menn blir ung far og andre ikke, som for eksempel lav selvkontroll, grad av sosioøkonomiske ressurser i oppveksten eller tidligere erfaringer med avvik. Når farskapet er et faktum, reduseres oddsen for at samme unge far skal å begå (et nytt) lovbrudd, i forhold til før han ble far. Med andre ord skaper disse bakenforliggende konfunderende variablene en spuriøs sammenheng som gjør at tidlig farskap tilsynelatende har en positiv sammenheng med kriminalitet.

Seleksjonen inn i tidlig foreldreskap blant kvinner ser ikke ut til å påvirke resultatene på samme måte som blant menn. Dette kan forklares med risikofaktortilnærmingen. Det er et større avvik å være ung far enn ung mor. Dette vil gjøre at det kanskje er høyere risiko forbundet med å være ung far, og at de som blir unge fedre i større grad rekrutteres fra grupper med erfaring med tidligere risikoatferd. Menn får som oftest barn med kvinner som er yngre enn seg (Statistisk sentralbyrå, 2012). Sannsynligvis får unge fedre dermed stort sett får barn med noen som blir ung mor, mens det samme er ikke nødvendigvis tilfellet andre veien. Selv om en kvinne får barn tidlig kan det være oppfattet både for henne selv og av andre som mindre avvikende dersom barnefaren er eldre. Til tross for svært få unge farskap overlapper dette i større grad med lovbruddserfaring enn ungt moderskap gjør (se figur 6.5). Dette støtter argumentasjonen om at det er mer avvikende å være ung far enn ung mor.

De empiriske resultatene viser støtte til hypotese 2, seleksjonshypotesen. Resultatene tyder på at deler av sammenhengen mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet skyldes seleksjon. Det er imidlertid i hovedsak for menn at negative konsekvenser av tidlig foreldreskap kan tilskrives seleksjon. Med lovbrudd som utfall predikerer ikke analysene at overgangen til tidlig foreldreskap fører til negative konsekvenser for kvinner.

9.1.1 Diskusjon

Overgangen til foreldreskap er årsaken til at unge foreldre endrer både ønsker, oppfatninger og får både oppfattede og reelle endringer av muligheter for handling fordi de blir utsatt for økt grad av sosial kontroll. Dette skjer gjennom ulike mekanismer som endrer både de ytre betingelsene for atferd og individet selv. Gjennom økt grad av sosial kontroll endres både ens sosiale situasjon og identiteten. Alle endringene er ikke intensjonelle, og kanskje ikke engang fremme i bevisstheden til de unge foreldrene. Handlingene til aktørene er likevel intensjonelle, og disse skjer på bakgrunn av endring av ønsker, oppfatninger og muligheter.

Både aldersgradert teori om sosial kontroll og risikofaktortilnærmingen har et livsløpsperspektiv som utgangspunkt. Dette innebærer at hendelser og faktorer tidlig i livet har konsekvenser for hvilken bane livet tar (Elder, 1994). For det første betyr dette at de som blir unge foreldre er en selektiv gruppe. Tidligere forskning (Hotz med flere, 1999; Hobcraft og Kiernan, 2001 og Vinnerljung med flere, 2007) og kapittel seks at unge foreldre i stor grad har foreldre med lav utdanning og inntekt. Antisosial atferd, aggresjon i barndommen eller lav selvkontroll påvirker også seleksjonen inn i tidlig foreldreskap, men kan ikke måles med registerdata. Risikofaktortilnærmingen forventer at et tidlig foreldreskap skal lede livsløpet på en bane fylt med ytterlige avvik. På den ene siden var det noe empirisk støtte til dette i datamaterialet: Oversikt over predikert sannsynlighet viser at det er høyere predikert sannsynlighet for å begå et nytt lovbrudd enn at en tilfeldig person skal begå ett lovbrudd. Samtidig er det lavere odds for å begå lovbrudd etter overgangen til foreldreskap. Foreldreskapet ser dermed ut til å være et viktig vendepunkt som påvirker videre livsløp. Til sammen kan dette bety at risikofaktortilnærmingen kan bidra til å forklare hvorfor noen får barn tidlig og/eller blir en del av et avvikende nettverk. Samtidig kan aldersgradert teori for sosial kontroll forklare hvorfor foreldreskapet leder til en bane med mindre tilbøyelighet til å begå lovbrudd.

Som jeg har vært inne på over; tidligere forskning på sammenhengen mellom foreldreskap og kriminalitet peker i flere retninger. Savolainen (2009:300) finner en sterk negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet i Finland. ”The conditions of parenting are radically different in Finland [fra USA], where the government offer universal and relatively generous benefits for families with young children. [...] under these circumstances, becoming a parent contributes to the process of criminal desistance”

(Savolainen, 2009:300). Tilsvarende velferdsgoder er også tilgjengelig i Norge. Disse kan være med på å forklare hvorfor alle analysene rapportert i oppgaven pekte mot at foreldreskap er lovbruddsdempende. Jeg har ikke gjort en komparativ analyse mellom land, og har dermed ikke empirisk grunnlag for å konkludere med at den norske konteksten er grunnen for resultatene jeg har fått.

Elder (1994) peker på at tidlig foreldreskap er så uvanlig og avvikende at det som kunne vært positive konsekvenser av foreldreskap i høyere alder, blir erstattet med negative konsekvenser. Andre (Hobcraft og Kiernan, 2001, Olaussen med flere, 2001 og Kleven og Haugen, 2004) finner at tidlig foreldreskap i seg selv medbringer negative konsekvenser. Utfallsvariabelen brukt i denne oppgaven skiller seg fra studiene over, men resultatene fra denne analysen tyder på at ikke alle konsekvenser av tidlig foreldreskap er negative.

Flere forskningsbidrag (Geronimus og Korenman, 1992; Olaussen, 2001 og Holmlund, 2005) hovedsakelig med utdanning som utfallsvariabel, viser at med fasteffektanalyse dempes de negative konsekvensene av tidlig foreldreskap. For eksempel hos Holmlund (2005) viste resultatene at de negative konsekvensene av tidlig foreldreskap ble dempet med fasteffektanalyse. Riktignok var det søskenmodeller hun brukte for å undersøke tenåringsforeldreskaps effekt på utdanningsoppnåelse, men individfasteffektmodeller er ikke et mindre egnet verktøy for å finne seleksjon og sammenhenger. Mine resultater viser også at med fasteffektanalyse dempes tilsynelatende negative konsekvenser av tidlig foreldreskap.

Resultatene fra fasteffektanalysen viser at det er en tilsynelatende negativ effekt av tidlig foreldreskap på kriminalitet. Det kan selvsagt være andre tidsvarierende hendelser som påvirker tilbøyeligheten til å begå lovbrudd. Dette vil dermed være en kilde til spuriøsitet, og det går altså ikke an å slå fast at det *er* en kausaleffekt. Det betyr i stedet at det *kan* finnes en kausaleffekt. De signifikante resultatene fra samtlige fasteffektanalyser peker i samme retning, uavhengig av lovbruddserfaring og kjønn. Likevel er det umulig at noen individer både er foreldre og ikke er foreldre på samme tid. Sammenligninger er gjort av samme person på ulike tidspunkt, og personlighetstrekk, oppvekstsvilkår, sosioøkonomisk bakgrunn og medfødte kognitive evner er konstante over tid, som gjør at disse variablene ikke påvirker utfallet. Samtidig har tiden gått og tidsvarierende hendelser har skjedd, slik som for eksempel fullføring av videregående, første jobb eller utflytting fra oppveksthjemmet. For å kunne slå fast en eventuell kausaleffekt måtte jeg gjennomført et randomisert eksperiment, og

sammenlignet to helt like grupper, hvor jeg tildelte barn tidlig til den ene gruppen, og den andre fungerte som kontrollgruppe. Det er selvsagt umulig å gjennomføre både av praktiske og etiske grunner, og konklusjonen får heller være at jeg ikke finner en kausaleffekt, men at tidlig foreldreskap kan ha en negativ effekt på kriminell atferd.

Hva betyr disse resultatene? At tidlig foreldreskap kan ha en kriminaldempende effekt betyr selvsagt ikke at det skal oppfordres til foreldreskap blant ungdom for å minimere sannsynligheten for at de skal begå lovbrudd. Det betyr i stedet at et tidlig foreldreskap ikke utelukkende har negative konsekvenser, som det kan se ut til fra flere tidligere forskningsbidrag (Kiernan, 1997; Hobcraft og Kiernan, 2001; Kleven og Haugen, 2004 og Sigle-Rushton, 2005). For det andre betyr det at ved sterkere sosiale bånd til samfunnet så minker sannsynligheten for å begå lovbrudd. Det gjelder både dersom det er ens første eller blant de som allerede har begynt å begå lovbrudd. For unge mennesker, og kanskje særlig unge med barn, kan dette implisere at prososiale tiltak for å øke graden av sosiale bånd kan virke lovbruddsdempende. Spesielt for de som allerede er utsatt for lite sosial kontroll, og/eller har påbegynt en avvikende atferd i barndommen, er det viktig å ivareta og styrke sosiale bånd. Dette gjelder ikke bare for å hindre kriminalitet, for det er ikke eneste utfallet som kan oppstå av lite sosial integrasjon, i tillegg kommer psykiske plager for individet, mindre tillit i samfunnet, både til mennesker og institusjoner, og økte selvmordsrater (Durkheim, 1951).

Spesifikt for unge foreldre og kriminalitet betyr dette at det for eksempel bør tilrettelegges for å ivareta kontakten med barna i situasjoner som det normalt er vanskelig å gjennomføre, som for eksempel under straffesoning. Å miste kontakten med barna og familien under soning kan gjøre at foreldreskapet ikke blir like lovbruddsdempende. Kvalitative studier fra USA underbygger dette.

"For those fathers who have fairly solid ties to family and whose lifestyle prior to prison had not driven a deep wedge, incarceration disrupts the bond fathers have to their romantic partner and to their children. Following Sampson and Laub, we expect that such disruption might well have a negative impact on the prospects of the father's rehabilitation and may reinforce his criminal trajectory rather than reverse it" (Edin med flere, 2001:29).

For å hindre at dette skjer, kan det tilrettelegges gjennom for eksempel hjemmesoning eller tilpasse for besøk i fengselet. Dersom det kan hindre nye lovbrudd, og potensielle kriminelle

livsløp er det ikke bare den enkelte og familien som tjener på det, men også samfunnet. På den andre siden må det selvsagt bare gjøres så lenge barna ikke tar skade av det.

9.1.2 Avsluttende kommentar

Selv om det er brukt registerdata til disse analysene, og resultatene er svært holdbare, er det selvsagt begrensinger. De hadde alle i mer eller mindre grad vært mulige å løse, og dette kan danne grunnlaget for videre forskning på temaet. For det første er det kun syv kohorter fra Norge som utgjør analysegrunnlaget. Det kan være kjennetegn spesifikt for Norge mellom 1992 og 2010 som påvirker resultatene. En løsning på dette vil være å benytte samme forskningsdesign på andre data, for eksempel ved å bruke data fra andre land. Ulempen er selvsagt først og fremst at det er særlig de nordiske landene det er tilgang på så gode registerdata som er brukt i denne oppgaven. Fra disse landene kan det kanskje forventes tilsvarende resultater på grunn av likheter i kultur, miljø, stat og velferdsordninger. Dette vil være interessant i seg selv, ettersom det kan peke på betydningen av sosiale institusjoner og ordninger.

For det andre, og som jeg har vært inne på tidligere, hjelper fasteffektanalyse svært langt på vei i å omgå spuriøsitetsproblemet. Det betyr imidlertid ikke at det ikke er fare for spuriøsitet. Det kan finnes tidsvarierende konfunderende variabler som påvirker resultatene. For å kunne slå fast en kausaleffekt må det i utgangspunktet sammenlignes helt like grupper, hvor en får behandling, her tidlig foreldreskap, og den andre ikke (Morgan og Winship, 2007:5). Det er selvsagt ikke mulig. En måte å komme nærmere er for eksempel gjennom tvillingstudier. Det er imidlertid knyttet mange begrensinger og forbehold til dette, det viktigste kanskje at det er snakk om såpass få at anonymitet ville vært et reelt problem. Ved å utvide antall kohorter eller begrense demografiske kontrollvariabler hadde det kanskje vært mulig, men det medfører nye begrensinger.

For det tredje er det begrenset hvor langt analysen kommer kun med registerdata. For å vite hva som ligger bak de kvantitative dataene trengs enten en svært omfattende survey, eller et kvalitativt forskningsopplegg. Særlig i studiet av endring av atferd hadde det vært av stor interesse å vite hvilke forhold informantene selv vektla og, ga som grunn for eventuelle endringer. Å utdype resultatene med kvalitative intervjuer er selvsagt tidkrevende og omfattende, men det hadde løftet tolkningen å vite om intensjoner og holdninger blant informantene. En mekanismebasert tilnærming som jeg har forsøkt å basere denne oppgaven

på, hadde hatt særlig fordel av å vite hva aktørene selv ga som grunner for endring. For eksempel er det ganske klart at de unge foreldrene har lavere odds for å begå (et nytt) lovbrudd etter overgangen til foreldreskap, men om dette er på grunn av foreldreskapet i seg selv, naturlig modning eller av andre grunner, kan ikke jeg vite helt sikkert.

En fjerde måte å utdype analysen på kan være å undersøke om det er ulike resultater avhengig av lovbruddstype. Det er mulig å se for seg at for eksempel økonomisk kriminalitet blir begått av andre mennesker enn lovbrudd knyttet til vold eller narkotika. Det kan igjen påvirke hva konsekvensene av lovbrudd er. Videre har jeg ikke gjort noen skiller på forseelser og forbrytelser, men også her kan det være forskjeller i konsekvenser.

Det er ikke bare ulike lovbruddskategorier som kanskje har noe å si for resultatet. Ulike mennesker vil kanskje gi ulike resultater. Over viser jeg at det er tydelige kjønnsforskjeller, men det kan også tenkes at det finnes forskjeller i resultat avhengig av etnisitet eller klasse. Førstegenerasjons innvandrere er ikke med i mitt utvalg, men ellers er det ikke gjort noe skille på etnisk opphav. Kanskje betydningen av foreldreskap er forskjellig avhengig av etnisk bakgrunn. Det kan også tenkes at noen typer lovbrudd har samspill med klasse som gir en kriminalitetsdempende påvirkning, mens andre lovbruddstyper kan være kriminalitetsfremmende i samspill med klasse.

Videre forskning kunne også i større grad rettet seg mot politikkutforming. Et slikt utgangspunkt kunne hatt som formål å undersøke hvordan få ned kriminalitet blant unge, eller hva som er konsekvensene av tidlig foreldreskap. Begge disse temaene er av politisk interesse. Hadde utgangspunktet vært forskning det er ønskelig å lage politikk av, hadde kanskje ikke disse fenomenene blitt studert i sammenheng, da det generelt ikke er ønskelig med politikk som oppfordrer til tenåringsgraviditeter. En negativ sammenheng mellom tidlig foreldreskap og kriminalitet bør av den åpenbare grunnen nevnt over, ikke alene danne grunnlag for utforming av politikk. Sammenhengen bidrar imidlertid til å forstå at sterke bindinger til samfunnet gjør unge mindre tilbøyelig til å begå lovbrudd, og til å utvide kunnskap om tidlig foreldreskap blant begge kjønn i Norge. Begge deler er svært relevant kunnskap, også for de som utformer politikk.

Samlet sett har denne oppgaven bidratt med ny kunnskap der det i utgangspunktet var svært lite fra før. Selv om både unge foreldre og lovbrytere er marginale grupper er det viktig med empirisk forankret kunnskap som kan danne utgangspunkt for videre forskning.

Litteraturliste

Agresti, Alan (1996) *An Introduction to Categorical Data Analysis* New York: John Wiley & Sons, Inc

Becker, Gary S. (1993) *A Treatise on the Family* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Becker, G.S., Duesenberry, J.S. og Okun, B. (1960) "An Economic Analysis of Fertility" i *Demographic and Economic Change in Developed Countries*, Universities National Bureau

Becker, Gary S. og Lewis, Gregg H. (1974) "Interaction between Quantity and Quality of Children" i Schultz, Theodore W. (red.) *Economics of the Fertility: Marriages Children, and Human Capital*, Universities National Bureau

Becker, G.S., Murphy, K.M. og Tamura, R. (1994) "Human Capital, Fertility, and Economic Growth" i Becker, Gary S. (red.) *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education* Chicago, Illinois: The University of Chicago Press

Becker, Howard S. (1973) *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance* New York: The Free Press

Berg-Hansen, Grim Otto (2008) *Seksuell debut, prevensjonsbruk og uønskede svangerskap hos norske ungdommer* Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo: Universitetsforlaget

Blake, Judith (1968) "Are Babies Consumer Durables?: A Critique of the Economic Theory of Reproductive Motivation" i *Population Studies* volum 22: 5-25, Taylor and Francis Ltd. på vegne av the Population Investigation Committee

Blokland, Arjan A.J. og Nieuwebeerta, Paul (2005) "The Effects of Life Circumstances on Longitudinal Trajectories of Offending" i *Criminology* volum 43: 1203-1240 Nederland: Netherlands Institute for the Study of Crime and Law Enforcement

Boden, J.M., Fergusson, D.M. og Horwood, L.J. (2008) "Early motherhood and subsequent life outcomes" i *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* volum 49: 151-160, Oxford: Blackwell Publishing

Boudon, Raymond (1998) "Social Mechanisms without Black Boxes" i Hedström, Peter og Richard Swedberg (red.) *Social Mechanisms: An Analytical Approach to Social Theory* Cambridge: Cambridge University Press

Bourdieu, Pierre (1995) *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften* Oslo: Pax Forlag A/S

Carlsson, Christoffer (2012) "Using 'Turning Points' to Understand Processes of Change in Offending" i *British Journal of Criminology*, volum 52: 1-16, Oxford: Oxford University Press

Chen, Kevin og Kandel, Denise B. (1998) "Predictors of cessation of marijuana: an event history analysis" i *Drug and Alcohol Dependence* volum 50:109-121, Irland: Elsevier Science Ireland Ltd

Chen, W.C., Lin, M.J. og Liu, J.T (2010) "Maternal age as a crucial factor between low birth weight and crime: Evidence from Taiwan's National Data – A research note" i *Social Science Research* volum 39: 1047-1058, Elsevier Inc.

Durkheim, Émile (1951) *Selv mordet: En sosiologisk undersøkelse* Trondheim: Gyldendal Akademisk

Edin, K., Nelson, T.J. og Paranal, R. (2001) "Fatherhood and Incarceration As Potential Turning Points in the Criminal Careers of Unskilled Men" WP – 01 -02: 1-33, Institute for Policy Research Northwestern University

Elder Jr, Glen H. (1994) "Time, Human Agency, and Social Change: Perspectives on the Life Course" i *Social Psychology Quarterly*, volum:57: 4-15, American Sociological Association

Elder Jr, Glen H. (1998) "The Life Course as Developmental Theory" i *Child Development* volum 69: 1-12, Wiley-Blackwell for Society for Research in Child Development

Elster, A.B., Lamb, M.E., Peters, L., Kahn, J. og Tavaré, J. (1987) "Judicial Involvement and Conduct Problems of Fathers of Infants Born to Adolescent Mothers" i *Pediatrics* volum 79: 230-234, Official Journal of the American Academy of Pediatrics

Estrada, Felipe og Nilsson, Anders (2012) "Does It Cost More to Be a Female Offender? A Life-Course Study of Childhood Circumstances, Crime, Drug Abuse, and Living Conditions" i *Feminist Criminology* volum 7: 196-219, Sage Publications for Division on Women and Crime of the American Society of Criminology

Farrington, David P. og West, Donald J. (1995) "Effects of marriage, Separation, and Children on Offending by Adult Males" i *Current Perspectives on Aging and the Life Cycle* volum 4: 249-281, JAI Press Inc.

Firebaugh, Glenn (2008) *Seven Rules for Social Research* New Jersey: Princeton University Press

Galloway, Taryn A. og Skardhamar, Torbjørn (2010) "Does parental income matter for onset of offending?" i *European Journal of Criminology* volum 7: 424-441, Sage Publications

Gauthier, Anne H. og Furstenberg, Frank F. (2002) "The Transition to Adulthood: A Time Use Perspective" i *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* volum 580: 153-170, Sage Publications på vegne av American Academy of Political and Social Science

Gauthier, Anne H. (2007) "The impact of family policies on fertility in industrialized countries: a review of the literature" i *Population Research and Policy Review* volum 26: 323-346, Springer

- Geronimus, A.T. og Korenman, S (1992) "The Sosioeconomic Consequences of Teen Childbearing Reconsidered" i *The Quarterly Journal of Economics*, volum 107: 1187-1214, Oxford: Oxford University Press
- Giordano, P.C., Cernkovich, S.A. og Rudolph, J.L (2002) "Gender, Crime, and Desistance: Toward a Theory of Cognitive Transformation" i: *American Journal of Sociology* volum 107: 990-1064. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press
- Giordano, P.C., Seffrin, P.M., Manning, W.D. og Longmore, M.A. (2011) "Parenthood and crime: The role of wantedness, relationships with partners and ses" i: *Journal of Criminal Justice* volum 39: 405-416
- Goffman, Erving (1963) "Stigma and Social Identity" i *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity* New Jersey: Prentice-Hall Inc
- Gottfredson, Michael R. og Hirschi, Travis (2007) *A General Theory of Crime* Stanford, California: Stanford University Press
- Hedström, Peter (2005) *Dissecting the Social: On the Principles of Analytical Sociology* Cambridge: Cambridge University Press
- Helsedirektoratet (2012) "Nøkkeltall for helsesektoren. Rapport 2011" Oslo: RK Grafisk AS [<http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/nokkeltall-for-helsesektoren-2011/Publikasjoner/nokkeltall-for-helsesektoren-2011.pdf>]
- Hirschi, Travis og Gottfredson, Michael (1983) "Age and the Explanation of Crime" i: *American Journal of Sociology* volum: 89: 552-584 Chicago, Illinois: The University of Chicago Press
- Hobcraft, John og Kiernan, Kathleen (2001) "Childhood poverty, early motherhood and adult social exclusion" i *British Journal of Sociology* volum 53: 495-517, London: London School of Economics and Political Science
- Hockaday, C, Crase, S.J., Shelley, M.C., og Stockdale, D.F. (2000) "A prospective study of adolescent pregnancy" i *Journal of Adolescence* volum 23: 423-438, Iowa: Iowa State University
- Holmlund, Helena (2005) "Estimating Long-Term Consequences of Teenage Childbearing: An Examination of the Siblings Approach" i *The Journal of Human Resources*, Wisconsin: the Board of Regents of the University of Wisconsin
- Hope, T.L, Wilder, E.I og Watt, T.T (2003) "The Relationships among Adolescent Pregnancy, Pregnancy Resolutions and Juvenile Delinquency" i *The Sociological Quarterly*, volum 4: 555-576, Berkeley, California: University of California Press
- Hotz, V.J., McElroy, S.W. og Sanders, S.G. (1999) "Teenage Childbearing and its Life Cucle Consequences: Exploiting a Natural Experiment" Working Paper 7397: 1-39 Massachusets: National Bureau of Economic Research

Justis- og beredskapsdepartementet "Om lov om straff (straffeloven)" www.regjeringen.no
[<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/20032004/otprp-nr-90-2003-2004-/15/2.html?id=179617>] Sist åpnet 13.05.13, klokken 16.08

Kiernan, Kathleen (1997) "Becoming a Young Parent: A Longitudinal Study of Associated Factors" i *British Journal of Sociology* volum 48: 406-428, London: London School of Economics and Political Science

Khurana, Atika og Gavazzi, Stephen, M. (2010) "Juvenile Delinquency and Adolescent Fatherhood" i *International Juvenile Offender Therapy and Comparative Criminology* volum 55: 756-770, Sage Publications

Keizer, R., Dykstra P.A. og Poortman, A-R. (2010) "Life Outcomes of Childless Men and Fathers" i *European Sociological Review* volum 26: 1-15, Oxford: Oxford University Press

Kleven, Laila og Haugen, Oddbjørn (2004) "Norske tenåringsmødrer – få, men fattige" I *Samfunnsspeilet* volum 3: 9-15. Oslo: Statistisk sentralbyrå

Kreager, D.A, Matsueda, R.L og Erosheva, E.A (2010) "Motherhood and Criminal Desistance in Disadvantaged Neighborhoods*" i *Criminology*, volum 48: 221-258, American Society of Criminology

Lappegård, Trude (2000) "Sex, men ikke barn" i *Samfunnsspeilet* volum 6. Oslo: Statistisk sentralbyrå

Lappegård, Trude (2007) "Sosiologiske forklaringer på fruktbarhetsendring i Norge i nyere tid" i *Sosiologisk tidsskrift* volum 1: 31-49, Springer

Lappegård, Trude og Rønsen, Marit (2005) "The Multifaceted Impact of Education into Motherhood" i *Journal of Population* volum 21: 31-49. Springer

Laub, J.H., Nagin, D.S. og Sampson, R.J. (1998) "Trajectories of Change in Criminal Offending: Good Marriages and the Desistance Process" I *American Sociological Review* volum 63: 225-238. American Sociological Association

Laub, John H. og Sampson, Robert J. (2001) "Understanding Desistance from Crime" i: *Crime and Justice* volum 28: 1-69. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press

Laub, John H. og Sampson, Robert J (2003) *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Loeber, Rolf (1990) "Development and Risk Factors of Juvenile Antisocial Behavior and Delinquency" i *Clinical Psychology Review* volum 10: 1-41, USA: Pergamon Press plc

Lyngstad, Torkild H. og Skardhamar, T. (2011a) "Nordic Register Data and Their Untapped Potential for Criminological Knowledge" i *Crime and Justice* volum 40: 613-645. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press

Lyngstad, Torkild G. og Skardhamar, T (2011b) "Understanding the Marriage Effect: Changes in Criminal Offending Around the Time of Marriage" Gemass Working Paper 2011 No 2, Paris: Gemass, Sorbonne

Major, Brenda og O'Brien, Laurie T. (2005) "The Social Psychology of Stigma" i *Annual Review of Psychology* volum: 56: 393-421 Annual Reviews
[[10.1146/annurev.psych.56.091103.070137](http://dx.doi.org/10.1146/annurev.psych.56.091103.070137)] Sist åpnet 08.05.13, klokken 14.22

Massoglia, Michael og Uggen, Christopher (2010) "Settling Down and Aging Out: Toward an Interactionist Theory of Desistance and the Transition to Adulthood" i: *The American Journal of Sociology* volum: 116: 543-582 Chicago, Illinois: The University of Chicago Press

Monsbakken, C.W., Skardhamar T. og Lyngstad, T.H. "Crime and the transition to parenthood. The role of sex and relationship context" Discussion Paper No. 673, January 2012. Oslo: Statistisk sentralbyrå

Morgan, Stephen L. og Winship, Christopher (2007) *Counterfactuals and Causal Inference: Methods and Principles for Social Research*, Cambridge: Cambridge University Press

Mott, FL., Fondell, M.M. Paul, N.H., Kowaleski-Jones, L. og Menaghan, E.G. (1996) "The Determinants of First Sex by Age 14 in a High-Risk Adolescent Population" i *Family Planning Perspectives* volum 28: 13-18, Guttmacher Institute

Nav.no (2013) Arbeids- og velferdsetaten. [<http://www.nav.no/Familie>] Sist åpnet 08.02.13, klokken 13.57.

Olausson, P. O., Haglund B., Weitoft G.R. og Cnattingus, S. (2012) "Teenage Childbearing and Long-Term Socioeconomic Consequences: A Case Study in Sweden" i *Family Planning Perspectives* volum 33: 70-74. Guttmacher Institute

Oxford, M.L., Lee, J.O. og Lohr, M.J. (2010) "Predicting Markers of Adulthood among Adolescent Mothers" i *Social Work Research* volum 32: 33-43, National Association of Social Workers

Røed, Knut og Raaum, Oddbjørn. (2003) "Administrative Registers: Unexplored Reservoirs of Scientific Knowledge?" i *The Economic Journal* volum 113: F258-F281. Malden: Blackwell Publishing for the Royal Economic Society

Sampson, Robert J. og Laub, John H. (1993) *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Sampson, Robert J. og Laub, John H. (1997) "A Life-Course Theory of Cumulative Disadvantage and the Stability of Delinquency" i Thornberry, Terrence T. (red.) *Developmental Theories of Crime and Delinquency* New Jersey: Transaction Publishers

Sampson, Robert J. og Laub, John H. (2003) "Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70*" i *Criminology* volum 41: 301-339, Massachusetts: Harvard University Press

Sampson, Robert J. og Laub, John H. (2005) "A Life-Course View of the Development of Crime" i *Annals of the American Academy of Political and Social Science* volum 602: 12-45, Sage Publications og American Academy of Political and Social Science

Sampson, R.J, Laub J.H. og Wimer, C. (2006) "Does marriage reduce crime? A counterfactual approach to Within-individual causal effects" i: *Criminology* volum 44: 465-508, Massachusetts: Harvard University Press

Savolainen, Jukka (2009) "Work, Family and Criminal Desistance. Adult Social Bonds in a Nordic Welfare State" i *British Journal of Criminology* volum 49: 285-304, Oxford: Oxford University Press på vegne av Centre for Crime and Justice Studies

Sigle-Rushton, Wendy (2005) "Young Fatherhood and Subsequent Disadvantage in the United Kingdom" i *Journal of Marriage and Family*, volum 67: 735-753, National Council on Family Relations

Skardhamar, Torbjørn (2004) "Noen få veier tungt i kriminalitetsbildet" i *Samfunnsspeilet* volum 3, Oslo: Statistisk sentralbyrå

Skardhamar, Torbjørn (2007) "Oppvekstvilkår og registrert kriminalitet" i Normann, Tor Morten (red.) *Ungdoms levekår* Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå

Skardhamar, Torbjørn og Lyngstad, Torkild H. (2009) "Family formation, fatherhood and crime. An invitation to a broader perspective on crime and family transitions" Discussion Papers No. 579, March 2009. Oslo: Statistisk sentralbyrå

Skog, Ole-Jørgen (2010) *Å forklare sosiale fenomener – En regresjonsbasert tilnærming* Oslo: Gyldendal Akademisk

Small, Stephen A. og Luster, Tom (1994) "Adolescent Sexual Activity: An Ecological, Risk-Factor Approach" i *Journal of Marriage and Family*, volum 56: 181-192, National Council on Family Relations

Statistisk sentralbyrå (2012) "Etterforskede lovbrudd, 2010" [<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudde>] Sist åpnet: 06.05.13, klokken 10.03

Statistisk sentralbyrå (2012) "Fødte, 2011" [www.ssb.no/fodte] Sist åpnet: 06.05.13, klokken 10.02

Statistisk sentralbyrå (2012) "Lønn, alle ansatte, 2012" [<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt>] Sist åpnet 14.05.13, klokken 11.29

Stouthamer-Loeber, Magda og Wei, Evelyn H. (1998) "The Precursors of Young Fatherhood and Its Effect on Delinquency of Teenage Males" i *Journal of Adolescent Health*, volum 22:56-65 New York: Elsevier Science Inc.

Thompson, Melissa og Petrovic, Milena (2009) "Gendered Transitions: Within-Person Changes in Employment, Family, and Illicit Drug Use" i *Journal of Research in Crime and Delinquency*, volum 46: 377-408. Sage Publications på vegne av John Jay College of Criminal Justice, City University of New York

Thornberry, T.P., Smith, C.A. og Howard, C.A. (1997) "Risk Factors for Teenage Fatherhood" i *Journal of Marriage and Family*, volum 59: 505-522, National Council of Family Relations

Thornberry, T.P., Stouthamer-Loeber, M. og Van Dyke, J. (2000) "Teenage Fatherhood and Delinquent Behavior" i *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: Youth Development series no 178899

Thorsen, L.R., Lid, S. og Stene, R.J (2009) *Kriminalitet og rettsvesen 2009* Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå

Unruh, D., Bullis, M. og Yovannof, P (2004) "Adolescent Father Who Are Incarcerated Juvenile Offenders: Explanatory Study of the Co-Occurrence of Two Problem Behaviors" i *Journal of Child and Family Studies* volum 13: 405-419 Springer Science og Business Media Inc.

Uggen, Christopher og Kruttschnitt, Candance (1998) "Crime in the Breaking: Gender Differences in Desistance" i *Law and Society Review*, volum 32: 339-366, Wiley-Blackwell på vegne av Law and Society Association

Vinnerljung, B., Franzén, E. og Danielsson M. (2007) "Teenage parenthood among child welfare clients: A Swedish national cohort study of prevalence and odds" i *Journal of Adolescence* volum 20: 97-116. Elsevier Ltd.

Wolff, Jennifer M. og Crockett, Lisa J. (2011) "The Role of Deliberative Decision Making, Parenting, and Friends in Adolescent Risk Behaviors" i *Journal of Youth and Adolescence* volum 40: 1607-1622, Springer Science + Business Media, LLC

Woodward, Lianne, Fergusson, David M. og Horwood, John L (2001) "Risk Factors and Life Processes Associated with Teenage Pregnancy: Results of a Prospective Study From Birth to 20 Years" i *Journal of Marriage and Family* volum 63: 1170-1184, National Council of Family Relations

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er 37412.

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg 1: Fullstendig oversikt over estimater fra kapittel 7

Tabell 7.3: Gjennomsnittlig og årlig odds for å begå lovbrudd, full modell.

Modell 2								
Fasteffekt								
	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Forelder	-0,516	(0.014)	0,597	***				
Alder								
15 år	-1,104	(0.013)	0,331	***	-1,106	(0.013)	0,331	***
16 år	-0,669	(0.012)	0,512	***	-0,670	(0.012)	0,512	***
17 år	-0,451	(0.012)	0,637	***	-0,452	(0.012)	0,636	***
18 år	-0,207	(0.011)	0,813	***	-0,207	(0.011)	0,813	***
20 år	-0,078	(0.011)	0,925	***	-0,079	(0.011)	0,924	***
21 år	-0,200	(0.011)	0,819	***	-0,202	(0.011)	0,817	***
22 år	-0,279	(0.011)	0,756	***	-0,285	(0.011)	0,752	***
23 år	-0,369	(0.012)	0,691	***	-0,380	(0.012)	0,684	***
24 år	-0,460	(0.012)	0,631	***	-0,476	(0.012)	0,621	***
25 år	-0,583	(0.012)	0,558	***	-0,605	(0.013)	0,546	***
År som forelder								
1. år					-0,696	(0.022)	0,498	***
2. år					-0,602	(0.024)	0,548	***
3. år					-0,395	(0.026)	0,674	***
4. år					-0,291	(0.029)	0,748	***
5. år					-0,300	(0.034)	0,741	***
6. år					-0,243	(0.041)	0,784	***
7. år					-0,305	(0.054)	0,737	***
8. år					-0,318	(0.079)	0,728	***
9. år					-0,430	(0.133)	0,650	**
10. år					-0,265	(0.249)	0,767	
11. år					-0,106	(0.490)	0,899	

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 7.5: Gjennomsnittlig og årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, full modell.

Modell 1								
Logit								
	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Konstantledd	-2,449	(0.018)	0,086	***	-2,442	(0.018)	0,087	***
Forelder	-0,342	(0.012)	0,711	***				
Sosial bakgrunn (ref.=vgs.)								
Høyere univ.	-0,138	(0.018)	0,871	***	-0,139	(0.018)	0,870	***
Lavere univ.	-0,069	(0.010)	0,933	***	-0,069	(0.010)	0,933	***
Grunnskole	0,126	(0.009)	1,134	***	0,125	(0.009)	1,134	***
Uoppgitt	0,406	(0.052)	1,501	***	0,402	(0.052)	1,494	***
Fars inntekt (ref.=nivå 1)								
Nivå 2	-0,107	(0.008)	0,898	***	-0,107	(0.008)	0,899	***
Nivå 3	-0,119	(0.013)	0,888	***	-0,118	(0.013)	0,889	***
Nivå 4	-0,144	(0.024)	0,866	***	-0,142	(0.024)	0,868	***
Nivå 5	-0,196	(0.030)	0,822	***	-0,193	(0.030)	0,824	***
Uoppgitt	0,119	(0.013)	1,127	***	0,119	(0.013)	1,127	***
Alder (ref.=19)								

15 år	-14,632	(6.561)	0		-14,636	(6.569)	0	
16 år	-0,562	(0.022)	0,570	***	-0,565	(0.022)	0,568	***
17 år	-0,280	(0.018)	0,756	***	-0,283	(0.018)	0,753	***
18 år	-0,118	(0.016)	0,889	***	-0,119	(0.016)	0,887	***
20 år	-0,015	(0.015)	0,985		-0,015	(0.015)	0,986	
21 år	-0,081	(0.014)	0,922	***	-0,082	(0.014)	0,921	***
22 år	-0,166	(0.014)	0,847	***	-0,17	(0.014)	0,844	***
23 år	-0,251	(0.015)	0,778	***	-0,258	(0.015)	0,773	***
24 år	-0,349	(0.015)	0,706	***	-0,36	(0.015)	0,698	***
25 år	-0,471	(0.015)	0,625	***	-0,487	(0.015)	0,615	***
Alder fullført vgs. (ref.=nivå 0)								
Nivå 1	0,538	(0.013)	1,713	***	0,539	(0.013)	1,714	***
Nivå 2	0,816	(0.018)	2,262	***	0,815	(0.018)	2,259	***
Nivå 3	0,975	(0.023)	2,652	***	0,972	(0.023)	2,644	***
Nivå 4	1,166	(0.019)	3,209	***	1,164	(0.019)	3,202	***
Uoppgitt	1,512	(0.012)	4,535	***	1,510	(0.012)	4,525	***
Tenåringsmor	0,191	(0.012)	1,210	***	0,189	(0.012)	1,208	***
Landsdel (ref.=Oslo)								
Hedmark og								
Oppland	-0,137	(0.016)	0,872	***	-0,137	(0.016)	0,872	***
Sør-Østlandet	0,071	(0.011)	1,073	***	0,070	(0.011)	1,072	***
Agder og								
Rogaland	0,117	(0.012)	1,124	***	0,116	(0.012)	1,122	***
Vestlandet	0,029	(0.012)	1,030	*	0,028	(0.012)	1,029	*
Trøndelag	-0,008	(0.015)	0,993		-0,008	(0.015)	0,992	
Nord-Norge	-0,097	(0.013)	0,907	***	-0,098	(0.013)	0,907	***
Uoppgitt	-0,784	(0.073)	0,457	***	-0,787	(0.073)	0,455	***
År som forelder								
1. år					-0,55	(0.023)	0,577	***
2. år					-0,446	(0.025)	0,640	***
3. år					-0,268	(0.026)	0,765	***
4. år					-0,164	(0.029)	0,848	***
5. år					-0,220	(0.034)	0,802	***
6. år					-0,168	(0.040)	0,845	***
7. år					-0,190	(0.052)	0,827	***
8. år					-0,124	(0.074)	0,884	^
9. år					-0,238	(0.128)	0,788	^
10. år					0,050	(0.235)	1,051	
11. år					0,343	(0.469)	1,409	
-2 Log L	548041,9				547841,0			

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 7.5: Gjennomsnittlig og årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, full modell.

Modell 2								
Fasteffekt								
	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Forelder	-0,480	(0.021)	0,619	***				
Alder								
15 år	-15,868	(6.954)	0		-15,867	(6.965)	0	
16 år	-1,134	(0.026)	0,322	***	-1,133	(0.026)	0,322	***
17 år	-0,601	(0.021)	0,548	***	-0,601	(0.021)	0,548	***
18 år	-0,262	(0.019)	0,770	***	-0,262	(0.019)	0,770	***
20 år	0,054	(0.017)	1,056	**	0,053	(0.017)	1,054	**
21 år	0,022	(0.017)	1,023		0,018	(0.017)	1,018	
22 år	-0,037	(0.017)	0,964	*	-0,046	(0.017)	0,955	**
23 år	-0,102	(0.017)	0,903	***	-0,116	(0.017)	0,891	***

24 år	-0,181	(0.017)	0,835	***	-0,201	(0.017)	0,818	***
25 år	-0,279	(0.017)	0,756	***	-0,307	(0.018)	0,736	***
År som forelder								
1. år					-0,630	(0.029)	0,532	***
2. år					-0,537	(0.032)	0,584	***
3. år					-0,327	(0.034)	0,721	***
4. år					-0,218	(0.039)	0,804	***
5. år					-0,286	(0.046)	0,751	***
6. år					-0,222	(0.055)	0,801	***
7. år					-0,279	(0.070)	0,756	***
8. år					-0,217	(0.099)	0,805	*
9. år					-0,412	(0.164)	0,662	*
10. år					-0,259	(0.303)	0,772	
11. år					-0,469	(0.579)	0,626	

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Vedlegg 2: Fullstendig oversikt over alle estimater fra kapittel 8.

Tabell 8.3: Gjennomsnittlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell

Modell 1	Menn				Kvinner			
Logit	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Konstantledd	-2,990	(0.012)	0,050	***	-4,611	(0.026)	0,010	***
Forelder	0,169	(0.012)	1,184	***	-0,282	(0.020)	0,754	***
Sosial bakgrunn (ref.=vgs.)								
Høyere univ.	-0,358	(0.012)	0,699	***	-0,284	(0.027)	0,752	***
Lavere univ.	-0,182	(0.007)	0,834	***	-0,113	(0.016)	0,894	***
Grunnskole	0,198	(0.007)	1,219	***	0,165	(0.015)	1,179	***
Uoppgitt	0,236	(0.042)	1,266	***	0,012	(0.097)	1,012	
Fars inntekt (ref.=nivå 1)								
Nivå 2	-0,104	(0.006)	0,901	***	-0,072	(0.013)	0,931	***
Nivå 3	-0,084	(0.010)	0,920	***	-0,097	(0.023)	0,907	***
Nivå 4	-0,106	(0.018)	0,900	***	-0,159	(0.043)	0,853	***
Nivå 5	-0,114	(0.022)	0,892	***	-0,181	(0.053)	0,834	***
Uoppgitt	0,197	(0.010)	1,218	***	0,336	(0.021)	1,400	***
Alder (ref.=19)								
15 år	-1,033	(0.014)	0,356	***	-0,420	(0.026)	0,657	***
16 år	-0,598	(0.012)	0,550	***	-0,299	(0.025)	0,742	***
17 år	-0,403	(0.012)	0,668	***	-0,171	(0.025)	0,843	***
18 år	-0,194	(0.011)	0,824	***	-0,022	(0.024)	0,978	
20 år	-0,066	(0.011)	0,936	***	-0,105	(0.024)	0,900	***
21 år	-0,171	(0.011)	0,843	***	-0,238	(0.025)	0,788	***
22 år	-0,262	(0.011)	0,770	***	-0,267	(0.026)	0,766	***
23 år	-0,355	(0.011)	0,701	***	-0,360	(0.027)	0,698	***
24 år	-0,462	(0.012)	0,630	***	-0,412	(0.027)	0,662	***
25 år	-0,598	(0.012)	0,550	***	-0,518	(0.029)	0,596	***
Alder fullført vgs. (ref.=nivå 0)								
Nivå 1	0,718	(0.008)	2,051	***	0,564	(0.019)	1,757	***
Nivå 2	1,099	(0.013)	3,000	***	1,167	(0.028)	3,212	***
Nivå 3	1,309	(0.017)	3,704	***	1,493	(0.034)	4,452	***
Nivå 4	1,519	(0.014)	4,569	***	1,647	(0.029)	5,194	***
Uoppgitt	1,730	(0.007)	5,638	***	1,667	(0.015)	5,294	***
Tenåringsmor	0,353	(0.010)	1,424	***	0,278	(0.021)	1,321	***
Landsdel (ref.=Oslo)								
Hedmark og Oppland	-0,235	(0.012)	0,790	***	-0,250	(0.026)	0,779	***
Sør- Østlandet	0,042	(0.008)	1,042	***	0,006	(0.018)	1,006	
Agder og Rogaland	0,054	(0.009)	1,056	***	0,063	(0.019)	1,065	***
Vestlandet	-0,110	(0.009)	0,896	***	-0,271	(0.020)	0,763	***
Trøndelag	-0,133	(0.011)	0,875	***	-0,120	(0.024)	0,887	***
Nord-Norge	-0,183	(0.010)	0,833	***	-0,306	(0.022)	0,737	***
Uoppgitt	-1,877	(0.057)	0,153	***	-1,892	(0.117)	0,151	***
-2 Log L	1109292				307501,5			

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.3: Gjennomsnittlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Modell 2	Menn				Kvinner			
Fasteffekt	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Forelder	-0,372	(0.017)	0,689	***	-0,720	(0.027)	0,487	***
Alder								
15 år	-1,259	(0.015)	0,284	***	-0,517	(0.028)	0,596	***
16 år	-0,740	(0.013)	0,477	***	-0,383	(0.027)	0,682	***
17 år	-0,505	(0.013)	0,603	***	-0,231	(0.026)	0,794	***
18 år	-0,245	(0.012)	0,782	***	-0,048	(0.025)	0,954	^
20 år	-0,075	(0.012)	0,928	***	-0,103	(0.026)	0,902	***
21 år	-0,197	(0.012)	0,821	***	-0,249	(0.027)	0,780	***
22 år	-0,293	(0.013)	0,746	***	-0,279	(0.028)	0,756	***
23 år	-0,387	(0.013)	0,679	***	-0,386	(0.029)	0,680	***
24 år	-0,492	(0.013)	0,612	***	-0,450	(0.030)	0,638	***
25 år	-0,625	(0.014)	0,535	***	-0,563	(0.031)	0,569	***

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.4: Årlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Modell 3	Menn				Kvinner			
Logit	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Konstantledd	-2,986	(0.012)	0,050	***	-4,579	(0.026)	0,010	***
År som forelder								
1. år	-0,071	(0.021)	0,931	***	-0,914	(0.048)	0,401	***
2. år	0,042	(0.024)	1,043	^	-0,585	(0.045)	0,557	***
3. år	0,266	(0.026)	1,305	***	-0,270	(0.043)	0,763	***
4. år	0,380	(0.030)	1,463	***	-0,002	(0.043)	0,998	
5. år	0,400	(0.036)	1,492	***	0,116	(0.048)	1,124	*
6. år	0,514	(0.046)	1,672	***	0,281	(0.054)	1,325	***
7. år	0,653	(0.062)	1,921	***	0,238	(0.070)	1,269	***
8. år	0,653	(0.097)	1,921	***	0,426	(0.092)	1,531	***
9. år	0,724	(0.175)	2,064	***	0,448	(0.151)	1,565	**
10. år	0,725	(0.344)	2,065	*	1,136	(0.254)	3,114	***
11. år	1,196	(0.591)	3,308	*	1,433	(0.529)	4,189	**
Sosial bakgrunn (ref.=vgs.)								
Høyere univ.	-0,359	(0.012)	0,699	***	-0,288	(0.027)	0,750	***
Lavere univ.	-0,182	(0.007)	0,834	***	-0,113	(0.016)	0,893	***
Grunnskole	0,198	(0.007)	1,219	***	0,161	(0.015)	1,175	***
Uoppgitt	0,231	(0.042)	1,260	***	0,005	(0.097)	1,005	
Fars inntekt (ref.=nivå 1)								
Nivå 2	-0,104	(0.006)	0,901	***	-0,072	(0.013)	0,931	***
Nivå 3	-0,083	(0.010)	0,921	***	-0,092	(0.023)	0,912	***
Nivå 4	-0,104	(0.018)	0,901	***	-0,150	(0.043)	0,861	***
Nivå 5	-0,112	(0.022)	0,894	***	-0,167	(0.053)	0,846	**
Uoppgitt	0,197	(0.010)	1,217	***	0,336	(0.021)	1,399	***

Alder (ref.=19)								
15 år	-1,035	(0.014)	0,355	***	-0,438	(0.026)	0,645	***
16 år	-0,600	(0.012)	0,549	***	-0,317	(0.025)	0,729	***
17 år	-0,405	(0.012)	0,667	***	-0,185	(0.025)	0,831	***
18 år	-0,195	(0.011)	0,823	***	-0,030	(0.024)	0,970	
20 år	-0,064	(0.011)	0,938	***	-0,102	(0.024)	0,903	***
21 år	-0,169	(0.011)	0,844	***	-0,240	(0.025)	0,787	***
22 år	-0,262	(0.011)	0,770	***	-0,285	(0.026)	0,752	***
23 år	-0,358	(0.012)	0,699	***	-0,402	(0.027)	0,669	***
24 år	-0,471	(0.012)	0,624	***	-0,486	(0.028)	0,615	***
25 år	-0,616	(0.012)	0,540	***	-0,629	(0.029)	0,533	***
Alder fullført vgs. (ref.=nivå 0)								
Nivå 1	0,719	(0.008)	2,052	***	0,565	(0.019)	1,759	***
Nivå 2	1,099	(0.013)	3,000	***	1,156	(0.028)	3,176	***
Nivå 3	1,308	(0.017)	3,700	***	1,478	(0.034)	4,384	***
Nivå 4	1,518	(0.014)	4,564	***	1,635	(0.029)	5,131	***
Uoppgitt	1,728	(0.007)	5,629	***	1,656	(0.015)	5,240	***
Tenåringsmor	0,352	(0.010)	1,422	***	0,272	(0.021)	1,313	***
Landsdel (ref.=Oslo)								
Hedmark og Oppland	-0,236	(0.012)	0,790	***	-0,255	(0.026)	0,775	***
Sør-Østlandet	0,041	(0.008)	1,042	***	0	(0.018)	1	
Agder og Rogaland	0,053	(0.009)	1,055	***	0,055	(0.019)	1,056	**
Vestlandet	-0,111	(0.009)	0,895	***	-0,28	(0.020)	0,756	***
Trøndelag	-0,134	(0.011)	0,875	***	-0,128	(0.024)	0,880	***
Nord-Norge	-0,183	(0.010)	0,833	***	-0,314	(0.022)	0,731	***
Uoppgitt	-1,878	(0.057)	0,153	***	-1,892	(0.117)	0,151	***
-2 Log L	1108879				306902,2			

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.4: Årlig odds for å begå lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Tabell 6.11: Helt Odds for å bli forelder, etter kjønn, i en modell								
Modell 4	Menn			Kvinner				
Fasteffekt	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
År som forelder								
1. år	-0,498	(0.025)	0,608	***	-1,226	(0.052)	0,294	***
2. år	-0,434	(0.028)	0,648	***	-0,912	(0.049)	0,402	***
3. år	-0,231	(0.031)	0,794	***	-0,610	(0.049)	0,544	***
4. år	-0,179	(0.036)	0,836	***	-0,357	(0.050)	0,700	***
5. år	-0,241	(0.045)	0,786	***	-0,272	(0.055)	0,762	***
6. år	-0,230	(0.056)	0,795	***	-0,163	(0.062)	0,849	**
7. år	-0,212	(0.076)	0,809	**	-0,317	(0.081)	0,728	***
8. år	-0,391	(0.119)	0,676	***	-0,198	(0.106)	0,820	^
9. år	-0,469	(0.215)	0,626	*	-0,361	(0.171)	0,697	*
10. år	-0,836	(0.404)	0,433	*	0,175	(0.305)	1,192	
11. år	-0,497	(0.693)	0,608		0,379	(0.675)	1,461	
Alder								
15 år	-1,260	(0.015)	0,284	***	-0,517	(0.028)	0,596	***
16 år	-0,741	(0.013)	0,477	***	-0,383	(0.027)	0,682	***

17 år	-0,506	(0.013)	0,603	***	-0,231	(0.026)	0,794	***
18 år	-0,246	(0.012)	0,782	***	-0,048	(0.025)	0,954	^
20 år	-0,075	(0.012)	0,928	***	-0,103	(0.026)	0,902	***
21 år	-0,198	(0.012)	0,821	***	-0,249	(0.027)	0,780	***
22 år	-0,295	(0.013)	0,744	***	-0,279	(0.028)	0,756	***
23 år	-0,392	(0.013)	0,676	***	-0,386	(0.029)	0,680	***
24 år	-0,499	(0.013)	0,607	***	-0,450	(0.030)	0,638	***
25 år	-0,636	(0.014)	0,530	***	-0,563	(0.031)	0,569	***

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.7: Gjennomsnittlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Modell 1	Menn				Kvinner			
Logit	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Konstantledd	-2,155	(0.019)	0,116	***	-3,604	(0.053)	0,027	***
Forelder	-0,012	(0.013)	0,988		-0,598	(0.029)	0,550	***
Sosial bakgrunn (ref.=vgs.)								
Høyere univ.	-0,162	(0.020)	0,851	***	-0,038	(0.057)	0,963	
Lavere univ.	-0,078	(0.010)	0,925	***	-0,014	(0.031)	0,987	
Grunnskole	0,137	(0.010)	1,147	***	0,130	(0.026)	1,139	***
Uoppgitt	0,392	(0.056)	1,480	***	0,209	(0.158)	1,233	
Fars inntekt (ref.=nivå 1)								
Nivå 2	-0,118	(0.009)	0,889	***	-0,087	(0.025)	0,917	***
Nivå 3	-0,128	(0.014)	0,88	***	-0,100	(0.040)	0,905	*
Nivå 4	-0,132	(0.025)	0,876	***	-0,375	(0.081)	0,688	***
Nivå 5	-0,225	(0.031)	0,798	***	-0,119	(0.093)	0,888	
Uoppgitt	0,147	(0.014)	1,158	***	0,161	(0.035)	1,175	***
Alder (ref.=19)								
15 år	-14,726	(8.703)	0		-14,222	(6.296)	0	
16 år	-0,573	(0.024)	0,564	***	-0,521	(0.070)	0,594	***
17 år	-0,278	(0.019)	0,757	***	-0,299	(0.057)	0,742	***
18 år	-0,123	(0.017)	0,884	***	-0,051	(0.049)	0,951	
20 år	-0,028	(0.016)	0,972	^	0,047	(0.045)	1,049	
21 år	-0,102	(0.015)	0,903	***	-0,017	(0.045)	0,983	
22 år	-0,203	(0.015)	0,816	***	-0,037	(0.044)	0,964	
23 år	-0,304	(0.016)	0,738	***	-0,072	(0.045)	0,931	
24 år	-0,425	(0.016)	0,654	***	-0,077	(0.045)	0,926	^
25 år	-0,562	(0.016)	0,570	***	-0,186	(0.046)	0,831	***
Alder fullført vgs. (ref.=nivå 0)								
Nivå 1	0,439	(0.014)	1,551	***	0,386	(0.045)	1,471	***
Nivå 2	0,715	(0.019)	2,043	***	0,954	(0.057)	2,597	***
Nivå 3	0,923	(0.025)	2,516	***	1,190	(0.063)	3,286	***
Nivå 4	1,070	(0.021)	2,917	***	1,450	(0.053)	4,264	***
Uoppgitt	1,410	(0.012)	4,094	***	1,693	(0.034)	5,434	***

Tenåringsmor	0,198	(0.013)	1,219	***	0,140	(0.035)	1,159	***
Landsdel (ref.=Oslo)								
<i>Hedmark og Oppland</i>	-0,197	(0.017)	0,821	***	-0,037	(0.049)	0,964	
<i>Sør- Østlandet</i>	0,031	(0.012)	1,032	**	0,137	(0.033)	1,147	***
<i>Agder og Rogaland</i>	0,083	(0.013)	1,087	***	0,243	(0.034)	1,274	***
<i>Vestlandet</i>	-0,034	(0.013)	0,966	**	0,101	(0.036)	1,106	**
<i>Trøndelag</i>	-0,057	(0.016)	0,945	***	0,131	(0.044)	1,149	**
<i>Nord-Norge</i>	-0,157	(0.014)	0,855	***	-0,081	(0.042)	0,922	^
<i>Uppgitt</i>	-0,709	(0.078)	0,492	***	-0,990	(0.214)	0,371	***
-2 Log L	468442,3				68642,98			

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.7: Gjennomsnittlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Modell 2 Fasteffekt	Menn				Kvinner			
	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Forelder	-0,372	(0.023)	0,690	***	-0,976	(0.052)	0,377	***
Alder								
15 år	-15,919	(8.269)	0		-15,234	(1.316)	0	
16 år	-1,172	(0.028)	0,310	***	-0,814	(0.080)	0,443	***
17 år	-0,617	(0.022)	0,539	***	-0,484	(0.065)	0,616	***
18 år	-0,282	(0.020)	0,754	***	-0,118	(0.056)	0,889	*
20 år	0,053	(0.018)	1,054	**	0,077	(0.051)	1,080	
21 år	0,026	(0.018)	1,027		0,005	(0.051)	1,006	
22 år	-0,042	(0.018)	0,959	*	0,016	(0.051)	1,016	
23 år	-0,113	(0.018)	0,893	***	0	(0.052)	1	
24 år	-0,207	(0.018)	0,813	***	0,021	(0.052)	1,022	
25 år	-0,311	(0.019)	0,733	***	-0,048	(0.053)	0,954	

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1

Tabell 8.8: Årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Modell 3 Logit	Menn				Kvinne			
	Beta	Std	Odds ratio		Beta	Std	Odds ratio	
Konstantledd	-2,149	(0.019)	0,117	***	-3,560	(0.053)	0,028	***
År som forelder								
1. år	-0,271	(0.025)	0,762	***	-1,203	(0.073)	0,300	***
2. år	-0,125	(0.027)	0,882	***	-1,025	(0.071)	0,359	***
3. år	0,072	(0.030)	1,075	*	-0,606	(0.063)	0,546	***
4. år	0,203	(0.034)	1,225	***	-0,336	(0.061)	0,715	***
5. år	0,201	(0.041)	1,222	***	-0,333	(0.067)	0,717	***
6. år	0,293	(0.050)	1,340	***	-0,183	(0.073)	0,833	*
7. år	0,380	(0.068)	1,463	***	-0,222	(0.091)	0,801	*
8. år	0,361	(0.105)	1,435	***	0,110	(0.111)	1,117	
9. år	0,458	(0.187)	1,580	*	-0,079	(0.186)	0,924	
10. år	0,321	(0.352)	1,378		0,496	(0.320)	1,642	
11. år	0,380	(0.665)	1,463		0,988	(0.663)	2,685	

Sosial bakgrunn (ref.=vgs.)								
<i>Høyere univ.</i>	-0,164	(0.020)	0,849	***	-0,042	(0.057)	0,959	
<i>Lavere univ.</i>	-0,078	(0.011)	0,925	***	-0,015	(0.031)	0,986	
<i>Grunnskole</i>	0,136	(0.010)	1,146	***	0,127	(0.026)	1,135	***
<i>Uoppgitt</i>	0,384	(0.056)	1,468	***	0,182	(0.158)	1,199	
Fars inntekt (ref.=nivå 1)								
<i>Nivå 2</i>	-0,117	(0.009)	0,889	***	-0,085	(0.025)	0,919	***
<i>Nivå 3</i>	-0,127	(0.014)	0,881	***	-0,093	(0.040)	0,911	*
<i>Nivå 4</i>	-0,130	(0.025)	0,878	***	-0,357	(0.081)	0,700	***
<i>Nivå 5</i>	-0,223	(0.031)	0,800	***	-0,101	(0.093)	0,904	
<i>Uoppgitt</i>	0,147	(0.014)	1,158	***	0,164	(0.035)	1,178	***
Alder (ref.=19)								
<i>15 år</i>	-14,729	(8.712)	0		-14,253	(6.528)	0	
<i>16 år</i>	-0,576	(0.024)	0,562	***	-0,546	(0.070)	0,58	***
<i>17 år</i>	-0,281	(0.019)	0,755	***	-0,318	(0.057)	0,728	***
<i>18 år</i>	-0,125	(0.017)	0,883	***	-0,061	(0.049)	0,941	
<i>20 år</i>	-0,027	(0.016)	0,973	^	0,051	(0.045)	1,052	
<i>21 år</i>	-0,102	(0.015)	0,903	***	-0,020	(0.045)	0,980	
<i>22 år</i>	-0,204	(0.015)	0,815	***	-0,057	(0.045)	0,944	
<i>23 år</i>	-0,309	(0.016)	0,734	***	-0,114	(0.045)	0,892	*
<i>24 år</i>	-0,436	(0.016)	0,647	***	-0,150	(0.045)	0,861	***
<i>25 år</i>	-0,582	(0.016)	0,559	***	-0,295	(0.047)	0,745	***
Alder fullført vgs. (ref.=nivå 0)								
<i>Nivå 1</i>	0,439	(0.014)	1,552	***	0,386	(0.045)	1,470	***
<i>Nivå 2</i>	0,714	(0.019)	2,042	***	0,941	(0.057)	2,564	***
<i>Nivå 3</i>	0,922	(0.025)	2,513	***	1,173	(0.063)	3,231	***
<i>Nivå 4</i>	1,069	(0.021)	2,912	***	1,438	(0.053)	4,213	***
<i>Uoppgitt</i>	1,409	(0.012)	4,084	***	1,680	(0.034)	5,364	***
Tenåringsmor	0,197	(0.013)	1,218	***	0,128	(0.035)	1,137	***
Landsdel (ref.=Oslo)								
<i>Hedmark og</i>								
<i>Oppland</i>	-0,196	(0.017)	0,822	***	-0,045	(0.049)	0,956	
<i>Sør-Østlandet</i>	0,031	(0.012)	1,031	**	0,130	(0.033)	1,139	***
<i>Agder og</i>								
<i>Rogaland</i>	0,082	(0.013)	1,085	***	0,232	(0.034)	1,261	***
<i>Vestlandet</i>	-0,035	(0.013)	0,965	**	0,089	(0.036)	1,093	*
<i>Trøndelag</i>	-0,057	(0.016)	0,945	***	0,121	(0.044)	1,129	**
<i>Nord-Norge</i>	-0,157	(0.014)	0,855	***	-0,091	(0.042)	0,913	*
<i>Uoppgitt</i>	-0,717	(0.078)	0,488	***	-0,998	(0.214)	0,368	***
-2 Log L	468151,0				68386,80			
*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1								

Tabell 8.8: Årlig odds for å begå et nytt lovbrudd, etter kjønn. Full modell.

Modell 4 Fasteffekt	Menn			Kvinner		
	Beta	Std	Odds ratio	Beta	Std	Odds ratio
År som forelder						

1. år	-0,505	(0.031)	0,604	***	-1,333	(0.083)	0,264	***
2. år	-0,402	(0.034)	0,669	***	-1,193	(0.084)	0,303	***
3. år	-0,221	(0.038)	0,802	***	-0,750	(0.080)	0,472	***
4. år	-0,141	(0.044)	0,869	**	-0,518	(0.083)	0,596	***
5. år	-0,235	(0.053)	0,791	***	-0,522	(0.093)	0,593	***
6. år	-0,217	(0.066)	0,805	**	-0,399	(0.104)	0,671	***
7. år	-0,246	(0.088)	0,782	**	-0,530	(0.126)	0,588	***
8. år	-0,463	(0.134)	0,629	***	-0,192	(0.155)	0,825	
9. år	-0,525	(0.235)	0,591	*	-0,581	(0.237)	0,559	*
10. år	-0,802	(0.428)	0,449	^	0,019	(0.425)	1,019	
11. år	-1,016	(0.777)	0,362		0,020	(0.884)	1,020	
Alder								
15 år	-15,918	(8.277)	0		-15,245	(1.750)	0	
16 år	-1,173	(0.028)	0,310	***	-0,800	(0.080)	0,449	***
17 år	-0,618	(0.022)	0,539	***	-0,477	(0.065)	0,621	***
18 år	-0,282	(0.020)	0,754	***	-0,114	(0.056)	0,893	*
20 år	0,052	(0.018)	1,053	**	0,064	(0.051)	1,066	
21 år	0,023	(0.018)	1,024		-0,029	(0.051)	0,971	
22 år	-0,047	(0.018)	0,954	**	-0,044	(0.052)	0,957	
23 år	-0,122	(0.018)	0,885	***	-0,086	(0.052)	0,918	
24 år	-0,219	(0.018)	0,803	***	-0,096	(0.054)	0,908	^
25 år	-0,326	(0.019)	0,722	***	-0,193	(0.056)	0,825	***

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05 ^ p<0,1